

35 BRIEVEN VAN JAN VADER

Aan C. Verdel en anderen te Gouda

Geschreven 1883-1893.

De heer Jan Vader heeft vele brieven geschreven, o.a. aan overgrootvader C. Verdel en zijn gezin te Gouda. Dit in de jaren 1883 - 1893.

1e brief.

Meliskerke 25 November 1883.

Vriend!

De zegeningen Desgene Die in de braambos woont zijn met u en de uwen. Deze zijn dienende als antwoord op uw verzoek, aangaande de toedracht tot de bevestiging van D. Janse. U moet weten vriend dat ik niet geweest ben op de algemene vergadering, gehouden te Bruinisse in Zeeland, den 17e October. Doch dit weet ik dat Schaafsma van voornemen is om Janse te bevestigen, wellicht voor de kerstdag. Doch hoe dat de zaak met Wijting staat, daar weet ik weinig vanaf. Zijt gij begerig uit behoefte om het in zijn omvang te weten, dan verwijs ik u naar de ouderling van der Spek te Moerkapelle, die heeft op de vergadering geweest. Ik zou meer kunnen schrijven van bezwaren die ik meen te zien, doch u weet wellicht dat het een spitsvondige tijd is, en iemands woorden worden gewogen en doorzocht, en met dezelve wordt koophandel gedreven in Sion.

En nu ken ik u alleen uitwendig, en ook oppervlakkig een weinig inwendig, uit uw spreken te Oudewater, waardoor ik hoop koester dat gij een burger Sions zijt. Ik begeerde dat u in uwe brief iets meer gemeld had van uw inwendige burgers gestalte, hoe die in betrekking staat tot de kranke bruid. Doch dat wellicht van u aan mij in het vervolg.

Ik achte het een grote verwaardiging dat bij een mens (die van nature geestledig is), de kwijnende zaak Christi meer tot stof van treuren is, dan zijn gevoelige versmading door de mensen. Zulk één wordt door den Heere vergunning gegeven om aan de posten van Zijn deuren wacht te houden in rouwgewaad, gelijk uit de inhoud van Jeremia's Klaagliederen blijkt: Of het Hem behagen mocht om de afhoererende dochter Sions genadig te zijn, door haar ontsluiting te geven in hare gevangenis. De Heere geve dat dit bij u de zwaarste wig heeft, dan zal het u niet onvruchtbaar laten, maar u werkzaamheden geven met den Heere, en des bruids krankheid, en ik hou mij verzekerd, dat gij dan een (Gode welbehaaglijk) treurige eenzame mus zult zijn. En dat gij nu en dan van den Heere (als antwoord) iets gunstig inwendig zult ontwaren.. Dat is het dat zulk een verachte doet roemen in twee dingen, ten 1e in ellende, ten 2e in verdrukking. Dat is een genade die zijn eigen natuur niet verstaat. O, vriend! dodiging, zelfkruisiging en zich te verlagen, is het wapenschild in Christus' banieren. En als dat door den Geest betracht wordt in Sion, zo vertoont de bruid (althans voor een helder oog) haar gezondheid of ongezondheid. Zo daar niet nauwkeurig op gelet wordt, met insluiting van ons eigen gezichtsbeschouwing, in waken, zo zullen de *oversten* des heiligdoms met de *leden*, behagen krijgen in de werken van hun handen, en haar ijver aanzien als een echt kenteken van een vrucht van de liefde tot God en Zijn dienst. Zo iemand wordt op die grond een vleeselijke godsdienstige danker, en verliest zijn vorige smekingen en zuchtigen, en zoekt en vindt ook soortgelijk gezelschap. Hij denkt en spreekt dan op die eigen lievende wettische grond van de ziekelijke bruid, als van een sierlijke en tamelijk gezonde dochter Sions. Dat al behaagt de Bruidegom niet, en straft

die zonde van zelfbehagen met zonde van blindheid, zodat zij de eigenschap van haar doorvloeiing niet zien, hetwelk haar verhardt tegen de ontdekkende bestraffing, als Herodus van Johannes de doper. Eigen lievende zondelust in een zelfzoekende godsdienstige weg is gevaarlijker dan een zware val te doen door verleiding des satans of de wereld. Want ten 1e heeft de wettische zonde een diepe grond die met de neiging van de natuur overeenkomt en daar de conciëntie niet mede twist, ten 2e wordt het eigen daardoor gestreeld en ontvangt daar voedsel uit, ten 3e wordt hij (naar zijn begeerte) er iets mede voor God om op te roemen, ten 4e dekt hij er ongemerkt zijn verborgen afwijking mede, en blijft voor de mensen een vroom mens, door het vertoon van zijn ijver onder de mensen, hoewel dat die gegrond is op eigen bevelmacht, of eigen uitvinding, ten 5e hij heeft geen lust om te onderzoeken (zomin als Jehu) of hij in zijn godsdienstige driften, van of vóór den Heere getuigt, want hij ligt onder de macht van eigenliefde, die hem vleit dat zijn werkelijkheid Evangelisch is en van God goed gekeurd wordt.

O, arm land, daar dit genoemde een heersende drijving wordt, want dan worden de bolwerken van de liefde en de vreze Gods gesloopt.

Het schijnt mij soms toe als of de Bruidegom Nederlands kerk nog blijft vrijen, ten 1e door goede dingen in de natuur, en door enkele nieuwe bekeringen, en door de bewaring van de zuiverheid Zijns Woords, ten 2e door harde dingen, als door enkele getuigenis gevende stemmen tegen de afval, en door gewillig smading te lijden voor de eer van zijn Naam en Zijn Woord, ten 3e door bittere dingen, en dat door Zich te verbergen in Zijn gevoelige gemeenschap, onder de bediening en in kerkelijke handelingen.

Doe hier uw nut mede, ik wacht een letter terug. Schrijf wat duidelijker om te lezen. Groet de uwe, ik en mijn vrouwe groeten u, uw ontrouwe vriend, Jan Vader.

2e brief.

Meliskerke 31 Januari 1885.

Geachte vriend!

De Heere geve u het licht van de tweede dag, en leide u voortdurend met opvolgend licht van dag tot dag, en eindige dat in u, tot de morgen van de zevende dag, het beginsel der ruste. Ik bevond mij genegen om u deze te zenden, zo om aan uwe begeerte te voldoen, als ook om daardoor te tonen mijn betrekking op u.

Mijn vrouwe is langdurig ongesteld, doch Gods goede hand heeft haar gedragen in al haar zware lichamelijke benauwdheden, zij schijnt nu weder te herstellen.

Het verblijdt mij dat ik in een vèr land, in u, een medgezel vinde die met mij en nog enkele anderen, eenparig zijn in de kennisneming van des bruids grauwigheid, (niet tegenstaande al haar blinkende gaven) en al haar losse optochten en ijdele roem. De Heere geve u genade van gepaste en nederige vrijmoedigheid, om te getuigen tegen die doortrekkende vloed, dat nu het oordeel Gods is over de zichtbare kerk. En ook een gesel des tijds die rust op de boezem des dwazen.

Ik stem in met uw getuigenis, vervat in uw brief aan Z. de Koster Verhage. Ik dacht dat u zeker de menigte tegen zou hebben in ons land (als gij hier dat getuigenis gaf), zowel als wij. Mij is voorgekomen, ter tijd van Janse's roeping en bevestiging: "en deze gingen alle enerlei weg." Sinds die tijd is het mij onmogelijk om haar te volgen. En nu zijn er vele mannen geworden van grote lengte, en zegenen malkanderen in het werk harer

handen. En haar hoofdzaak is nu in de dienst dat werk aan andere aan te prijzen en op te dringen. Sinds ik met nog enkele oprechten partij gekozen heb tegen die vleeselijke handelingen, en daartegen getuigenis heb gegeven met pen, mond en daden, zo is de bittere boosheid tegen mij losgebroken, met wapens van smaad, laster, leugens en strikken leggen, dat heeft nu een ruim jaar geduurd, en in al die tijd is er nog niemand der bestrijders ten mijne huize geweest. Wellicht is dat Gods goedheid. Laatst mocht ik verwonderd zijn hoe ik in dat afgelopen jaar staande ben gebleven in de dienst vanwege de zware slingerstenen. Want ik heb de mensen onder de dienst gezien met tijgers aangezichten, en wel als ik haar aantoonde des bruids afwijking, sinds het overlijden van onze leraar. [ds. P. van Dijke] En als ik het volk opwekte tot boete en wederkering, Hosea 6:1: ("Komt laat ons wederkeren tot den HEERE, want Hij heeft verscheurd, en Hij zal ons, genezen: Hij heeft geslagen, en Hij zal ons verbinden.) Ik heb ondervonden Hebr. 11:34: "dat ik in zwakheid krachten heb gekregen." En ook iets van dit, dat als de vijand kwam als een waterstroom, dat ik iets ontwaarde van het opwerpen van Gods baniere, zo ten opzichte van de ontsluiting der stukken als ik met benauwdheid tot de dienst kwam, en als ik midden in de strijd stond in de dienst, en met vrijmoedigheid en van wegnemende mensenvrees en gunst.

Ten andere zag ik kleine getuigenissen des Geestes onder de dienst in de harten der schaapjes, ten 3e dat ik duidelijk zag dat er oprechten waren, die al zuchtende voor de dienst en ook voor mij, arm man, last droegen. Ten 4e, dat ik in de dienst werkzaamheden heb verkondigd, die in het verborgen waren geschied, waardoor haar hart was versterkt. Ten 5e, door Gods ondersteunende hand, als ik in de strijd in zware moedeloosheid verviel en begeerde uit de dienst te zijn. Toen kwam mij voor Jeremia 15:19: ("Daarom zegt de HEERE alzo: Zo gij zult wederkeren, zo zal Ik u doen wederkeren; gij zult voor Mijn aangezicht staan; en zo gij het kostelijke van het snode uittrekt; zo zult gij als mijn mond zijn; laat hen tot u wederkeren, maar gij zult tot hen niet wederkeren.) Toen nam ik het juk des dienstes weder bij vernieuwing op, en ik hoop van in den Heere. Ten 6e, door dat ik Gode zwijgen geleerd heb uit Psalm 62:6: (Doch gij, o mijn ziel! zwijg Gode; want van Hem is mijn verwachting.") Ten 7e, als ik iets zag, van Gods bezoekende hand, over felle, smadende tegenstanders. Ten 8e, door het zien van des satans grote toorn, als ik zijn subtiele listen ontdekte in Sion. Ten 9e, door het zien van de schijn vriendelijke strikken die er voor mij gelegd werden, en de bewaring van mijn voet. Ten 10e door het zien van de noodzakelijkheid van mijn verdrukking, om daardoor verloochend te worden aan de gunst der vromen. O bitter, doch gezegend sterven. Ten 11e, en door het zien van de vervulling der verdrukking en des smaads, die enkele vromen mij voorzegd hadden, alsdat ik het eng zou krijgen onder doodsschaduw, en ook dat de Heere mij zou stellen als Micha. Ten 12e, als ik in de dienst de gestalte van jonge lammetjes voorstelde, of in den gebede medenemen mag, dat ik dan tederheid gevoele over haar, en week wordt over haar weinig zuivere bestuur onder de bedieningen in ons land, en ik gemeenschap met haar ontware, daar de tegenstanders mij om bespot hebben, als ik die schapen noemde in mijn gebed.

Sinds des leraars dood, wordt ons land opgevuld met schriftuurlijk licht en kennis en koud historisch geloof. D. Janse legt de grond van dat, ingekleed met sierlijke en welsprekende gaven, en loopt vluchtig met zijn verstand door vele schriftuurteksten heen, doch laat de honing daar in liggen, en deelt die niet mede aan de vermoedigen en amechtigen. Ik denk dikwijls aan Hand. 8:9 en vers 10 is de ziekte des volks: ("Welken zij allen aanhingen, van de kleine tot de grote, zeggende: Deze is de grote kracht Gods.")

Och, mensen kunst en gunst en malkanderen zegenen, (en dat soms in haar aangezicht) is een algemeen, doch voor de meeste jonge zielen, roest die het zilver verzwakt en verteerd. Derhalve begint de zalvende zielsontdekkende en bevindelijke leer gehaat en getiteld te worden met de namen van mystiek en geestdrijverij. Doch hoe meer dat de satan en zijn trawanten daartegen woeden, zo zie ik dat de Geest des te meer Zijn weinige oprechten aan die leer verbindt, en dat die God daarin erkent, en de zoekende schaapjes worden daaronder voeder toegereikt. Uit dit al, goede vriend! kan en mag en moet ik zeggen dat in Psalm 118:13: ("Gij had mij zeer hard gestoten, tot vallens toe, maar de HEERE heeft mij geholpen.") vervat is mijn gestalte. De Heere is nog goed, dien die Hem verwachten, en die op Zijn goedheid hopen. Misschien staat de Bruidegom nog eens op, Richt. 10:14: ("Gaat henen, roept tot de goden, die gij verkoren hebt; laten die u verlossen, ter tijd uwer benauwdheid.") als de benauwdheid des volks, meest daarover is, dat Hij hulpe weigert en wegtrekt. Ook Hosea 5:15: ("Ik zal henengaan en keren weder tot Mijn plaats, totdat zij zichzelf schuldig kennen en Mijn aangezicht zoeken; als hun bange zal zijn, zullen zij Mij vroeg zoeken.") God blijft Sion liefhebben.

Lust het u te schrijven, doe het. Oudewater wens ik nog te bezoeken als de dagen langer zijn. Groet de uwe. Ik en uw vriend Verhage groeten u.

Uwe dwazen vriend in Gods weg,
Jan Vader.

3e brief.

Meliskerke 9 Juni 1885.

Geachte vriend!

Des Heeren gunst en licht overdekke u, en bestrale u, opdat gij rechte gangen make in Sion.

Mijn voornemen is om met Gods hulp de 21e Juni te Oudewater te zijn. Doch de 20e vaart er geen boot, daarom dacht ik, om de 19e te komen, en een nacht bij u te blijven als het kan; en wel met de trein van 7 uur 40 min. Hopende u alsdan te ontmoeten aan het station te Gouda. Groet de uwen.

Uwe ontrouwen vriend voor Gode, die groet u minzaam.
Jan Vader.

4e brief.

Meliskerke 29 Juni 1885.

Zeer geachte vriend!

Houdt dat gij hebt, opdat niemand uw kroon neme. Dank blijf ik u en uwe kinders schuldig, nevens den Heere, vanwege uwe zorgvuldige en minzame behandeling aan mij onwaardig man bewezen binnen en buiten uwen huize.

Dinsdag avond kwam ik 10 uur te huis, der gedachten vol zijnde. Ik vond mijn vrouwe ongesteld, dat mijn optocht matigde.

Nieuwe vrienden in den Geest heb ik te Woerden ontmoet. Ik begon aldaar de dienst met tweeledige strijd, doch door Gods goedheid brak die aan stukken, en daarna zag ik dat die inwerkingen van de leugengeest waren geweest. Op dat gebied, van te staan in de dienst Gods, heb ik veel tekenen van Zijn ondersteuning, en hoewel dat die veel twijfeling onderworpen is, zo blijf ik echter in al die stormen nog in zwakheid erkennen Ps. 121:2. ("Mijn hulp is van den Heere, Die hemel en aarde gemaakt heeft.") Ook leer

ik een weinig verstaan, Ps 120:5. ("O, wee mij, dat ik een vreemdeling ben in Mesech, dat ik in de tenten Kedars wone.") en Ps. 123:3 en 4. ("Zijt ons genadig, o Heere! zijt ons genadig, want wij zijn der verachting veel te zat. Onze ziel is veel te zat des spots der weelderigen, der verachting der hovaardigen.")

Neem uit dit gezegde mijn vriend geen stof van te denken dat ik in Gods huis sieraad vertoon, neen ik zit tussen twee rijen van doornen der woestijne, en zo er iets van den Geest in mij en in Zijn dienstwerk mocht zijn, zo is dat de meeste tijd voor mijn oog bedekt, als verscholen liggende tussen de doornen; dat brengt mij dikwijls (als ik op de doornen zie) tot aan de grens van moedeloosheid, ziende soms niet een teken van Gods gunst, en dat achterwaarts en in de toekomst; daarin versta ik Elia's treurige nederzittende gestalte.

Ik denk dat veel van dit gezegde voor u niet vreemd is, zodat ik mij vlei, dat deze erkenning van Gods hulp in benauwdheid, en mijn klachte van ongelovige ondankbare gestalten toegang bij u en in uw hart zullen vinden. Ik denk dat Emmanuël, Sion niet zal herstellen, voordat Hij eerst in het hart der Sionieten Ps 94:14 zal vervullen. ("Want de Heere zal Zijn volk niet begeven, en Hij zal zijn erve niet verlaten.")

Want dan wordt, of zal worden Zijn zaak, haar zaak. Ik zie in mij en ook in anderen, dat er nog te veel persoonsijver is in oefening. En dat er ook te veel doordrijving is voor eigen stelling en eigen partij. Zolang Jozua bij God pleitte op de naam Israëls, zo antwoorde God niet, maar liet hem op de aarde liggen. Doch als hij kwam met zijn gestalte om te ijveren voor de ere van Gods deugden, toen antwoordde de Heere door beloften aan zijn pleitende smeekbede: "Wat zult Gij met Uwe grote Naam doen."

Och vriend! in dien weg moet de dochter Sion's haar genezing zoeken, maar die zelfverloochening wordt nu nog maar van weinigen betracht. Laten we trachten onder die weinigen te behoren. Christi trekt zijn hand nog niet af van het gat der deure, al verbergt Hij zich. Dat toont Hij nog aan de bekommerde en verlegene onder en buiten de bediening. O, dat uwe kinders daar de onderwerpen en getuigen van mochten zijn, laten zij niet rusten voordat zij kennis hebben van de gevaarvolle onruste. Jacobs God gunne u, vriend, dat gij nog eens met haar, of één van haar, spreken kunt over Gods eeuwige dingen, en over Christi zaak.

Groet u huisgenoten, en de vrienden. Ik verwacht een lettertje. Verhage groet u.
Ik uwe onwaardige vriend Jan Vader groet u minzaam.

5e brief.

Meliskerke Sept. 1885.

Zeer geachte vriend!

Jacobs God en uwe God gedenke u en bezoeke u door bevochtiging in uw afgetrokken leven, wens ik u toe.

Ik blijf u dank schuldig voor uwe mededeling aangaande uwe en onze boezem vriend Verhage, en zijn ontmoetingen. Gaarne zou ik daar ook in willen delen, en oor en ooggetuige willen zijn, doch ik zie daar geen gelegenheid voor open mijn vriend!

Let op Gods gangen als gij werkzame bekommernissen merkt in jonge mensen, of doorbreking. Wie weet, of Boäs niet gaat zorgen voor jonge maaisters of jonge dienstmaagden op Zijn akkersveld. Mij verkwikt het somtijds, als ik jonge mensen zie, die in een afgekeerde gestalte van de wereld leven; en die haar hart niet kwijt kunnen worden aan een dode en enkel vormelijke letterbediening. En voornamelijk als ik merk aan hare gestalten, dat de Heere het gewicht des tabernakels, en de handbomen der Arke op hare nog zeer zwakke schouders legt. En dat zij gewillig die last voor God dragen, en

daaronder ijverig en vurig van geest zijn. Och mochten mijne en uwe kinders daar ook iets van hebben; doch ik wordt dikwijls aangevallen met hopeloosheid en moedeloosheid haar aangaande. Want wettische, godsdienstige onderwerping en schijn, zonder zijn, komt bij God niet in rekening, want Hij mist de geestelijke wortel, "vreze Gods." En uitwendige zedigheid is prijselijk en nuttig als voorbeeld voor anderen, doch voor haar eigen ziel is 't niets meer dan een losse zandgrond. En ik blijf schuldenaar voor God, dat haar treurige geesteloze gestalte mij zo weinig weegt op mijn vaderhart.

Ik heb een vrome gekend, die veel liefde voor zijn stille zedige godsdienstige dochter had, en was koel omtrent zijn goddeloze zoon. En God kwam en bekeerde wat duidelijk die ondeugende zoon, en liet de dochter wandelen in haar farizeeïsche weg. Dat wettisch zuurdeeg is ook in mij aanwezig, om aan te zien en goed te keuren en op te hopen, en daarop te verwachten, wat voor ogen is. Dat slijk en modder vind ik, en zie ik, en zie ik veel in mijn gestaltelijke overdenking, zo omtrent mijn eigen gevallen in de strijd, als ook betrekkelijk de breuke der dochter Sions, om te geloven dat God altijd alleen opstaat tot de strijd voor Zijn verdrukte en vermoeide strijders. En dat Hij geen hulp nodig heeft van Zijn kindertjes.

O vriend, daar is genade en ontbloting en evangelische zelfverloochening toe van node. Om 't ganse geval, hoe gevaarvol ook in Gods hand te geven, daar in te zien, en dan ootmoedig gelovig dat aldaar in te laten. Ik gevoel het moeilijke daarvan in mijn kerkelijke banden, om af te zien van de toegenegenheden van mijn vrome medestrijders, en om alleen in donkere en enge wegen, op de macht, wijsheid en trouwe Gods te zien volgens Micha 7:7. ("Maar ik zal uitzien naar den Heere, ik zal wachten op den God mijns heils; mijn God zal mij horen.") O vriend, wat beoefen ik nog weinig van dat, dat de Heere mij en u dat lere.

Groet uwe dochters en Jongeling en andere vrienden. Ik en mijn vrouwe groeten u.
Uw onbekwame vriend, Jan Vader.

6e brief.

Meliskerke 18 Nov. 1885.

Bij mij erkende vriend en vriendinnen.

De blijken van uwe zorg omtrent mij, dat dringt mij deze aansprake uit mijn hart door pen en inkt. Ulieden zijt de eersten daar ik aan schrijf na mijn tehuis komst, want u hebt teleurstelling gehad dinsdagmorgen, daar ik smart over gevoelde. Dit was de zaak: als wij met gerij bij 't station kwamen, zo reed de trein weg; ik stond erg verlegen, als ook de voerman. Ik reed met hem al zuchtende terug naar Zoetermeer, iemand moest met gerij naar Rotterdam, doch die had voor mij geen plaats. Eindelijk vonden wij op 't einde van het dorp, die met boter naar Rotterdam moest rijden. Ik ben daar mede gereden op een klein open wagentje, tegen de oostenwind. O, wat heb ik toen veel koude gehad, van 't hoofd tot aan de voeten. Te Rotterdam komende, was mijn trein weg, zodat ik des avonds acht uur eerst tehuis kwam. Wat het verder wezen zal weet ik niet, doch tot heden heb ik nog weinig letsel van de bittere, doch voor mij goede reis; dat is iets van het uitwendige.

Bij de Bruin en zijn vrouw, ben ik verenigd kwijt geworden, mijn hart, met haar in Gods verdrukte en lijdende zaak, en ontwaarde iets van des Geestes getuigenis.

Jacobs God heeft de sabbatsdienst voor mij van stenen gezuiverd, en gezalfd met gepaste vrijmoedigheid, en wegneming van 's mensen vrees. En hoe nader bij den avond, hoe helderder dat mij de waarheid in 't gezicht was.

's Maandags avonds heb ik ook nog een woord gesproken, ik mocht eindigen in mijn gestalten, met verwondering en schaamte over Gods macht, goedheid en trouwe. De orde der bediening was als volgt: des morgens, Amos 3:1 en 2. ("Hooft dit woord, dat de Heere tegen u spreekt, gij kinderen van Israël! namenlijk tegen het ganse geslacht, dat Ik uit Egypteland heb opgevoerd, zeggende: Uit alle geslachten des aardbodems heb Ik ulieden allen gekend; daarom zal Ik al uw ongerechtigheden over ulieden bezoeken.") Des Heeren protest en bedreiging tegen het onboetvaardig Nederland. Des avonds Zefanja 3:12. ("Maar Ik zal in het midden van u doen overblijven een ellendig en arm volk; die zullen op de Naam des HEFREN vertrouwen.") De belofte voor Zijn boetvaardige strijdende getuigen tegen de afval, verzekerende dat klein overblijfsel, dat zij op Gods trouw zoude steunen. Des Maandags avonds 1 Petri 4:7. ("En het einde aller dingen is nabij; zijt dan nuchteren, en waakt in de gebeden.") opwekking aan de versmade en de verstrooide kudde tot heiligmaking, en tot biddende te waken totdat Christi komt, en tot opletten op de tekenen der tijden, en zich wachten tegen de verleiding der zorgvuldigheden, en de subtile valse lere.

En hoewel dat ik veel zou kunnen zeggen van de genoten vriendelijkheid der mensen, zo wil ik liever dit melden dat ik iets ontwaard heb van het mede getuigenis des Geestes met 't Woord in de conciëntiën der mensen, dat is best proefhoudend.

Jonge dochters! rust niet voordat den Geest Zijn getuigenis in uwe harten heeft gebracht, 1e door overtuiging, 2e door ontdekking, 3e door ontbloting, want de tijd is voorts kort kindertjes.

Verhage groet u samen, en ook ik en mijn vrouwe. En ook u, harte vriend!

Uw dwaze doch dagelijks lerende vriend, Jan Vader.

7e brief.

Meliskerke 5 April 1886.

Geachte medgezel in beproeving!

Ik heb nog altijd uw briefje onder mijn gezicht gelegd op mijn schrijfflessenaar, en heden rees de begeerte in mij op om enige letters tot u te zenden. Mijn vrouwe is versterkende doch nog lang niet hersteld, haar tehuis blijven blijft nog voort duren. Maar och! ons ontbreekt zulk een ootmoedig en dankbaar hart, dat geëvenredigd is met Gods vele ontfermingen over ons. Wij vertonen met onze pen en mond, veel meer een Christens gestalte als met ons hart, voor den Heere in evangelische heiligmaking. Ik zie mij soms omhangen met dode wettische vormelijke vruchten, en dat in mijn dienstwerk en bidden en danken. Ik ben soms verwonderd (als ik zulks ontwaar) dat Sions Koning mij nog niet over de heining-muur heeft geworpen als een onbekwame maaier in zijn akker. Dat wonder verzwaard als ik soms ontwaar, dat Zijn arme en verachte schaapjes voedsel ontvangen onder de bediening. En naar de mate dat ik gelovig erken, naar die mate verwekt dat schaamte in mij.

In de eerste tijd der bediening, gaf ik te veel toe aan de streling der zelfverheffing; (als ik van de vrucht en prijzing der vromen hoorde). Ik arme dwaas worde nu, of ben dat ten dele afgeleerd; le door mijn zelfzoekende natuur te bemerken in, onder, en na de dienst; 2e door allerlei smaad en laster over mij te laten komen; 3e door de satan toe te laten om vromen tegen mij op te hitsen; 4e en dat het godsdienstig gedeelte allerlei plannen tegen mij beraamde om mij buiten den dienst te stellen; 5e of om door velerlei kwaad geruchte mij zo moedeloos te maken dat ik zelf uit de dienst uitging; 6e of om mijn handen slap te maken, en mijn lendenen van haar vastigheid in de roeping Gods te

beroven door onder de hoorders uit te strooien dat ik te scherp ben met de Wet, en dan weder dat ik te ruim ben in Jezus voor te stellen aan arme en blinde mensen. Of dat ik te veel handele met de bondgenoten en dan weder te veel met dode zondaren, en dat ik teveel verbondsgewijze besture aan Zijn scholieren, en dan weder dat ik te veel gestaltelijk spreke tot Jezus volgelingen. En dat ik te diep en voortdurend aandringe op de overspelerijen van ons gedeelte, want dat die zo vele niet zijn; of te weinig dat klein overblijfsel bestraffe die nog des Heeren getuigen zijn tegen het godsdienstig vlees, en dat ik te veel deze woorden gebruike: kindertjes, schapen en lammetjes en te weinig *gelovigen*. Al deze dingen zou de wijze dol maken, zegt Salomon. Bovendien nog de minachting en verachting van allerlei soort van mensen, waaronder ook vromen zich voegen. De laatste zijn de scherpste medicijnen voor mijn ziekelijke optochten en wettischen zelfverheffing, en er is genadeplicht nodig om niet te twisten tegen zulk een bittere bedeling, 1e om eigen afwijking te zien, 2e Gods hoog en heilig doeleinde, 3e de nuttigheid in die harde lessen

8e brief.

Meliskerke 17 Aug. 1886.

Aan u geschreven, bij mij geachte vriend!

Uw brief mij in handen komende, zo zag ik uw verzoek daarin, maar och wat zal ik schijven. Ik gevoel mijn genegenheden gedrukt door hart- en geesteloosheid en traagheid, ten dele veroorzaakt door het gewicht van kruis en proefwegen, en ten andere door angst en vreze in 't heden en in de duistere toekomst, ten derde bij gebrek van geloofsoefening op Gods macht en trouw, vervat in de beloften, en wat het is daarin te verkeren. Ziet vriend! ik denk dat u in die gedrukte gestalte, en in genoemde drieërlei oorzaak weinig honingzeem zult vinden voor uw gelovig gehemelte, tenzij dat mijn ongestalte ook heden uw geval mocht zijn, dan zijn twee kreupele beter dan één, want dan wordt de liefde der gemeenschap ook versterkt door de gelovige kennisneming van een anders zwakheid en ongelovige twistgeest, ziende alsdan in die klachte ook haar eigen beeld. Twee armen kunnen op de duur beter met elkanderen verkeren, als een geestelijk arme van geest met een verwaande geestelijk rijke. Vliegers en kruipers verschillen in aard, natuur en vruchten. Jacobs deel is niet als die pronken met geleende vederen van een paradijsvogel, doch in aard zijn zij een pikzwarte roofvogel, die de kleine niet geachte zangvogeltjes wil verslinden, zulke grote pronkvogels zijn er bij menigten in ons land, die het klein gepluimde volk achtervolgen door haat en smaad en beroven haar van haar sluier en slaan en verwonden haar.

Ik mag u verstaan in Micha 7:7. ("Maar ik zal uitzien naar den HEERE; ik zal wachten op de God mijns heils: mijn God zal mij horen.") Dat uitzien en wachten beter en Gode welbehagelijker weg is, als het vrome godsdienstige vlees in zijn voortwerken goed te keuren en te volgen. Dat niet te doen in Sion, mij dunkt daar is strijd aan verbonden, want aller ogen zijn op die gevestigd en door de verleiding van strelende strikken tracht de satan haar mede te voeren om zijn schoon schijnend werk, voor echt te erkennen en er gemeenschap mede te hebben; dat al is mij niet vreemd.

Ik zag laatst dat de Heere voor mij veel strikken had verbroken in een jaar tijds, en dat zulks alleen de oorzaak, was dat ik (in mijn dwaasheid) mijn voeten er niet in had gezet; bijzonderheden van dat deel ik u nu per brief niet mede, want Verhage's voornemen is om in 't kort u te bezoeken, die u vele dingen uit de strijd zal mededelen. Den 22e Aug. wens ik te IJsselstein te zijn, en drie weken daarna te Oudewater als onze God dat wil,

in het door reizen wens ik u als dan kort te bezoeken, ik wens u nader in kennis te stellen welke tijd ik te Gouda wens te zijn. Mijn vrouwe is weder ernstig ongesteld geweest, lijdende aan haar oude kwaal. Ik noch zij, zijn nog niet genoeg gelovig gebogen onder Gods wille in zijn proefweg, het is gemakkelijker over die verloochening gereformeerd te praten, als er niet gewandeld wordt in duistere en enge wegen, als gelovig de verloochening te beoefenen als de Jordaan zich verheft in kastijding en aanvallen; van dat eerste is er veel in ons land, maar van 't laatste zie ik weinig. En die nog weinigen worden min geacht en verlaten van de gerusten in Sion, altijd zoekt soort haar eigen soort.....

9e brief.

Meliskerke, Maart 1887.

Mede zuchter op Sions gebroken muren,

Uwe letters waren mij tot opwekking nuttig in mijn strijdweg, die wel tegenwoordig in strijd verzacht is, doch in wezen is zij nog dezelfde, en er wordt gewacht na gelegenheid om met de pijl te treffen. Ik en gij en Verhage en nog enkele anderen in ons eiland worden beschouwd als vreemde trekvogels die buitengewone vederen vertonen en eenzaam zijn. Al de grote menigte woudvogels trachten die vreemde vogelen te verdrijven uit den lande. Want dat verachte overblijfsel is in deze tijd klein, weinig en onmachtig, als eenzame mussen op het dak in de vliegende stormwind. Grote beweging is er in ons land te Middelburg, Vlissingen en op onderscheidene dorpen op 't godsdienstig gebied en de middel oorzaak is door een jonge leraar in de oude kerk. [Ds. Klaarhamer] Vele vromen vallen die bediening toe, ontzettende vijandschap komt er tegen op van alle kerkelijke partijen. Die leraar is nu over de muur geworpen met verlies van tractement. Ik wens in mijn verwondering achteraan te komen in de achtertocht, en de ijver niet te verhogen, noch te veroordelen, zolang als ik niet meer zien kan in Gods gangen in deze, want ik merk op of ik in de beweging iets ontdek van de mede getuigenis gevende kracht des Geestes; door de mens te vernederen, in 't gezicht van eigen schuld. En of er zelfverloochening komt, om door de liefde voor Christi en Zijn gehate zaak te lijden in hoon, smaad en vervolging, gepaard gaande met afbreking van het zondig werelds leven.

Ja zeker vriend! ik denk dat Jesaja 58 de 5 eerste verzen Nederlands ziekelijke gestalte oplost. ("Roept uit de keel, houd niet in, verhef uw stem als een bazuin, en verkondig Mijn volk hun overtreding, en het huis Jacobs hun zonden, enz. En dat Zijn getuigen en al Zijn liefhebbend volk daar openbaar getuigenis aan moeten geven; en dat in de strijd tegen alle kerkelijke partijen, want het land begint over te vloeien van allerlei kleur en vorm van plichtplegingen, zo dat elk zijn ijverige navolgers heeft. Er is in onze richting op ons eiland een vroom man die werk gehad heeft met Jesaja 59: 14 en 15. ("Daarom is het recht achterwaarts geweken, en de gerechtigheid staat van verre, want de waarheid struikelt op de straat, en wat recht is kan er niet ingaan. Ja de waarheid ontbreekt er, en wie van de boze wijkt, stelt zich tot een roof; en de Heere zag het, en het was kwaad in Zijn ogen, dat er geen recht was.") Als een schuld, die in 't midden van onze partij voortwoekert en begunstigd wordt, omdat de oversten des volks het niet zien, geloven noch bestraffen. En dat daarom het oordeel Gods op haar rust van blindheid en doofheid, ik stem in met dat gezicht, want het zegel heb ik in die treurige ervaring dat ik het zie en ondervind in die vruchten, dat die van het kwade afwijkt, en er tegen getuigd, zich tot een roof stelt, omdat hij de rechten van Gods deugden verdedigd. De mensen

volgen onder ons volk wel de sierlijke gereformeerde letter tot versterking van het historisch geloof dat spreekt over Christi, doch niets aan Hem toevertrouwd. Maar ik bespeur dat zij in dat roemen meer rijker als armer worden. En dat het in haar afkerigheid verwekt tegen die, welke de geloofsoefening stellen boven de letterlijke bediening, niet tegenstaande al de uitwendige laster, verachting en kwade naspraak daar nog met mij enkelen ook in delen; en mijn inwendige duisternis en geesteloosheid, en onkennis Gods in de gangen van Zijn heiligdom.

Zo geniet ik nog in Zijn bedeling twee ondersteuning en uit Zijn ontfermende hand, le matiging of wegneming in de dienst belemmerende lichaams zwakheden, zodat ik soms sterker ben aan 't einde van de dienst als in het begin, 2e dat de angstige en zielsbenauwende vreze alsdan wordt weggenomen, en dat voor mij diepten in 't gezicht komen, en ik die met vrijmoedigheid oplos voor den volke, zo in Jacob zijn zonde en in Israël zijn overtreding te verkondigen in toepassing op Nederlands algemene afwijking: die twee dingen zijn nog stoffe voor mij tot erkenning van Gods vinger. En ik kom er mee aan de grenzen om met David te zeggen; 'dat weet ik dat God met mij of ons is.' Maar ook die twee dingen zijn voor mijn ongelovige redeneringen stoffe om mijn bemoediging te ontzenuwen, alsof dat bij geval geschiede, of door Gods algemene zorg, zodat er geen tekens in zijn van Zijn bijzondere zorg, en nog veel minder van Zijn goedkeuring. Dikwijls ontzenuwen deze opeters mijn opwekking onder het genot van die twee gevoelige en zichtbare ondersteuning en maken mij onbekwaam om te wandelen in sierlijke trappen van dankerkentenis. Ik geloof dat er enkele gehate doch levendige hoorders zijn die Gode meer de eer geven in de erkenning van genoemde twee dingen dan ik. Want veeltijds worde ik rondom ingesloten door twijfelachtige en slaafachtige doornen der duistere woestijne van Sinai; dat mij zo beangstigd, dat ik neiging gevoel tot vluchten uit het dienstwerk, op zulk een geschudde punt komende om uit te vallen, kan ik dan eerst een recht gebruik maken van Gods roeping. In die diepte Lucas 5:4 ("En als Hij afliet van spreken, zeide Hij tot Simon: Steek af naar de diepte, en werp uw netten uit om te vangen") is voor mijn bezwaard gemoed de beste visvangst; de losse godsdienstige mensen verstaan mij in dat niet, uitgezonderd enkele Sionieten die met mij in de diepten zijn, die wel; want het ook haar weg is in de beproeving.

De vrouwe [Jozina Bosschaart-Corbijn] in Biggekerke wens ik uw boodschap te doen, haar lichaam is zwak en mager, zij verkeert in veel in- en uitwendige strijd en banden: meest alle mensen zijn tegen haar, want zij heeft nu twee kinders ongedoopt; en haast niemand verstaat het dat zij wel wil, doch om des Heeren wil niet kan; haar wenen is daarvan haar getuige. En nu moet haar man één maand in de gevangenis door onzedelijk gedrag; doch onder dat al heeft zij nog afwisselende voorkomende werkzaamheden. Zelfs vóór dat haar man gevonnist was wist zij inwendig dat hij 30 dagen straf zou krijgen, dat zij hem ook aanzegde; ook zeide zij hem wat hij bedreven had, dat hij eindelijk toestemde. Zij gelooft ook dat zij in die tijd geen gebrek zal hebben met haar 5 kleine kindertjes.

Er is nu nog een man bij gekomen die zijn kind niet kan laten dopen van [=door ds.] Janse, dat verwekt veel opspraak en schudding; en ook wellicht inwendige angst en vreze. Die vrouwe heeft vroeger gezegd dat zij dacht dat zij met Mozes, Hur en Aäron aan haar zijde zou krijgen tot ondersteuning. Zij staat op het punt om uitgeworpen te worden van de mensen.

Dat uwe dochters smeking mochten leren spreken met haar hart voor Dien die te vrezen is, als Hij Zijn recht zal gelden buiten Christi tegen de overtreder. O, dat die kostelijke tijd der nodiging van haar ter harte genomen worde, verstaande de natuur des geloofs en des evangeliums, na voorafgaande kennis Gods en van haar zelve.

Mijn vrouwe is beterende doch blijft gebrekkig.

In dankerkentenis, blijf schrijven, want het is mij tot genoegen en stichting. Uwe in gevangenis zittende vriend, met Verhage en meer anderen. Groet de uwe, ik en mijn vrouwe en Verhage groeten u minzaam in de gemeenschap uwer beproeving.

Jan Vader.

10e brief.

Meliskerke 24 Mei 1887.

Mede kreupele zo wij hopen naar Gods ontfermende wille!

Vanmorgen dacht ik aan u en de uwe en de twee jonge dochters, dat mij drong tot schrijven. Maar och! ik zie duidelijk dat mijn eigen voorraads vat meer gevuld is met troebel water uit mijn wettisch modderig kanaal, dan met wijn uit de wijnperskuip van Jezus verdiensten, dat alle de jongelingen en de jonkvrouwen kan en doet sprekende maken. Ik ontwaar soms zodanig mijn duisternis als ik wil schrijven, dat ik niet weet een sylabe op 't papier te zetten daar geur in is van de tale Kanaäns, en ik ook een smakeloos gehemelte ontwaar in de specerijbedjes. Dat gevoel tracht mij in de strijd te doen vluchten naar de grenzen van wettische moedeloosheid. En is het dat mijn pen een weinig mag vloeien en de schaduw vertonen van de leiding des Geestes, och! dan zeggen zij mij inwendig aan dat er geur in is, en willen mij opwekken tot zelfbehagende verwondering, en trachten mij wijs te maken dat ik (o gruwel) een rechte zelfkenner ben en licht heb in de wegen Gods. Dit raadgeven en opwekken heeft het doel om mij te verheffen, en mij rijk te wanen op het zwakke licht van avondschemering. Wel wel! wat heb ik een broednest van krokodillen in mijn hart, die zich soms krachtig doen gevoelen in haar strelende doch verleidende kracht. Het gevolg is dan bij mij nieuwe schuld en mishaging daarin, en 't gezicht van noodzakelijkheid van zelfkruisiging en schaamte.

Uit kracht van het laatste zo durf ik, door eigen liefde, dit nauwelijks aan iemand te schrijven of te zeggen, gelijk ik dit nu aan u doe, want de mensen verstaan mij niet. U ziet nu wel dat ik aan beide zijden zeer kreupel ben; mocht ik meer willen gedragen worden.

Lieve vriend! wat denkt gij nu van zulk één, hoe die moet en kan verkeren in het huis Gods en in Zijn weg en gunst. Ik voor mij weet het de meeste tijd zelf niet. En met die dwaasheid moet ik gedurig de dienst Gods in.

Uw vriend Verhage is zwak doch gemoedigd, zijn bestreden en beproefde gedachte is van te blijven in 't verachte en beproefde onderliggende Sion.

Mijn vrouwe is weder erger, haar gedaante is vervallen zowel als die van Verhage, de satan maakt van hem en ons een speelbal, om de mensen te doen geloven dat de Heere ons tuchtigt omdat wij D. Janse niet huldigen en eerbiedigen in zijn geletterd dienstwerk, dat zo mooi en sierlijk en welsprekend is (zeggen de mensen). Dat is iets van Jobs beproeving met zijn vrome vrienden. O, wat is dat eng, temeer als onze God daaronder Zijn aangezicht verbergt, ziet Ps 73 nietwaar?

Als wij die handeling Gods mogen beschouwen binnen de palen van Zijn louterende beproeving, dan is de last niet zwaar, maar als het aan ons voorgesteld wordt als een merkteken van Gods richterlijke en toornige bedeling; o, dan zou er vluchten begeerd

worden van onder Zijn hand. Ergert u deze treurige zinsnede niet vriend? Het gerucht dat ik onder de dolerende was, is van alle waarheid ontbloot. Wel blijf ik in mijn dienstwerk zo lang God dat wil (in mijn voornemen) met een uitzien in de achtertocht wat des Geestes weg is in al de grote bewegingen in ons eiland, en mijn wil is om Zijn ontdekte voetstappen te volgen, al was het tegen mijn eigen zin en wil. Ik wens de roering en overtuiging van jonge mensen niet te versmaden noch te prijzen.

De 8e Juli zal het grote vergadering zijn te Middelburg. Dat God dat op uw hart legt. Ik en meer andere hebben vrees voor de ontrouw der broeders en het priester oppergezag. Dikwijls heb ik er de treurige ervaring van gehad. Het komt mij voor dat God af gaat breken sinds de dood van onze laatste leraar

11e brief.

Meliskerke 13 Juni 1887.

Nog strijdende vriend!

De omstandigheden dringen mij om te schrijven. En tijdsgebrek noodzaken mij dat in korte beperking te doen. Mijne en uw vriend Verhage is erg krank. Hij is lijdende aan buikziekte, denkkelijk zal sterven het einde zijn; gedurige benauwdheden overvallen hem, dat hem veel verzwakt. Des nachts wordt hij bewaakt en overdag wordt hij 3 maal uit het bed geholpen.

In 't begin zijner ziekte had hij het zeer lastig, omdat hij met zijn wil niet kon buigen onder Gods souvereine wille in de evenaar der balans. En enkele dagen daarna kreeg hij de doorslag in Gods wille; toen is zijn ziel gebracht in de ruimte en vrijheid die er in Christi is, zodanig dat ik hem nog nooit zo sterk in 't geloof bevonden heb als tegenwoordig, dag en nacht. Van strijd wordt hij veel bewaard, een zoet gevoel krijgt hij weinig, maar hij rust door het geloof onwankelbaar (hoewel met afwisselingen) op Gods trouwe door de beloften, en ademt daardoor in God uit, door vermelding van de roem Zijner bijblijvende goedheid in Christi aan zulk één. En dat Gods hand niet zwaar is over hem, zeggende, dat hij wenst nooit enig kwaad van zijn Koning te getuigen.

Wereldse dingen hebben geen intrek meer bij hem. Hij is sprekende, uitziende, wachtende en biddende dat de bode des doods kome. En gelijk de Geest zijn inwendige zaken goed beschikt heeft, alzo schikt hij ook de uitwendige dingen, tot zijn begrafenis toe, wie hem dragen zal, en welke vrienden hem ten grave zullen geleiden, en dat doet hij zonder enige traan in verheuging des Geestes, en in Gods wille verenigd. De Geest der vrijmoedigheid heeft hem zo ruim bedeed, dat zijn huis op een overlopende beek gelijkt, vanwege zijn aansprake en vermaningen tot elk die hem bezoekt, doende dat met wijsheid en bedachtzaamheid.

Vele van D. Janse's vrienden geloven dat werk niet, omdat hij niet gebogen heeft voor hem. En enkele zeggen dat hij onder Gods oordeel ligt en sterven zal gelijk M. Paauwe over 3 weken overleden is te Middelburg; omdat beide godzalige mannen D. Janse's roeping en bediening verdenken. Ach hoe treurig nietwaar? Maar al het lastdragend hoopje volk komt hem bezoeken in gemeenschap, hetwelk zijn ziel verkwikt, en hij moed grijpt met Paulus als hij de broeders en zusters ziet.

En wat de vergadering betreft, dat schijnt alles in vrede vergaderd te zijn, als ook in 't scheiden. Maar lieve vriend, alle dingen zijn gebleven als 't verlopen jaar. Ook dat artikel van mijn veroordeling en mijn arme volgelingen (dat wij een liefdeloos en onchristelijk volk zijn) dat is onveranderd en in zijn geheel gebleven. Zodat wij in de gevangenis zijn gelaten met vernieuwing van het vonnis. Doch de arme hoop heeft

stofte van dankerkentenis dat haar God niet heeft toegelaten dat ik uit de bediening ben geworpen, dat mij en anderen tot verwondering is. Want wij wisten dat zulks de wille van velen was. En dan in zulke gestalten te scheiden met de grootse tekenen van vriendschap en gemeenschap, is dat geen valse vrede? Vriend, waarde vriend, ik moet nu hier meer en strenger tegen wachthouden als voorheen.

Jozina Corbijn durfden zij niet aan, maar hebben haar laten liggen, zelfs nog niet gecensureerd. Onze God leeft nog. Over deze twee dingen was Verhage ook met ons verblijd, ziende iets van Gods regerende hand, dat hij de wijze vangt in haar arglistigheid, dat haar hand geen ding uitwerkt.

Vriend, als Verhage mocht overlijden, dan wens ik u dat mede te delen. Groet de uwe, en die twee dochters. Mijn vrouw is weder erg zwak geweest, doch is nu weder aan 't bij komen. Wij zijn en blijven nog in de dubbele kruisschool. Ook kunnen wij onze wille niet verliezen in Gods handeling met Verhage naar Zijn wille.

Uwe nog in gevangenis gelaten vriend Jan Vader groet u in gemeenschap.

Mijn begeerte is om in uw huis nog eens te komen voor de winter, in 't doorreizen naar Oudewater. 42 jaar heb ik met Verhage verkeerd zonder jammerslag.

12e brief.

Meliskerke 20 Juni 1887.

Geachte mede treurende in de woestijne.

En dat, zolang wij in Mesech zijn, dat zeer verzwarend is als wij in schijn de Heere tegen hebben door afwisselende slagen, stoten en smadingen van Gods nog getrouwen in de lande, en dat de smaders sterk worden in een boze zake, en Gods arme zuchters laat Hij dunne en ten staarte worden, zodat haar tegen getuigenis wordt gehouden als laster en ijdel geklap, en Hij laat haar alle achting verliezen in de poorten.

O, lieve vriend, welk een scherpe beproeving, ik vrees soms van te bezwijken. Mijn beproeving en ook voor 't verachte volk zijn dubbel verzwarend. Want over drie weken is M. Paauwe overleden en den 18e Juni Z. de Koster Verhage onze en uw hooggeachte ziele vrienden. De eerste stierf rustende op de trouwe Gods, in 't gemis van gevoelige genade; de laatste was in 't begin der krankheid van buikziekte werkeloos, doch zonder slaafse vreze, en kon zijn wille om te leven of te sterven niet in God kwijt worden; daarna bracht zijn God hem in de evenaar, en daarna kort daarop in de gehele overgifte, hetzij leven, hetzij sterven. Toen oefende hij geloof, van te sterven, waarop hij dag en nacht er naar begon uit te zien in eenheid met Gods wille. Dat verwekte in hem veel ruimte, zodat hij elke dag overvloedige van vermaning en opwekking aan alle die bij hem kwamen (die vele waren), hij heeft afscheid genomen van zijn gelovige wenende vrienden en vriendinnen met de groet dat hij haar achteraan wachte uit de strijd. Hij heeft in zijn ziekte weinig strijd gehad, maar wel vrees voor een harde dood, doch dat is ook weggenomen. Zijn sterven was zo zacht, dat het nauwelijks merkbaar was.

Maar och, het was en is nog smartelijk dat er in zijn ziekte waren die zeide dat hij leugende, als hij met vrijmoedigheid aan vele vromen rekenschap gaf van de hope die in hem was, omdat hij D. Janse nog niet erkend had en zijn twisting tegen hem niet beleden had, daarom strooiden zij uit, dat Paauwe en Verhage wegstierven onder 't oordeel en dat ik en anderen dat ook stonden te wachten.

En nu na zijn dood, blijven nieuwe smadingen voortduren, dat nog staat te vermeerderen, want naar zijn uitdrukkelijke wille zullen er tegen woensdag minstens 10 van zijn vrienden en vriendinnen van onderscheiden dorpen verzocht worden op 't lijkhuis. De smadende lasteringen kwellen onze harten; alsook dat wij 't doorzicht

missen, waarom God Zijn trouwste getuigen wegneemt, nietwaar? Daar vele tegenstanders stoffe trekken dat God met haar is. Och! wij zitten er soms zo mede in de engte voor de toekomst en in treurigheid in 't heden, leggende onze hand op onze mond. Ik kan Verhage maar niet kwijt worden in Gods wille, hij staat mij altijd voor de geest, want hij onze trouwe raadgever was en voor de Heere en Sion een zuchtende lastdrager. Ik wens met mijn vrouwe op 't lijkhuis te zijn. Zijn God prijzende mond is nu gesloten en zijn hand schrijft niet meer. En wij en nog enkele zijn onze Jonathan kwijt. Zij hebben hem in zijn lijden nooit één klachte horen spreken over Gods handelingen met hem, maar wel dat Hij niet streng naar zijn verdienste met hem handelde. De vleselijke godsdienstige betreuren zijn weggaan niet. Hij stierf met een helder verstand in 't sterk geloofs vertrouwen en 't geloovig uitzien en wachten op Jezus komste.

Groet de uwe en de twee dochters en weent te samen als wij en zijn weinige vrienden en vriendinnen.

Uwe in gevangenis zittende vriend, sinds de laatste vergadering,

Jan Vader.

Als ik u spreken mag dan wens ik u nader mededeling te doen van Verhage's zalige uitgang uit de strijdende kerk. J.V.

Aan C. Verdel en huisgenoten.

13e brief.

Meliskerke 12 Juli 1887.

Bij mij nog geachte vriend en vriendinnen!

Uwe mede rouwvertonende letters zijn ons geworden. [in verband met overlijden Verhage] Ik kan uwe gesteldheid enigszins vatten en gevoelen als het doodsbericht tot ulieden kwam van onze en uwe samen in eensmeltende vriend als David en Jonathan. Uwe teleurstelling kan zeker groot zijn in hem niet meer in uw huis te zullen ontvangen met uw hart en toegenegenheid. Maar lieve vrienden! verplaatst u dan eens bij ons, daar hij elke week minstens tweemaal in ons huis kwam, winter en zomer door, met zalvende en lastdragende besturingen, vermaningen en opwekkingen. Het is soms als of wij hem nog verwachten, ja of wij hem horen komen. De tranenvloed der vromen zijn nog niet al opgedroogd, want Jacob wordt dunne en die eertijds nog getrouwigheid vertoonden, beginnen zich nu te verbergen voor Gods rechten en kunnen niet meer ondersteunen door uit- en inwendig lastdragen, omdat zij door ontrouwe gekomen zijn onder haar Gods onttrekkende bedeling. En daarom kunnen zij met Asa enige uit de getrouwe onderdrukken, en dat onder schijn van recht. Want er zijn er die liever over Verhage's zwakheden willen spreken met uitbreiding, dan over de genade des Geestes die in hem was ingeplant en zo als hij zich ook met die genade voor Gode zich in 't recht begaf, volgende getrouw zijn geschonken licht daarin op, dat hij had van de veinzerijen in de zichtbare kerk. Neen! die genadens trachten zij in te krimpen ware het mogelijk. En de enige oorzaak is, dat hij geen vriend en volger was van D. Janse. En zo als hij uit dat licht getuigenis heeft gegeven, alzo is hij ook in het geloof voor dat gezicht van de tekenen der tijden weggegaan. Daar ben ik en meer anderen oor- en ooggetuige van geweest en dat zijn wij nu nog gebleven.

Ik denk dat het October zal worden eer dat ik te Oudewater komen zal. In 't einde van Augustus wens ik te Benthuzen te zijn. Doch voordat ik te Oudewater mag komen, zo zal ik u aanschrijven.

Uwe vraag over de dolerende is mij zwaar om te beantwoorden, om reden dat ik van de roering der mensen wel veel hoor en zie in ons eiland, doch weinig kan ik er nog van doorzien in het echte karakter. En daarom, zolang mij dat niet duidelijker is, wens ik mij in de achtertocht te stellen en bewaard te blijven voor te profeteren noch ten goede, noch ten kwade.

De leer van Klarhamer, dat schijnt mij toe en veel vromen met mij, dat het Jacobs stemme is. Dat is bij mij althans vast en zeker waar dat ik, noch D. Janse in zijn schaduw niet kunnen staan. En hoewel dat er van Ezau's handen in de ijver en samenstelling nog is, openbaar en verborgen, dat is mijn vreze, voor mij nog niet duidelijk zichtbaar genoeg, om in 't geloof er uitspraak over te doen met zekerheid. Ook staan de tranen en de werkzame genegenheden van onderscheidene jonge overtuigden onder de bediening van Klarhamer mij nog altijd in de weg om een streng kwaad getuigenis van die bediening en haar vruchten te geven. Want ik weet niet wat God doende is onder de dorre doodsheerenden in ons ver van God geweken eiland. Er is nu in één jaar meer beweging bij ons als in tien vroegere, en meest allen die in de oude kerke waren midden in de remonstrantse en de pelagiaanse dwalingen en waren zo onwijs als het veulen van een woudezel.

Ik zie nu uit of zij met Ruth der Moabieten land en afgoden verlaten en of zij naar Bethlehem trekken en zo haar keuze bevestigen en Jacob's God aankleven in zelfverloochening en in gemeenschap met de besneden Israëlieten.

Van Poirot en Van der Toorn weet ik niets af.

Te Aagtekerke is er een ondermeester zijn ontslag aangezegd door de hervormde kerkeraad en consulent, die alle regeerders zijn van een christelijke diakonieschool, (slechts in naam) omdat hij geen gemeenschap heeft met haar, noch met de bediening der ringpredikers, maar volgt de bediening na van Klarhamer en van ons. Hij heeft moeten verschijnen voor die kerkeraad, (die wij kennen als bittere vijanden van Christi familie) het werd hem niet vergund om zich te verantwoorden volgens het Woord, en de voorwaarde van haar, waarop hij de dienst had aangenomen. O, zo wreed en onbarmhartig waren zij tegen hem als strenge gerechtsdienaars. De meester is getrouwd en heeft vijf jonge kindertjes. Doch wat het zwaarste weegt, is dat wij denken dat de vreze Gods in zijn harte gepland is door de Geest.

Mijn vrouwe is weder versterkende, zij heeft ook met mij op 't lijkhuis van Verhage geweest, en is met mij driemaal ter kerke geweest (een uur afstand). Maar och vrienden, wij zitten nog in 't gemis van die mate van dankerkentenis, zo als dat betamelijk is voor God. Onder al mijn gevoelige beproevingen in het dienstwerk heb ik nog meer stoffe van Gode te erkennen, zo in Zijn bedekking en voorlichting, als dat ik beschaamd kan zijn met dat al voor den Heere. Ik dacht gisteren, Gij hebt mij nog de tafel toegericht tegenover mijn vijanden. Ik denk dat onder de bediening de Geest, soms nepen geeft op hare conciëntie. Mijn vrijmoedigheid wordt wel bestreden door 't gram gezicht der tegenstanders en moedeloos, doch door genade ben ik nog niet bezweken in de strijd.

Groet de twee jonge dochters vriendelijk en kunt gij het als jonge zusters doen het is beter. Ik en mijn vrouwe groeten u alle te samen.

Uwe in gevangenis zittende vriend,
Jan Vader.

14e brief.

Meliskerke 12 Sept. 1887.

Metgezel in de kruisschool,

Uwe letteren zijn mij geworden door Gods goedheid, het gaf mij genoeg dat onze riem van gemeenschap nog niet doorgesneden is door de scherpe sneden van satans scherpsnijdende pijlen, want zijn bedrijf is om tussen broeders krakelen in te werpen, de tijd waarnemende als het schijnt vrede te zijn, en ook als het waarlijk tussen elkander vrede is. Ik heb dat hels kwaad allang en nog voortdurend, zeer treurige ervaring heb ik daarvan. Nogthans schijnt het dat de Heere mij nog in de dienst wil gebruiken en ook nog ondersteunt in stormvlagen, die in mijn aangezicht bijtende waaien.

Overlaatst ben ik uitgenodigd om in Middelburg voor te gaan, maar ik deed het niet, menende dat het Gods weg niet was. Doch kort daarop had ik overdenking over Micha 7:1, ("Ai mij! want ik ben, als wanneer de zomervruchten zijn ingezameld; als wanneer de nalezingen in de wijnoogst geschied zijn; er is geen druif om te eten; mijn ziel begeert vroegrijpe vrucht.") Met overtuigend gevoel geloofde ik dat ik zou moeten gaan aldaar in de dienst en dat zij mij het weder zouden vragen, dat geschiedt is. Gisteren ben ik geweest, mij verzekerd houdende dat ik zou staan tussen spionnen, wegers en meters, bestrijders en afkeurders van dat bestraffende woord van Micha 7:1, in zover als ik licht en vrijmoedigheid ontving om dat toe te passen op Nederlands Israël en in het bijzonder op de afwijking der Godzaligheid in het kerkelijk huisgezin. En de Heere heeft mij dat gegunt, hoewel van mijn zijde in grote zwakheid. Nu ligt het zo in mijn gevoel, dat het ontdekkend woord veel toorn en bitterheid heeft verwekt bij het in eigen oog vrome gedeelte des volks. Ezechiël noemden zij een verdichter van gelijkenissen.

De lastering van Verhage houdt niet op, het rust al op leugens, het smart de zuchters wel, maar het doet hen geen kwaad.

Jozina weent nog over hem, om reden dat het haar geestelijke vader was. Vóór dat ik de groeten van u aan haar bracht is zij ontzettend geschud dat gij haar brief niet hebt beantwoord. Zij begon vast te stellen dat gij haar letters hield voor verward en ijdel geklap, want zij veeltijds schrijven moet in een stuk van de nacht. Dat één en ander bracht haar in moedeloosheid, doch nu was uw groeten als koud water op een vermoeide ziel. Zij verzoekt aan u om eerst aan haar te schrijven. Vele zorg voor haar gezin en vermoeidheid van de veldarbeid, en haar zwakke lichaamskrachten trekken haar tot lusteloosheid tot enige geloofsoefeningen. Onder dat al krijgt zij heldere kennis aan de gruwelijke ongestalte van haar hart. En dat zijn haar beste vrienden, die de Heere oefent in die Evangelische zelfkennis. Twee of drie heeft zij er maar op dat dorpje, die met haar eens zijn, al de andere lichte godsdienstigen die haten haar, omdat zij zo stijf en ontoegevend is aan anderen. Ik wens wel dat gij haar eens mocht ontmoeten.

Er is wederom een vriend van mij en Verhage en de arme zuchters overleden. En daaruit maakt Janse's partij zich sterk en stout tegen de nog weinige twisters voor de rechten van haar God, zeggende dat die alle sterven onder Gods oordeel en dat het door zal gaan ook over de anderen. Schrik greep mij aan, want ik zie dat meest alle lastdragers door God een kruis zijn opgelegd, hetzij binnen of buiten. Ik weet mij soms onder dat gezicht niet te bergen met mijn vrouwe, dat stoffe is voor de vijand tot moedeloosheid.

Vóór half November zal ik niet naar Oudewater kunnen, zo onze God mij in de dienst laat. En in de doortrek wens ik u te bezoeken alsdan. Doch Psalm 89 inziende, zag ik dat

de kerk ook in die klachte verkeerde, voornamelijk van vers 39 tot het einde. Ik zag dat het Gods weg was, zonen te kastijden en geen bastaarden. En dat in Zach. 1 al de heidenen rond Juda stille zaten in valse ruste, maar vers 12, dat Juda van God werd geplaagd en zich voor Hem verborg, doch dat de Voorbidder alleen optrad tussen het schuldige Juda, dat onder de wolke zat in verlating, en tussen haar God Die gram op haar was. En dat de Voorbidder anders geen grond inbracht tot haar redding uit haar banden als Zijn Vaders ontferming en, dat van eeuwigheid. Hier vloeide enige hoop uit, zittende onder de veroordeling der mensen. Het smartelijkste is, dat er vromen zijn die zich voegen aan de zijde van de veroordelers. Och wij versmiden maar meer geloof dat onze God nog leeft en zeer nauwlettend is hoe het in Zijn huis toegaat.

Groet de uwen en de twee jeugdigen. Jozina groet u in gemeenschap. Tot nu toe laat God haar vast staan in de zware stormen met haar twee ongedoopte kinderen, doch zij vreest voor bezwijken. Ik en mijn vrouwe groeten u. Zij is versterkende, doch niet hersteld. Uw in gevangenis zittende vriend,
Jan Vader.

15e brief.

Meliskerke 16 Nov. 1887.

Zeer beminde vriend in den Geest!

Dat ik uw brief niet eerder beantwoord heb, is omdat ik wachtte om u te melden wanneer het mijn voornemen is om naar Oudewater te komen. Ik denk dat zulks zal zijn de 26e Nov. zo de Heere mij lust, wil en kracht geeft en dan zal denkelijk die jonge reisgenote met mij medekomen, die met mij gereisd heeft naar Amerongen. Het is een overtuigde wees, zij is natuurlijk doof, doch bij ons bemind als een huisgenote. Ik wens om 2.32 uur te Gouda uit te stappen en alsdan ulieden te bezoeken. Vrijdags kan ik niet komen, want mijn reisgenote zo lang niet van huis kan, om rede dat zij naaister is. Ik had gedacht om met de tram naar Oudewater te rijden. Ziet dat gij goed weet welke uren des avonds de tram rijdt.

Ik en mijn vrouwe en nog enkele voelen nog gedurig met smart het verlies van Verhage in zijn lastdragen, voorlichten en oplossen van duistere gevallen. En velen zijn verblijd dat hij weg is, want zij stelden dat hij de man was die mij verleidde om met de grote menigte niet mede te kunnen gaan, en om D. Janse verdacht te houden in zijn ambt. Zij zagen hem als de beroerder Israëls. Niemand heeft meer over hem geweend als Jozina Cobijn. Het speet haar dat gij niets van hem vermeldde in uw brieven aan haar, want zij in haar droefheid verkwikking heeft, als zij een mede bedroefde ontmoet per monde of per brief. Ik heb haar gevraagd of zij een briefje wilde insluiten in mijn brief. Dat had zij gaarne gedaan, doch twee dingen heeft haar belet, 1e huishoudelijke drukte, 2e haar huiseigenaar heeft haar aangezegd dat zij met Mei haar huis verlaten moet. De hoofdoorzaak is haat tegen haar afgezonderde godsdienst. Zij is er over in angst en nood, niet wetende waar zij met haar man en vijf jonge kindertjes zal moeten huizen. Zij groet u hartelijk in haar bedruktheid en verwacht van u een lettertje. Ik moest aan u zeggen, dat zij vroeger wel gezegd en geschreven heeft, dat zij onder de mensen geacht werd als een doornebos, doch dat zij dat tegenwoordig ondervond in hun woedende kracht, want zulk een ondragelijk mens moet geweerd worden uit de buurt. Er schiet voor haar niets over als Jacobs God, die haar onder de bediening nog bemoedigt en al wenende versterkt, zodat haar hart nog gehecht blijft in Gods overblijfsel, zo aan de

lastdragers en ziende zuchters, als aan de schuld ontdekkende ordinantie. Ik wenste wel dat gij haar eens mocht ontmoeten.

Ik mag, kan en durf nog met vrijmoedigheid het volk aanzeggen onze overspelerijen die tussen de borsten vernacht als een kleinood. Ik zie soms dat onder mijn schuld ontdekking de posten beven van de vleiende vrienden van Ds. Janse met bitterheid op haar gelaat. Dit is voor mij en stuk van mijn studie en overdenking.

Groet uwe huisgenoten en de twee jonge dochtertjes. Ik mijn vrouwe en Jozina groeten u in gemeenschap van de proef-en lijdensstrijd, zuchtende dat onze God onze weg tot malkanderen richten wil.

Uwe nog in gevangenis zittende vriend
Jan Vader.

16e brief.

Meliskerke 23 Mei 1888.

Bij ons beminde vriend!

In en onder al de roering en beweging in de lande, [de Doleantie] zo ontvangt gij u aandeel in Ezra's bedruktheid [Ezra 9], zowel als wij, merken wij uit uw brief. Wij vrezen ook dat er zoveel vreemde wijven zijn aangenomen, zo inwendig in het hart, als ook in het voortdrijven in de ordinantiën. En omdat de ijver en liefde tot de vreemde wijven zeer sterk is van vleselijke godsdienstige mensen, en van sommige doorgevloeide vromen, zo doet ons dat vrezen dat het vreemde wijven zijn. Doch om reden dat ons licht nog ingehuld is in duisternis, zo willen wij in de achtertocht staan en als wij mogen van daar de beweging trachten na te speuren en zo lang als wij niet duidelijker de eigenschappen kunnen bezien, zo willen wij liever zwijgen als er veel over spreken; en wens het niet te veroordelen en ook volstrekt niet te verzegelen. Die op paden wandelen gaan op kromme wegen lieve vriend!

Zeer treurig zien wij dat in ons eiland onder onze gemeente, want de overste des heiligdoms hebben de eerste hand in de overtreding, zij zijn totaal onvatbaar voor schulderkenning. Ik vrees dat de Heere Zijn bedreiging vervult: "Ik zal ze der verderving overgeven". En als de afwijking groot is dan is de haat ook groot. Van de haat smaken wij de bittere vruchten.

Er is op weg dat de ouders van die ongedoopte kinderen, zullen buiten geworpen worden. Met angst zie ik het tegemoet, ik wens er volstrekt geen hand aan te lenen. Onze dagen zijn bezet met veel doornen der woestijn, en och, hoelang nog na deze, met die verachte ouders? Wij gevoelen de engte en het moeilijke, wat het is om des Heeren wille smaadheid te dragen.

Neen! het ongedode en gaarne gevleid wordende vlees, kan nog wil de hals niet bukken onder het kruis Christi. Ik ben soms bevreesd dat ik door vrees voor mensen ontrouw zal worden aan God en bezwijken. Het zal Gods ontferming en trouw zijn als mijn boog gespannen blijft en Hij Zijn belofte waar maakt: "en vrees geen der dingen die gij lijden zult." Ik mag nog ontwaren dat Gods hand nog niet verkort is in de bediening, want hoe strenger dat de mensen tegen mij vergramd zijn, hoe moediger dat ik Jacobs zonde en Israëls overtreding mag verkondigen. En hoe meer ik, geschokt word door inwendige angst en vreze, des te meer ontvang ik inzicht in Gods weg en verborgenheden. Die dingen zijn voor mij tot nog toe onoplosbaar, derhalve, ik wens niet van of over God te klagen, al is onze weg zeer eng, maar wel over mijn eigen ongelovig wantrouwen en

van en over de afwijkende dochter Sions, hoewel dat ik daarin zeer gebrekkig ben en om dieswille ben en blijf ik verwondert dat onze God Die Heilig is, mij onheilige Leviet in Zijn dienstwerk wil laten blijven. O, op dat punt van Zijn ontferming in Christi, daar versta ik maar een stukje der zaak van. Wonderlijke smartgevoelige wegen houdt de Geest om Zijn volk arme leerjongers van Christi te maken, en nog wonderlijker wegen houdt Hij om haar arme leerjongers te houden.

Ik begin nog maar die kruisigende weg voor goed te keuren, want ik zie er soms iets van Gods voetstappen in, en ik arme man! ook een weinig in 't genot van des Geestes zalvende kracht en dat ook in de gestalte van enige schapen en lammetjes die nog weekmakende honing krijgen uit de Rotssteen. Deze dingen doen mij soms in den Heere roemen in de verdrukking. Doch dat zijn maar korte pozen, als het schijnsel der zon gelijk als door een reet van een dikke wolk.

Ik geniet twee dingen in de strijd, 1e zoveel ondersteuning in benauwdheden, dat mij bewaard om niet te stranden op de klip van moedeloosheid; 2e zoveel bittere saus van tegenspraak, dat mij bevrijdt voor hartstochtelijke verheffing en mij nederdrukt naar de vallei van ootmoed voor God. Nu zeggen de arme zuchtters dat die weg goed voor mij is. Lieve vriend! kunt gij er met uwe bedeling, licht en ook nuttigheid in zien?

De 20e zal het grote vergadering zijn. Ik ben er voor bevreesd, want gelijk vroeger zal denkelijk geveinsde vriendelijkheid en ontrouw zich laten gelden, zonder tedere vreze Gods. En och! als die deurwachter geen dienst doet, dan komt meester mensbehager in haar plaats fungeren en door eigenlievende zalve worden de stinkende wonden bedekt, dat in uitwendige valse vrede eindigt, daar dan in geroemd wordt. Ik kom dan al zuchtende naar huis, te meer als ik het arme zuchtende volk heb horen versmaden in haar zwakheden.

Jozina heeft haar jongste kind door de dood verloren, zodat zij er nog één ongedoopt heeft in 't leven. Allerlei smaad moet zij verduren van onvromen en vele vromen, en geen van die vat of verstaat haar in haar staan blijven, en daarom houden zij het voor haat tegen Janse, of eigenzinnige onverschilligheid. Zij is het onderwerp harer dwaze gesprekken, en zij verwerpen daarom hare zielswerkzaamheden omtrent en met die zaak. Zij geloven volstrekt niet dat God haar daar geplaatst heeft, en hechten niets aan haar strijdt en banden, en beklagen al haar enkele ziele vrienden die met haar lief en leed gemeenschap hebben en houden. Zij heeft eindelijk een klein vertrekje ter woon gekregen in een samenloop van vele dingen. Uwe letters zijn haar zeer goed bevallen in haar strijdweg. Zij hoopt u te antwoorden. Och zeggen wij menigmaal, dat haar God in 't kort een opene deur gaf door aanwijzing van een dienaar om haar kind te dopen, met nog twee andere ongedoopte in ons land. Zij begroet u minzaam uit des mensen gevangenis.

Uw brief heeft bij Johanna goed onthaal gevonden, zij bewaard hem als een gouden kleinood. Ik vroeg haar of zij in deze brief enig bericht had over te zenden, doch schreupelheid of onvrijmoedigheid scheen haar dat te beletten, doch alleen dat haar hart nog uitgaat naar u en de uwen in ontmoeting. Gaarne zouden wij de twee reisgenoten uit uwe huize bij ons ontvangen. Ik wens van de zomer u en Oudewater te bezoeken met Gods hulpe. Mijn vrouwe kan uit en ingaan. Ik en zij en onze vriendin Johanna groeten u en de uwen in gemeenschap. Groet vriendelijk de twee jonge dochters.

Uwe door de mensen in gevangenis gehouden vriend,
Jan Vader.

17e brief.

Meliskerke 9 Juli 1888.

In gemeenschap nog levende medgezel!

Dat Jacobs God uwe geloofslendenen omgorden wil in Zijn weg die Hij dikwijls met doornen omtuint, omdat het Zijn weg is. Gods weg ligt nog voor mijn gezicht zeer diep, die Hij houdt met Sion, en Zijn voetstappen ken ik niet recht als de Zijne. En hoewel ik weet dat zij recht en goed zijn, zo in 't donker als in 't licht, zo wederhoudt dat mij echter niet dat ik veel tijds twijfele en moedeloos ben; dat zeker een vrucht is dat de Geest Zijn aangezichte verbergt voor de huize Jacobs in het algemeen over alle kerkelijke partijen, en in het bijzonder is het een vrucht in mij van onkennis Gods in Zijn kastijdende of beproevende Vaderlijke roede, en blindheid in 's hemels wegen die door diepe kloven tussen steenrotsen gaan.

Ik begin te bemerken dat ik persoonlijk meer schuldenaar zal moeten worden over mijn aandeel in de beroerde beker van kerkschuld met al de nog weinige oprechten, en dat ik zuiverder gelovig op de Voorbidder mocht zien en minder hard van God denken, in 't gezicht der roede der kastijding, of der beproeving die over Sion hangt, ik vind dat een harde weg voor mijn werkheilig eigenlievend godsdienstig vlees. Genade is het als Zijn volk midden in haar eigen breuke gezet wordt opdat zij getrouwe getuigen zouden kunnen zijn midden in de hoererij der dochter Sions.

De grote vergadering 20 Juni heeft niets bizonders opgeleverd dat een goede reuk voor mij vertoonde. Veel is er gesproken over de uitwendige kerkvorm, doch niets over de inwendige ongestalte van Gods geestelijk huisgezin, ook geen enkel woord over de ongedoopte kinderen, ook tegen mij noch goed, noch kwaad, en toch werd er over de vrede onder elkander geroemd, zo zelfs dat de Heere er openlijk voor werd gedankt. Ik zag de vreze Gods niet, zodat alles op de oude voet door gaat. Naar mijn inzien was het alleen menselijke vrede die op ontrouw rust.

Jozina bewoont nu het ruimste arbeidershuis van het dorp, daar de eigenaar in 't voorjaar is gestorven. Zij wordt nu zeer benijd en gehaat. De Heere blijft met de roede over haar huis, dat haar laag houdt. De keelziekte is in haar huis, één kind was aangetast en schijnt hersteld, doch nu lijdt het aan de nasleep; zij vreest nog voor een slag. Haar vijandige burgers doen in haar zwakheden onderzoek naar de oorzaak van Gods roede en 2 á 3 vromen doen hetzelfde. Angst en nood komt haar altijd aan, doch de Heere ondersteund haar nog.

De 4e Augustus denk ik naar Oudewater te komen met Gods hulpe. Johanna komt denkelijk mede; om 7 uur 32 wens ik te Gouda af te stappen en ulieden te bezoeken, schrijf in die tussen tijd of u ons kunt afwachten, zo niet, dan reizen wij door.

Ik zie soms iets van Gods en der mensen gangen in Zijn huis, maar ach vriend dan wordt mijn oog veeltijds verduisterd door twijfeling of die dingen al zo zijn, want mijn hart is bedriegelijk. Doch als ik in 't Woord Israëls afwijking zie onder de vermaning der zieners onder haar, ja dan vind ik soms dat Nederland gelijke tred houdt met Israël en Juda, en dan is dat bij mij aan minder twijfel onderworpen, want daar zie en merk ik een grond van zekerheid in, hetzij tot stoffe van treurigheid over de afwijking en verharding of van bemoediging in de strijd door het gezicht van Zijn ontfermingen over het Sion Gods, en van kleine uitspruitseltjes tussen de harde kluiten onder en na de bediening.

Ik kan en mag niet roemen, anders dan in mijn en Sions zwakheden, dat God Zijn hand nog niet aftrekt van het gat der deure van de waggelende tabernakel en van de vele retsen en spleten waardoor vals licht binnen komt door inlaten.

Ik uw vriend, die in de vergadering nog in 's mensen gevangenis is gelaten, hoewel dat die banden van mensen mij weinig knellen. Want ik vind er meer ademtocht in dan vele van mijn bestrijders in haar vermeende en zich zelf belovende vrijheid.

Groet minzaam de uwen en de twee dochttertjes. Ik en mijn vrouwe als ook Johanna groeten u minzaam.

Uw ontrouwe vriend,
Jan Vader.

18e brief.

Meliskerke 9 Aug. 1888.

Hartelijke ziele vriend!

Wij zijn op de bestemde tijd tehuis gekomen onder de bewaring Gods van leed of ramp, en woensdagmorgen heb ik vroeg Jozina bezocht. Ik bemerkte al spoedig dat de stroom van moedeloosheid bij haar was opgedroogd en dat zij haar hoofd een weinig ophief in 't geloof dat haar God haar in de gemeenschap niet had uitgeworpen. En dat zij niet was afgesneden, want zij nooit één was geweest met D. Janse, en dat er derhalve geen afsnijding van D. Janse kon plaats hebben. Een vrome vriendin had alzo over haar gedacht zij stemde daarin mede en wij ook, de afsnijding van die drie personen rust (naar ons inzien) alleen op die grond dat zij Ds. Janse niet erkenden en eerbiedigden, in dat, daar hij zich voor opdringt.

O, wat een losse stinkende moddergrond; over die daad juichen Janse's vrienden en prijzen hem in zijn getrouwigheid als Hamans vrienden over Mordechai, terwijl het kleine hoopje van Esthers geslacht in rouw zitten te zuchten bij elkanderen. Onze God hoort en ziet alle deze dingen in de hemel.

Jozina blijft u dank schuldig voor uw laatste letters, zij is versterkt dat u en het volkje in ons land gemeenschap hebben met hare verdrukkingen. Zo is 't smartgevoel, als in haar lasten naar Jacobs God te brengen en haar aldaar kwijt te worden. De vijand maakte haar wijs dat alle mensen haar achter aanzagen als een misdadiger en trachte haar daardoor op te wekken tot mensen vreze, zodanig zelfs dat zij de ordonnantie moest nalaten, dat al vatte grote post op haar eigen liefde, doch ik heb hoop dat zij zal doorbreken als ook de twee anderen. Gods belofte is: Ik zal ze verheugen in Mijn bedehuis. Zij is zeer begerig om u te ontmoeten. D. Janse heeft in 't afgeven van haar uitwerpen haar met smaad doorgehaald, en dat al zonder gevoel van schuld met verdediging van zijn recht als dienstknecht Christi; dat erkennen nu de meeste leden en bukken onder dat pauselijk gezag.

Ik en mijn vrouwe hadden een gedachte of het niet goed was dat u aan Janse een bestraffende vermaning te schrijven, hij woont in de Hoekpoortstraat, doch wellicht is het uit ons eigen. Wij laten het geheel aan uw sluiting of ontsluiting over.

Mijn vrouwe was teleurgesteld dat Neeltje niet mede kwam, zij had haar bed bereid, zij wenst gaarne u te ontvangen met haar; zij is nog kwijnende.

Johanna groet u, in 't kort hoopt zij te schrijven. De ingesloten letters zijn een afschrift van de uitgeworpen broeder met Jozina gelijkelijk, en aan mij gericht; ik zende u dat en houdt het als uw eigendom. Ik heb ontwaard dat ik inwendig te huis was in uwe woning en onder uw personeel. Neeltje mijn kind! ik denk gedurig aan u. Vriend, ik, mijn

vrouwe en Johanna begroeten u en de huisgenoten. Wij blijven u volle dank schuldig. Uwe in de gevangenis zuchtende en blijde zijnde vriend,
Jan Vader.

Naschrift: Bij het sluiten dezès ontving ik bericht dat Janse de drie ouders nog niet geheel heeft afgesneden, maar dat de zaak nog hangende was. De kerkeraad wist niet beter als afsnijding. Wat nu waarheid is weet ik niet, het wordt nu kinderspel als met poppen en een doolhof. Iemand heeft Janse bevreesd gemaakt; in 't kort zal ik de zaak wel beter weten, en dan zullen wij het u mede delen. Zouden wij Gods regering in deze soms moeten leren zien? Dat is zeker, dat God alleen regeert, dat de volken beven, en dat Hij de wijze vangt in hare raadslagen.

Deze acht postzegels zijn een bewijs van onzer beide nalatigheid aangaande de 40 cents van u betaald voor ons in de grote kerk. Vanmorgen bracht Johanna mij het in herinnering.

19e brief.

Meliskerke Sept. 1888.

In hope nog lang bij ons blijvende vriend!

Want de Geest bindt, doch de zondige vleselijkheid, die scheurt het nieuwe kleeD van de gemeenschap der heiligen. Johanna heeft met mij naar IJsselstein geweest; onder alle felle hete strijd die ik in mijn eiland ontwaar van het zedige godsdienstig vlees, zo behaagde het onze God dat ik met volle vrijmoedigheid uit Gods handeling met Zijn beproefd volk heb mogen spreken uit Ps. 27, van het 8e tot het 14e vers. 's morgens en 's avonds.

O vriend! de 13e was het kerkeraad. D. Janse en vier leden zijn een uur lang zeer heftig tegen mij uitgevaren, Lucas 23:2. Alle ijverden zij voor de eer van D. Janse, verdedigende zijn roeping en bevestiging en zuiverden dat van alle schuld, mij beschuldigende van ontrouw, en dat ik de schare verleide door de schuld ontdekkende bediening. Ik werd aangezegd dat ik zulks moest eindigen of dat ik uitgeworpen zou worden. Zij zeiden dat ik het vuur was en dat mijn vrienden de brandhouten waren die Sion verwoestede. Zij eisten dat ik van mijn bediening berouw moest betonen en dat ik al mijn gezegden dadelijk moest herroepen. Ik antwoordde dat ik geen één woord terugnam, en dat er nog veel meer op mijn hart lag en dat het gehate volk en Jozina mijn volk was, daar ik mede wenste te leven en te sterven. Mijn verantwoording tegen de leugenachtige beschuldigingen, daar namen zij geen notitie van.

Er werd voorgesteld om een grote vergadering te beleggen om het recht van D. Janse te handhaven, en om mij te veroordelen. Doch dat had nog geen gevolg. Ik ben nu toegelaten om onder haar toezicht tijdelijk voor te gaan, gelijk men dat doet omtrent een verdachte dwaalgeest, oplettende of ik in de breuken D. Janse niet te na kom, om dan een akte van beschuldiging tegen mij op te maken.

Banden knellen onze harten, in die angst kwam mij voor: "blijf in 't gene gij geleerd zijt." 's Avonds zag ik inwendig dat het in Timotheus stond. Die onderwijzing blijft in mijn hart liggen en moedigt mij aan om met en voor de Heere getrouw te zijn.

De 20e 's morgens op 't bed zijnde overdacht ik deze woorden: "Weest hier in bezig," zodat ik enigzins de beproevingsstrijd moedig tegemoet ga, hopende met God te staan in Zijn mogendheden en uitgeworpen te worden door de mens, bukkende dan onder Zijn toelatende wille. Jozina is uitgeworpen, zeer koelbloedig, o zij weegt zo op mijn hart. De 20e heb ik haar bezocht, zij is er over in een heten strijd gekomen, zij werd wijs gemaakt dat haar vrienden en ik haar hatende; boze hartstochten waren in haar. O, de

kwelduivel sprong zo met haar om, dag en nacht; doch nu vond ik haar gematigd. Gedenk aan haar veracht mens en aan mij uwe versmade aanklevende vriend, want beide staan wij op één rij in 't oog der tegenstanders. Vroeger zeiden zij dat Verhage haar verleide en nu dat ik het doe. God weet het dat het van beide leugens zijn. In haar strijd merkte ik dat zij in strijd was: zou gij haar en ons nog komen bezoeken? Doet het eens. Wij en Johanna groeten u en uw kinderen en de twee jonge vriendinnen.

Uwe in banden geslagen vriend in 's mensen gevangenis.

Jan Vader.

20e Brief.

Meliskerke 31 Oct. 1888.

Zeer waarde vriend in mijn hart!

Dat zulks zijn en blijven mag in de gemeenschap Christi; en als vrucht daaruit vloeiende in de gemeenschap onderling met malkanderen in de Geest.

Uwe laatste berichten heb ik ontvangen en die Jozina laten lezen. Ik hoor er nog niets van of u schrijven is terecht gekomen, doch ik denk wel van ja. Doch zo het hoofd des briefs getekend is aan D. Janse gelijk op 't adres, dan zal hij niet verschijnen in de kerkeraad, het heeft sinds die tijd nog geen kerkeraad geweest. Er zou wat veel werk aan vast zijn als zij uwe letters in deszelfs omvang willen ontledigen naar waarheid en recht. Het lezen in de kerkeraad zou wellicht nog omzien, vreze, en scheuring verwekken kunnen door de Geest in de doofheid en blindheid van velen onder haar. Want o lieve vriend! zij staan ongenaakbaar vast in 't vermoeden dat zij in 't uitwerpen van die vier ouders naar 't recht en billijkheid gehandeld hebben; en trekken er zich in 't minst niets van aan dat het arm hoopje volk er over zucht en treurt, want ook zij worden van haar beschouwd als verachte fakkels en vaten daar niemand lust in kan of mag hebben en als stoute scheurmakers die haar vrede verstoren.

Het uitwerpen van Jozina was door satans listen wel stoffe geweest om haar daardoor scherp aan te vallen dat zij nu niet alleen de godsdienstige wereld, maar ook de wedergeborene wereld tegen had en dat zij het nu aan haar gelaatstrekken zou zien. Doch haar God heeft die listige leugenaar voor en in haar bestraft, door Zijn vriendelijkheid in haar te tonen en haar angstige zielebanden te verscheuren in Zijn gemeenschap en heeft haar bij vernieuwing de toegenegenheid en 't lastdragen van haar vrienden doen zien en geloven.

O, het verkwikte mij zo in mijn eigen strijdweg in het dienstwerk, zo ik zulks noemen mag. Want er zijn nu zo vele voorgangers die stout durven zeggen dat zij uit Israël zijn. Dat ik van vele betwijfel, omdat ik zie en vrees dat het bij haar niet verder komt als binnen de palen der gedaante van een onderherder Chisti die op Zijn bevelen passen. Want die worden in de dienst gekruisigd aan roem, eer, titel, gemak, zelfzoeking en zelfbehaging en gewillig zijnde door de dodiging, om de dagelijkse sterving en deszelfs lidtekenen te gevoelen in zijn zondig vlees; in ene plante met Jesu, in de gelijkmaking Zijns doods.

Ik bespeur weinig dat haar tale en gedrag daar zalvend naar henen gericht is, en daar die rechte ervaring en zuiver licht ontbreekt, hoe zullen zij dan arme aanmechtige zielen besturen, in Gods gangen naar Zijn Woord?

Doch laat ik zwijgen vriend! Want o, ik gevoel mij zo onwetend in die geestelijke geurende geloofsoefeningen. Neen! het zijn maar de schaduwen er van, die er in

mijn dienst van zijn, en door die stukjes en brokjes, wil God nochtans zijn arme Sionieten zegenen (mij niet genoeg tot schaamte).

Als ik over mijn ongestalte schrijf, zo ontwaar ik altijd dat er inwendig genoeg mee genomen wordt en wel in de schijn dat ik veel zelfkennis bezit, doch aan de andere zijde zie ik dat ik in gebreke blijf om met die ongestalte in verootmoediging voor God te staan door 't geloof. Geloof het vriend! dat mijn pen en uitspraak mijn geloofsoefening zeer ver vooruit zijn, dat gezicht sluit bij mij alle roem uit om te steunen op zelfkennis, historisch geloof, gedaante van godzaligheid, letterlijke kennis van Christi ambten enz. En als ik dat zie door een enkel wettisch licht, dan voert dat gezicht mij naar de vallei van moedeloosheid en dat zou mij in dat moeras en in die duisternis doen versmachten, als de Heere niet verborgen ondersteunde met Zijn hand, door mijn hoofd uit de gebreken op te heffen, zo in als buiten het dienstwerk. Gods genadeweg is in mijn oog zo vreemd, zodat ik er niet verder in zien kan met mijn eigen ogen, als in zover als 't mij gegunt wordt iets te zien van de verborgenheden van Zijn souvereinen ontfermingen in Christi. En dit maakt een ander deel van mijn ellende uit, dat ik dat onderwijzend gezicht, dikwijls maar en korte tijd blijf behouden om er nuttigheid, mede te verrichten, zo voor anderen als voor mijzelf. Dat verlies doet mij weder zakken in mijn ledigheid en armoede, zodat ik dan voor God mijn onwetendheid in Zijn verborgenheden erken, waartegen mijn zelfzoekende natuur zich dan zeer verzet, want die wil met Jehu geacht en gezien zijn in zijn wettische ongedode ijver. Dat verwekt in mij dan nieuwe strijd, doch het eindigd veeltijds hierin, dat de kennisneming van mijn duisterheid en mijn onwetendheid, het strijdveld inhoud boven Jehu's dwaze ongestalte van wat te willen schijnen te zijn. Doch gedurig wordt ik daarna weder ingewikkeld in de zelfde strijd tot op de huidige dag. En ik begin te geloven dat zulks zal voortduren zo lang ik leef. Psalm 120 : 5. (O, wee mij, dat ik een vreemdeling ben in Mesech, dat ik in de tenten Kedars wone.")

Uwe reis naar Walcheren is voordeligst met de boot, doch die komt om 8 uur van Rotterdam; hoe zou u op die tijd daar kunnen zijn? Andersinds, wij hebben slaappleats voor u en uwe dochter. Doe zo als de Heere u wil leiden.

Uwe gevangene vriend en huisvrouw groeten u minzaam, als ook Johanna. Groet uwe zorgdragende dochters en de inwonende knecht en de twee jonge dochtertjes, Jan Vader. (uwe twee copieën zal ik in 't kort terugzenden).

21 e brief.

Meliskerke 21 November 1888.

Geachte vriend en kinderen en 2 jonge dochters!

Ik voel mij geperst om het navolgende aan u mede te delen, namelijk dat het kerkeraad is geweest, welks gevolg voor mij treurig was en is. Er waren twee brieven van ledematen ingekomen, waarvan één met 8 ondertekenaren, en één van een man en zijn vrouw die alle protesteerden tegen des kerkeraad's handelingen met de uitgeworpen ouders. De van 8 ondergetekende brief kwam in geen aanmerking, want zij legden hem terzijde en spraken er geen woord over, alleen dit dat zij scherp aangeschreven zouden worden als een grond (vrees ik) van uitwerping. En och! er zijn zulke kostelijke parels van licht onder haar. Die man en zijn vrouw's schrijven werden al dadelijk veroordeeld en 14 dagen tijd gegeven om het te herroepen, want Janse was door haar teveel in zijn naaktheid gesteld. En Jozina en nog een uitgeworpene vader hebben elk verantwoording gevraagd aan de kerkeraad waarin dat zij hadden gehandeld tegen haar belijdenis en

Gods Woord. Doch zij werden ongelezen terzijde gelegd en namen er geen notitie van. Doch op verzoek van één lid des kerkeraads werden zij bij het weggaan gelezen, waarin Jozina schreef, dat zij wel van haar was uitgeworpen doch dat de Heere haar in haar zware strijd haar bij vernieuwing had opgenomen en banden verbroken en versterkt met de belofte: "Ik ben uw God en uws zaads God." O, dat ging mij door merg en been heen. Doch zij spraken er geen woord over, ik stond versteld over hare ongevoeligheid, doofheid en blindheid.

Janse zei dat hij zich niet wilde ontstellen over al de brieven die kwamen, die achtende als beroeringen. Kamerman, [ouderling] wilde de grond oplossen, wanneer God verlaten was, doch het werd door Janse geweigerd. Beschouw de toestand nu eens? En uwe brieven waren in Janse's handen, doch hij bracht die niet mede naar de kerkeraad, want hij zeide dat hij die vergeten had, zodat zij niet gelezen zijn. Hoe treurig toch, want sommige kerkeraads leden zeiden, het geeft niets, want die brieven zullen van 't zelfde soort zijn als al de anderen. Waarin zij Janse zalfden.

Lieve vrienden! Ik vrees dat God haar overgeeft aan Ps. 81:14 in rijm. ("Ik in toornigheid, Gaf 't over met allen, Zijner verstoktheid, Om zelf zijn zaken, Voortaan te maken, Naar zijn welgevallen.")

Janse vroeg in rondvraag aan mij wat ik dacht van die briefschrijvers, ik zeide dat het ernstige gemoedsbezwaren waren en gewichtige conciëntie gevallen, die teder zijn, en dat ik dacht zo zij die mensen aantasten, dat zij dan grote beweging zouden verwekken onder de levendige leden, en als zij dan nog doorgingen, dat God dan de gemeentens zou doen wegsterven. Hij zeide dan, strekt gij geen hand of vinger uit naar die mensen? Ik zeide, volstrekt niet! Hij zeide, dan hebt gij gemeenschap aan de beroeringen. Ik zeide, neen, maar dat zijn geen beroerders; ik voor mij wil met die gehaten beroerders leven en sterven. Ik ben toen niets meer gevraagd. Ik moest danken, en heb vrijmoedig mijn klachte voor God uitgestort, en dat er geen vreze Gods in ons midden was. Niemand zeide er iets op.

Door Gods goedheid mag ik nog blijven leven met Jozina in zielsgemeenschap en ik schrik als ik denk aan verbreking want wij dragen voor elkander lasten. Ik ben er bewust van.

Ik en mijn vrouwe en Johanna groeten u in de liefde. De haat tegen mij vermeerdert en zij maken zich sterk om mij te beschadigen. O duistere tijd!

Uw gevangen vriend wenst u gemeenschap der heiligen toe.

Jan Vader.

p.s. Kerstdag is het kerkeraad, als u schrijft doe het dan enkele dagen voor kerstdag, anders leuren zij er mede. Wij gaan zwanger van verdriet en de Heere verbergt Zijn aangezichte van het treurige geslachte Jacobs. Mij hebben zij niet beschoten doch wel onder water. Och, kon ik maar meer ontferming met haar oefenen, want God zal richten. Mijn ruste in God is voor mij Sela, hoewel in zwakheid des geloofs. Dat God onze eenheid bewaren wil. Als u opgewektheid ontvangt om nog te schrijven aan de kerkeraad, zo moet gij adresseren aan de scriba, dan zal het op tafel komen. Zijn adres is: Aan M. Landsheer, koopman te Middelburg letter KN 244 Lange Geere.

Ik bedank u voor 't lezen uwer brieven, ik vond ze goed. Johanna was één van de 8 ondertekenaars, zij blijft onze vriendin.

22e brief.

Meliskerke 3 Januari 1889.

Bemide hartevriend!

Het is geen onverschilligheid dat ik Neeltjes letters niet spoediger beantwoord heb, maar ik ben uitlandig geweest en de drukte des dienstens heeft mij belet. Met smartgevoel begin ik deze. Onze getrouwe vriend Verhage weg en u ongesteld, van wie ik zo menigmaal versterking ontvangen heb uit uwe bemoedigende letteren in mijn strijdweg. Neen! ik kan mij er niet aan onderwerpen, ja nauwelijks aan denken. Een zware weg is het als de Heere de zenuwen van hope begint af te snijden en de hulpfontein laat uitdrogen. Het is mijn dagelijkse zucht dat onze God Zijne getuigen nog laakt blijven in het afhoererend Sion. Hoewel ik erken dat die begeerte zelfzoeken vertoont, zo blijft het echter waarheid dat het ontbreken van trouwe Micha's een donkere schaduw zijde vertoont in het zieke erfdeel Gods, want een raadgevende stem in benarde tijden is meer waard dan alle menselijke wijsheid zonder vreze Gods. Ik gevoel heden dat de gemeenschap nog niet is opgedroogd, maar dat die zich uitstrekt in 't verre zowel als in 't nabij, als druk en lijden aanwezig is. Ik geloof ook dat gij dat gelovig gevoelig erkend, en dat zou voor u een klein ademtuchtje kunnen zijn door de Geest in uwe proefweg. Dat genadig die Geest u gemeenschap doe hebben met Job's geloofsonderwerping aan Gods bedeling zeggende: "zou ik het goede ontvangen en ook niet het kwade?" Het is u evangelisch bekend, dat kruisscholen leerscholen zijn geweest ook voor u persoon, die nu nog voor u kunnen zijn in de beproeving tot stille geloofsherinnering en tot enige zoete nasmaak van Gods voetstappen met u in 's Konings dal. Der vromen lijdzaamheid is tot Christi krone in de hemel en tot 's Vaders lof.

O, hoe node en eng denk ik aan de sloping van uw leven, want ook uwe kinderen liggen mij na aan 't hart. En hoewel ik geloof dat uwe God u wel missen kan in de strijdende kerk, zowel als Stefanus, Johannes de Doper en Jacobus, zo wil nog kunnen uwe beangstigde kinders en ik en Jozina en Johanna u nog niet aan Gods raadsbesluit overgeven en u zien verwisselen uit de strijdende kerk naar de overwinnende. En hoewel wij zien dat het niet kunnen loslaten, onverloochendheid is aan 't schepsel, zo maakt dat schriftuurlijk licht ons niet verenigd met Gods wille. Misschien zijt gij meer van u eigenlievend zelf ontbonden, dan wij van u. Dat God u dat gunne wil om met Aäron stil te zwijgen in zijn weg van zuurheid zowel als in zoetheid des genots.

Ik had nog te schrijven over bittere ervaring in mijn omgeving in 't zieke Sion, doch ik wil u geen bittere beziën toezenden om u te bezwaren. Dit alleen dat Psalm 42:3 in rijm iets van dat bevat. ("Waarom wilt gij u zo kwellen, En beroerd zijn, o ziel mijn? Wil gans uw hoop op God stellen, Van u zal Hij gedankt zijn; Als Hij door Zijn aanschijn klaar, Zal wegnemen uw kruis zwaar. Dies, o God, van mij niet wijket, Want mijn hart mij gans bezwijket".) Hoewel dat Gods hand in dat, niet kwaad is over mij. Neen! de raderen worden nog gesmeerd. Dat onze God in Christi gemeenschap nieuwe verbonds vruchten geve bij uwe oude, van Zijn specerijbedde en uwe jeugd vernieuwe als van een oude arend, volgens Jesaja: dat de oude krachten zullen vernieuwd worden. En dat uwe geloofsvoeten vlug en vaardig mogen zijn als die der hinden, volgende de voetstappen Christi als uw weg met doornen omtuind mocht zijn. De Geest beware u om niet curieus te onderzoeken naar het hoe en waarom van de dieptens Gods met en in uwe beproeving, want dat in strijd staat tegen 't geloof dat God geen onrecht doet.

Ik wil voor u zuchten om uwe onderwerping en dat uwe kinders er mee mogen ingesloten zijn. En dat uw hart haar kindergestalte mag vertonen als in de tegenwoordigheid Gods in lijdzaamheid. Groet de twee dochttertjes en knecht.

Ik uwe gevangen vriend en huisvrouw begroet u in gemeenschap.
Jan Vader.

23e brief.

Meliskerke 21 Maart 1889.

Beproofde doch beminde vriend!

Dat de gemeenschap des Geestes u genadig ondersteune door gevoelige of door geloofs genade.

Uwe letters aan Jozina gezonden verblijden ons als ook deszelfs inhoud. O, hoe gaarne zou ik en mijn vrouwe een berichtje van uwe hand ontvangen, als de Heere u kracht, opening en opgewektheid gaf. Dat de bede vervat in Psalm 17 vers 7 leespsalm, ("Maak Uw weldadigheden wonderbaar, Gij, die verlost degenen, die op U betrouwen, van degenen die tegen Uw rechterhand opstaan.") en vers 4 zingvers ("Toon heerlijk Uw goedheid voortaan, Gij Die bewaart in dat benauwen, Alle die vast op U betrouwen, Tegen hen die U wederstaan. Dek mij toch Heer', niet om verhogen, Met Uw vleug'len na Uwen aard; Dat ik zowel mag zijn bewaard, Als de appel is eener oogen.") in uw hart gegraveerd worde en in deszelfs gelovige aanklevende vrucht, door u in oefening zijn mag, want immers zijn al de uitspruitsels van onze wettische onbebouwde akker, wanvruchten gelijk de kerk er vol van is. Doch de Heere neemt die ere alleen voor Zich in 't stuk van vruchtbaarheid Zijns volks, zo dat al de bemoeienissen in Zijn ondernemingen alleen tot Zijn lof zijn, waardoor dat al Evangelische vrucht van ootmoed, nederigheid, lijdzaamheid en de gelovige wortel genade, de vreze Gods uit Hem gevonden wordt.

Mij dunkt dat, ten le die afbrekende genade, arm van geest maakt en in zoverre als die vrucht in Christi zich vertoont dan, ten 2e en ook arm houdt, voor God wacht houdende aan de posten van Zijn deure, ten 3e waarin die gelovige zich soms kan verblijden, in zoverre hij die vrucht in zich bevindt in haar eigenschappen.

Maar och, wat wil ik u leren, die in dit alles zelf nog moet geleerd worden. Want zulks behoort tot de sieraad van des Geestes onderhandeling met de arme van geest, en Zijn behandeling omtrent haar zielskrankheden. Ik erken dat mijn dwaasheid in verborgenheden niet is op te sommen, want naar die mate ik iets zien mag van de geheimen die in 't Woord vervat zijn, naar die regel zie ik dan mijn ongeoeffendheid in Gods meningen, en gevoel mij niet bekwaam om in mijzelf, bijblijvend in dat straaltje licht te kunnen wandelen. Nog om het in mijn verstandsvermogen op te sluiten en te gebruiken als ik wil. Zodat ik in alles een gebrekkige blijf. En toch nog (o, wonder) vind ik in mij een wortel van trotsheid op een vermeend iets, dat meer schaduw is als iets wezenlijks. Dat is een groot deel van mijn ellende, gepaard gaande met ongevoeligheid en door heimelijk te rusten buiten Jezus's borgstelling, zo volgt er valse vrede die zich geveinsd indringt in mijn hart en zich vasthecht op de oude wettische wortel van dienstbare werkelijkheid.

Dat uwe God u het gezicht verlene dat het wel staat tussen u en de Vader en de Zoon, vloeiende uit het rusten op het vaste trouw en zoutverbond, dat: alleen de stormachtige en ongelovige zeebaren kan bedaren, als er de roeden der kastijdingen of beproevingen aanwezig zijn, naar de bedelingen des Geestes die dan soms oefeningen geeft in de kennis Gods en Zijn gangen, en in de opwellende twistingen van de wortels van het ongedood harte. Neem dit niet verder aan als een invallende gedachte onder het schrijven, en een tolk van de gemeenschap des harten tot u.

De Heere heeft duidelijk bemoeienissen gemaakt met Jozina als zij door de satan vervoerd was in een stormachtige humeurzee. Wonderlijk heeft Hij haar daaruit verlost, zij had werkzaamheden en 't volk ook, tot zolang dat haar God haar weder ontfermde. Zij begroet u en uw huisgezin in de liefde. De godsdienstige wereld blijft haar nog haten.

Johanna groet u allen minzaam in toegenegenheid. Mijn vrouwe is nog onder de zwakken, doch kan ter kerk gaan, doch niet altijd. Ik word in mijn dienstwerk hard en fel bestreden, en meest van die, welke eerst mijn vrienden waren, door liegen en lasteren. Ja zelfs openbare bespottingen, want ik openbaar tone dat ik het met het versmade volk houde. Lieve vriend, ik kan nu nog niet anders! En dan mijn inwendige strijd erbij, die twee dingen maken het mij dikwijls zeer benauwd en enge. Groet de uwe.

Uwe gevangen vriend (Ps. 42 het zesde zangvers) begroet u met zijn hart, voor u het goede zoekende.

Jan Vader.

24e brief.

Meliskerke 12 Juli 1889.

Beproefde vriendin door de krankheid van uw vader!

Dat die titel in uw hart een geestelijk karakter mocht uitdrukken door de vreze Gods als de wortel en door liefde Gods als de vrucht en in de geloofslidzaamheid als de zoetigheid der vrucht.

Uwe letters waren wij naar uitziende, en daarom vonden ze bij ons goed onthaal, blijde zijnde dat wij enig bericht ontvingen van uws vaders lichamelijke toestand. O, vriendin! welk een zware en bijblijvende roede der beproeving ontmoet hij uit Gods hand; dat er een drupje van Christi honingvloed in mocht zijn en dopende met de geloofsstaf in dezelve tot nieuwe zalving zijner ogen. Laat het u of uwe zusters niet ergeren dat ik niet persoonlijk geadresseerd heb aan uwe vader, want ik niet wist hoever zijn zwakheid was om hem persoonlijk aan te spreken, ik dacht het is hetzelfde ook, het adres aan u of aan uwe vader. Denkelyk had ik allang geschreven zo ik niet gevreesd had uw vader er door te verontrusten, want ik een treurige mededeling wilde doen. Doch nu door uw schrijven werd ik opgewekt omdat aan u en aan uwe zusters te doen, gevende het aan u over of gij uw vader er mede in kennis zult stellen.

De 19e Juni ben ik door 16 leden der grote vergadering en door Janse geschorst te Benthuizen in mijn bediening te Aagtekerke, voorlopig onbepaald. Ik heb aan Janse per brief gevraagd wat mijn misdaad was. Doch hij schreef dat hij mij niet wilde antwoorden omdat ik hem niet eerde in zijn presidentschap te Benthuizen. Na het horen van mijn vonnis was er bij ons onder 't volkje veel bezwaar en treurigheid. Ik had het verwacht door deze woorden: "zij weiden zichzelf zonder vreze," ziende op de vergadering.

Wij dachten alle den 23e in huis te moeten blijven en te wenen, doch onze God wilde dat niet, maar vroeg den 20e aan een vroom mens of zij haar huis wilde geven ten Zijnen dienste, dat ook is geschied. Al wenende kwamen wij te samen, doch de Heere droogde, op onze begeerte, onze tranen op en ik kon met vrijmoedigheid spreken, tot medelijden opwekkende met onze benauwers. Vele schapen waren bijeen tot mijn blijdschap en opwekking, alles ging in goede orde als ook den 30e Juni. Mijn bestrijders dachten mij zware banden en gevangenis toe te brengen mij ten kwade. Doch

Emmanuël bestuurde het zo ten goede, dat zij daardoor mijn langdurige knellende banden hebben verbroken en mijn benauwde gevangenis geopend, doch zij blijven de schuldige voor God.

Ik erken de Heere dat Hij mij in zover verlost heeft van onder het Pauselijk juk der mensen. Nu zijn de godsdienstige mensen zeer boos en lasteren en liegen en razen tegen mij en tegen onze arme vergadering. Ik sta verbaasd over Gods wijze handeling met Zijn arme en zuchtende scholieren. Doch wat onze God verder met ons doen zal is ons onbekend, uitzien, wachten en 't gebed zal nu in deze weg, voor ons voortaan onze les moeten zijn. Veel zou ik u van dat al kunnen mededelen als ik u sprak. Doch de hoofdzaak weet gij nu. Tot nog toe mag ik in de gemeenten buiten Aagtekerke voorgaan.

Groet uwe vader, dat Christi zuchtingen in Zijn borgstelling, in Zijn zuchtinge de zijne zijn. Groet ook uwe zusters. Ik en mijn vrouw groeten u. Uwe nog ten dele gevangen vriend,

Jan Vader.

Neeltje lief! Ik blijf u dank schuldig voor uw schrijven aan ons, met smart denk ik aan u, en het is of ik in mijn hart lees, en ook gevoel, uw angst en vrees voor 't heden en voor de toekomst. Laat uw kinderharte blijken aan de zorg omtrend uwe vader. Onze zucht is voor u en uwe gezusters, doch bijzonder voor u als huismoeder, er zal zeker een zware taak liggen op uw schouders. Wij spraken met Johanna in 't bezwaar over u en uwe zusters, en de vreeze maakte ons angstig en bedroefd.

Lieve vriendinnen! dat uws vaders God uwe zwakke lendenen ondersteunen wil in uwe proefweg tot onderwerping. Draagt elkanders lasten in uwe onrustige dagen en nachten. Ons hart is bij u. Mogt de tijd des needs voor ulieden een proeftijd zijn vriendinnen! dat in overgifte mogt eindigen.

Neeltje blijf onze briefschrijfster, en doe ons melding van uwe geëerde lijdende vader. Schrijf aan mij, dan zal ik Jozina en Johanna er mede in kennis stellen, dan bespaart gij postzegels. Dat ulieder droefheid binnen de palen van matigheid gehouden worde door Gods genadige ondersteunende hand. Ik denk dat het voor u en uwe zusters een zuchtens tijd is. Lieve kindertjes, ik wens aan u te gedenken, en als God wil, een deel van uw smartgevoel voor mij over te nemen in 't gevoel.

Uwe gevangen vriend en huisvrouw groet u te samen vriendinnen. Och! begroet ook de twee treurige dochttertjes, ik draag met haar mede. Komt er bij u van het volk? Johanna en Jozina groeten u allen.

Neeltje, gister dacht ik zo over u, dat gij wellicht staat met uwe zielestaat kort bij Jozua (het Evangelium), doch nog vasthoudende aan Mozes (de Wet). Ik verzeker u mijn kind! zo gij die man niet loslaat, in geestelijke huwelijks ontbinding en afsterven van hem, zo kunt gij voorbij de grenspaal niet geraken, want onder al uw plichtpleging, zo blijft hij u vasthouden als rechthebbende op u, en gij houdt hem (door onwetendheid) ook vast. Daarom kunt gij niet tot vastigheid komen in de beloften; door uw historisch geloof ziet gij er wel iets begeerlijks in. Doch lieve vriendin! je kunt nog geen geloofs aangreep doen aan Jozua tot ontbinding uwer wettische banden, dat voelt u toch wel mijn kind? Vallen deze onderwijzingen niet te smartelijk? Vergeef dan mijn stoutigheid. Het is geen verwijt tegen u, maar de liefde tot uwe eeuwige welstand, dat dringt mij om (was 't mogenlijk) getrouw met u te handelen. Of de Geest het zegenen mocht en het in uw harte zalvend uitbreiden. Rust niet voor u voorbij de wettische grenspaal geraakt zijt, want dan kan de strenge bloedwreker u niet meer zo vervolgen, en nog minder achterhalen als je op Emmanuëls land mocht gekomen zijn.

Wij moeten nog altijd wandelen in de moerassige vallei van grote smaad, en dat meest van de godsdienstigen. Ik en mijn vrouw blijven u en uwe zusters begroeten. Wilt u nog eens schrijven in kort, doet het oprecht. Uwe liefhebbende vriend,
Jan Vader.

25e brief.

Meliskerke 29 Juli 1889.

Bedroefde zusters!

Dat zulks mag zijn matiglijk in de liefde, in 't gemis door de afbreking Godes in uwe huiselijke kring.

Uwe doodsbekendmaking hadden wij verwacht, dat gij dubbele wezen zoudt worden, dat ook nu is geschied. O, lieve vriendinnen! de Heere gunne u dat je zodanig als wezen Ps. 146:9 ("De Heere bewaart de vreemdelingen; Hij houdt den wees en de weduwe staander maar der goodelozen weg keert Hij om.") u aan Hem voor kan stellen, want uw zorgdragende voor- en medebidder zijt gij nu kwijt, die voor u huiselijk en in zijn gebeden een trouwe en onvermoeide lastdrager was en een zoeker van uwer zielen welstand. Dat de Heere u bewaren wil voor overmatige en twistende treurigheid, alsof God onrecht gedaan heeft, want dat verteert vlees en bloed, en onteert God en Zijn besluitende wille, waarover Zijn ongenoegen zou kunnen volgen. Hij alleen weet welke nuttigheid er in 't verlies van uwe vader in ligt, dat je nu nog niet zien mag. Hij kan het eerste wegnemen om voor u het tweede te stellen, de laatste wijn die zou voor u nog de beste kunnen zijn. Neem in aanmerking, als God van voornemen is Zijn gunste te bewijzen, zo doet hij volgens Rom. 9:28 eerst een afgesneden zaak voor het gezicht harer ogen. ("Want Hij voleindt een zaak en snijdt ze af in rechtvaardigheid; want de Heere zal een afgesneden zaak doen op de aarde.") Ik denk lieve vriendinnen! dat de Belovende Wetgever de belofte vervat in het vijfde gebod, aan u zal vervullen; want hij is getrouw in de beloften zowel als in de bedreigingen. Houdt uwen wandel eerlijk onder de heidenen in uw dagelijks uit- en ingaan en wordt de wereld niet gelijkvormig in uw gewaad en in de mode des tijds, en vergeet uws vaders goude lessen niet.

Ik wil voor u zuchten, dat uws vaders God u samen bewaren wil voor de strikken der zeer vele strelende verleiders en verleidingen, zo uitwendig als in uwe toekomstige omgeving, als inwendig voor het klinkend sirenegezag der valse schijn-godsdiensten in allerlei kleur en vaandel. O, vriendinnen! ik zie zeer vele gevaarvolle strikken tegemoet voor u, zo vanwege uwe jongkheid en uwe ongeoeffendheid, in 't gemis van het wacht houden van uwe vader over u allen. Ik wens u toe dat je die dreigende gevaren nog beter zult zien dan ik die nu zie, waken en wachthouden zal bij vernieuwing u les moeten zijn. O kindertjes, dat de Geest des geloofs u iets van die genade mededele vervat in Ps. 17:4 en 5, ("Aangaande de handelingen des mensen, ik heb mij, naar het woord Uwer lippen, gewacht voor de paden des inbrekers; houdende mijn gangen in Uw sporen, opdat mijn voetstappen niet zouden wankelen.") want zonder levensbeginsel, en des Geestes leiding Psalm 32:8 ("Ik zal u onderwijzen, en u leren van de weg, die gij gaan zult; Ik zal raad geven, Mijn oog zal op u zijn.") kan geen menskind gaan in 's werelds verleidende paden des doods zonder verstrikt te worden. Er zijn gezalfde ogen voor nodig. Uwe vader nu missende, zo weet gij immers dat er nog een trouwere Leidsman is, die eist dat de verlegene mens alle zijn bekommernissen op Hem zou werpen, met de belofte want Hij zorgt voor u, 1 Petr. 5:7 ("Werpt al uw bekommernissen op Hem, want Hij zorgt voor u.") en Ps. 37:5 ("Wentel uw weg op den HEERE, en vertrouw op Hem,

Hij zal het maken.") en Hebr. 13:5 (Uw wandel zij zonder geldgierigheid, en zijt vergenoegd met het tegenwoordige; want Hij heeft gezegd: Ik zal u niet begeven, en ik zal u niet verlaten.") Rust niet voordat gij werkzame gedachten met Hem hebt, door de kennis van Hem. O, kindertjes lieve! dat je uw hart aan Hem mocht kwijt worden met alle uwe zorgen in de waarheid, want Hij alleen is een hulpe in alle benauwdheden.

Als u verhuist, schrijf mij dan duidelijk uw adres. Gaarne wens ik u te ontmoeten, in uw land of in 't onze. Ik en mijn vrouwe en Jozina groeten u allen in gemeenschap met uwe droefheid over uw en ons verlies. Uwe nog ten dele gevangen vriend onder de mensen, blijvende uw heilwensende in uwe engen weg.

Jan Vader.

26e brief.

Meliskerke 26 September 1889.

Bemide gezusters!

Uwe letters waren ons welkom en vonden plaats in ons hart.

Mijn voornemen is om met Gods hulpe de 5e oktober, zaterdag te trekken naar Benthuizen, en denk dan des namiddags over Gouda ulieden te bezoeken, om dan voor de avond weg te trekken. Wellicht komt mijn vrouwe mede, zo haar krachten het toelaten. Ik bemerk dat Gods ontferming nog over u uitgestrekt is in uwe uitwendige zwarigheden en lotgevallen. Tracht naar de vrede of bewaar ze onder malkanderen, dat is een opene deure waardoor de Heere zijn zegeningen doet vloeien naar Zijn ontferminge die o, zo groot is over wezen, en zo zij gedurig aan Hem denken nog des te meer. Aan uwe vader kunt gij nu niet meer weldoen, maar doet aan hem wedervergelding door in belijdenis Hem te volgen.

Groet de twee jonge dochtertjes. Ik en mijn vrouwe en uwe vriendinnen groeten u in der minne.

Uwe nog ingesloten vriend, die u in welstand bemint,
Jan Vader.

27e brief.

Meliskerke 8 October 1889.

Bemide vriendinnen!

Uwe teleurstelling in ons niet komen tot ulieden wil ik kortelijk aan u oplossen door deze. De 4e werd mijn vrouwe ongesteld, dat gedacht dat zij niet mede kon reizen; en Zaterdag vroeg in de morgen werd ik ziek in mijn hoofd (op bed) door sterke draaing en sufheid. Nogthans zo stonden wij beiden om 5 uur op, niet wetende Gods weg, en trokken onze reisklederen aan, doch ik ontwaarde dat ik in mijn hoofd was als een dronken man in mijn gaan. En misselijkheid en braking deed mij dadelijk naar bed gaan. Wij zagen toen dat ik moest legeren en niet verreizen. Met droefheid deed mijn vrouwe haar reisklederen af, en zat wenende bij het bed, en ook lichamelijk ongesteld. Ik was alle eetlust kwijt en was verbaasd over zulk een weg. Tegen de avond kwam ik uit bed, doch kon alleen niet gaan, mijn vrouwe geleide mij, het braken hield aan. Wij nog onze vrienden verstonden niet wat God hierin doende was. Mijn vrouwe gebruikte zaterdag geen spijze, zo min als ik, dat mij bekommerde, en ook de teleurstelling die u zou ontmoeten.

De 6e 's morgens bezocht een vriend mij, hij achtte mij onbekwaam om voor te gaan, ik kon alleen niet gaan. Een vrouwe zegde des nachts werkzaam geweest te zijn, dat ik uit

Galaten 6 moest voorgaan, waarop ik opwekking kreeg. En mijn geest was in de bediening. Ik las Galaten 6 en vond mijn tekst in de eerste drie verzen, ik begon te geloven dat God mij bekwaam zou maken tot de dienst. Ik werd zo versterkt dat ik door 't steunen op mijn paraplu het huisje van samenkomst kon bereiken tot elks verwondering. En Gods kindertjes en wij zagen er iets in van Zijn wonderdoende hand. En met grote opening en oplossing kon ik 's morgens de dienst waarnemen, als ook des namiddags, en met lichaamsgemak. Wie kan dat wonder nu doorgronden? Nog wij nog onze vrienden kunnen dat niet. Als ook de oorzaak dat wij niet naar Benthuizen hebben mogen reizen, maar tehuis hebben moeten blijven. Ik denk dat God ons of Benthuizen en het volk bij ons een les gegeven heeft. O, mocht de Geest het genadig op komen te lossen. Als God wil, wil ik op 2 Nov. reizen naar Benthuizen en dan 's namiddags u bezoeken in doorreizen. Doch als de Heere weder afbreekt, dan leger ik, ik wil uitzien en wachten op Hem.

Johanna vraagt of u nog denkt aan uwe belofte om tot haar te schrijven. Zij begeert dat hartelijk en zij begroet u, ook wij uwe nog gehate en belogen vriend en vriendin begroeten u minzaam,

J. Vader en Cath. Janse.

Gaarne zouden wij u ontmoeten en horen uwe uitwendige omstandigheden mededelen, en of Gods vinger er meer klaar of meer duister in te vinden is, in Zijn zorg voor u. Nogmaals gegroet.

28e brief.

Meliskerke 22 November 1889

Bemide vriendinnen!

Dat zulks blijven mag onder alle afwisselingen der tijden en wentelende omstandigheden in onze en uwe kruiswegen.

Wat zal ik schrijven, want ik begrijp enigzins (in toegenegenheid) uwe huiselijke verwisseling en uw gevoel daaromtrent. Ik wens geen drukkend beklag op uw rouwdragend hart te laden, hoewel het ontroerend is der ouderen erve te verlaten, en wellicht om er nooit weder in terug te keren. De Heere toont in uw verhuizen, dat Hij voor ieder haar woning heeft bepaald. Als u daar gelovig in rusten kon, dat zou u dan bemoedigen in duistere bedelingen. Gods hand is immers nog niet hard over u te samen? Immers ziet gij soms wel iets (als u in stilte uw geval overdenkt) van Gods zorgdragende hand over wezen? Als die goede God de jonge raven en de jonge leeuwen hoort roepen als zij hongerig zijn, hoeveel te meer jonge wezen als zij in noden en zwarigheden zijn, en zij hieruit over Gods almacht en goedheid denken en op dien grond hare verborgen zuchten voor Hem oplossen. God hoorde en verhoorde het wenen van Ismaël, die een spotter was, zou Hij dan die niet verhoren, die der vaderen belijdenis omhelzen? O vriendinnen, Zijn ontfermende hand is wijder uitgestrekt over elk mens, meer als dat er van kan gezien worden. Er zijn bij u zeker veel zwarigheden in aantocht geweest, die u vreze dacht dat het u treffen zou, en van achteren gezien u niet is overkomen? Hebt u niet gemerkt dat de mensen met u barmhartigheid oefenen? Het verblijdt ons dat u vooruitzicht hebt om in een eerlijke weg uw brood te verdienen. Ik had gewacht om u te schrijven tot u verhuisd was en ik uw adres wist.

Ik zal voor 't nieuwe jaar niet naar Oudewater kunnen komen, want de lichte maan is Zondag voor Kerstdag en op Kerstdag moet ik tehuis zijn, zodat die reize te vermoeiend

is voor mij. Doch mijn begeerte blijft naar Oudewater, als de Heere mij kracht verleent tot die reis. Altijd blijven er van u verwachten, later zal ik u dan wel schrijven over de reisgelegenheden van Rotterdam en Rosendaal. Van uw reis naar Den Haag zou ik wel iets willen weten hoe die u bevallen is. Schrijft dat eens aan onze vriendinne Johanna. Vriendinnen tracht de vrede te bewaren tusschen malkanderen en draag in liefde malkanders drukkende lasten. Bidt samen en zucht samen, en heerst niet over elkanderen en gebruikt uwe gaven voor malkanderen ten beste. En blijft in uw vaderlijke zuivere belijdenis. Daarin alleen zal uws vaders God u zegenen, sta op de wacht tegen uit- en inwendige verleiding, want die zullen als vliegend stof rondom u zijn en u trachten te verwoesten, zo in uwe belijdenis als in uwe wandel, en dat in trappen van verval, zeer ongemerkt. Johanna groet u als uw vriendinne, zij verwacht van u een lettertje uit uw nieuwe buurte.

Onze strijd is zwaar. Die tegen onze ordonnantie zich verheft door lasteren en liegen. Onze ogen en hope ziet op Gods trouw.

Ik en mijn vrouwe groeten u minzaam, uwe versmade vriend in beproeving met nog meer verachte schapen in de samenkomste der bediening.

Jan Vader.

Jozina groet u, zij denkt aan u lieden een briefje te schrijven. Ik heb uw adres aan haar gegeven. Zij is zwanger, haar lichaam is vol zwakheden onderworpen. Zij blijft ook onder de gehaten tot nu toe, en wel van die soort godsdienstigen, daar velen van leven in een dode lettervorm. Ismaël staat op tegen Izak en Ezau tegen Jacob in wreedheid. En dat zal zo blijven in de zichtbare kerk, tot beproeving des geloofs en tot loutering en doding van eigen liefde en zelfbehagen. Want wee, indien alle mensen wel van een mens spreken. De wereld wordt oud en grijs en nadert aan de ondergang, want duisternis en donkerheid bedekt de volkeren en ook een algemene ongevoeligheid en hardigheid onder Gods verberging en een gering achten van de nog bestaande oude zuivere leer, zoals die wordt ingeplant in 't harte van het oprechte volk door de Geest.

J. V.

29e brief.

Meliskerke 2 Juni 1890.

Beminde gezusters!

Wij blijven u dank schuldig voor uwe toegenegen letteren, doch het smarte mij dat ik door mijn onduidelijk bericht u bedroefd heb. Ik beken dat nalatigheid om mijn reisplan aan u mede te delen de oorzaak is van uwe teleurstelling. Dit is de oorzaak kinders dat wij te Gouda niet uitstappen. Wij komen om twee uur 3 minuten van Middelburg en stoppen te Gouda 7 uur 25 tot 7 uur 31 en stappen uit station Oudewater 7 uur 46. Dan is ons voornemen om 's maandags naar Zegveld te reizen, en dinsdags uit te stappen te Gouda zowat om 7 uur 45 en van Gouda om 10 uur 35. En in Rotterdam willen wij de wed. de Bruin bezoeken in 't doorreizen, hopen alsdan des avonds om 6 uur 2 te Middelburg aan te komen. Wij hopen dat nu door dit bericht uwe zwaarigheid is opgelost.

Neen, neen! wij willen ons aan u niet onttrekken, dat zou ondankbaarheid zijn jegens onze vriend, uwen vader. Wedervergelding aan zijn persoon kunnen wij nu niet meer doen, maar wel aan zijn nakomelingen, en dat wensen wij ook te betrachten. Ik denk dikwijls aan uw verlies van zulk een biddende zorgdrager van uwe lasten, hoewel er des Geestes nog genoeg overig is, Die ook aan u kan vervullen Zijne beloften: "Ik zal over

haar uitstorten de Geest der genade en der gebeden." Dan eerst zoudt gij uwen vader wedervergelding kunnen doen in een vernieuwd harte, en door een der zonde afstervende wandel aan wereldse manieren en gewoonten, uit liefde voor de Heere.

Kinders, dat de oude waarheid haar achting bij u niet verlieze. Verloochent dezelve toch niet, die bevindelijke waarheid kan wijsmaken tot zaligheid, want zij wijst de weg aan in de noodzakelijkheid der bekering en 't geloof in Jezus voldoening en verzoening, en dat om niet. God wil door die eigenschappen Zijn deugden laten blijken door Zijn oude en echte Woord. Vreest voor het juichend gezang der dwaze remonstranten, die een huis beminnen dat met wettische bezemen is gekeerd en met schoonschijnende doch valse droggronden is versierd. En zij laten de ingebogen wand ongeroerd, tot schade der zielen, want het fundament van een rechtstreekse of terzijde algemene verzoeningsleer rust op de grond van wettisch modderig leem. En is niet anders als dan een brozen Egyptische rietstaf, die de hand zal doorboren van allen die er op vertrouwend steunen. En dat wel ter tijd als zij de meeste hulp nodig zullen hebben. Duizenden zijn er geweest en zullen er nog komen, die het bedrog te laat zullen zien, dat zij zich hebben willen laten bedriegen. O, dat verleidend hels bedrog voor altijd! De remonstrant acht des Vaders verkiezing en Christi borgstelling zeer gering, maar hecht meer aan zijn eigen lievende wil en zededeugden. Dat de Geest ulieder hart dit tot stichting laat geworden.

Na minzame groeten, uwe nog zeer beproefde vriend en vriendin,
Jan Vader en huisvrouw.

30e brief.

Meliskerke 8 Juli 1890.

Bemide wezen vriendinnen.

Na lang uitstel zend ik u deze. Legt uwe teleurstelling niet ten kwade uit, want wij zijn nog niet verflauwd in toegenegenheid. Wij blijven u beiden dank schuldig voor het goed onthaal, ontvangen van u ten uwen huize, als u lust en tijd hebt, zo kunt gij ons komen bezoeken. En als u schrijft, deel ons dan mede of de boedelscheiding al is geschied, zo ja, of gij er nogal voldoening in hebt of niet. Zo neen, hoe gij er dan onder gesteld zijt. De gedachten uws vaders zullen bij u nog niet uitgewist zijn. Neen dat kan ook niet! Dat de herinneringen van zijn wandel en gebeden en zijn gouden lessen uwe harten zodanig mochten innemen, dat gij er door gezalfd wierd. En dat door de Geest der heiligmaking, Hem tot lof en uw beide tot zaligheid in en door Christi borgstelling.

De weinige woorden die ik Rozendaal heb horen spreken over Sions breuke die namen plaats in mijn harte, alsook die man daar Klazina werkt. Groet ze beide en hunne huisgenoten. Willen zij schrijven, mij dunkt het zou ons aangenaam zijn.

De grote vergadering heeft mij en mijn volgelingen de 11e Juni gevonnisd, dat wij nu buiten hare gemeenschap staan. Ik heb medelijden met mijne versmade vrienden, die dat ondervinden omdat zij mij volgen in de bediening, o stoute verdrukkens! Doch wij en die verachte vrienden, waaronder echte kinderen Gods zijn, die wij beminnen en samen mee leven in 't leven, die zijn er weinig mee geschokt, want God laat ons voor en na 't vonnis niet ploegen op steenrotsen, dat mij en haar versterkt in onze bespot wordende verdrukkingen.

Binnen één maand wenssen wij samen te komen in een daartoe gebouwd wordend stenen plaatse. Wij wenssen er klein onder te blijven, want de beproevingen zullen niet

ontbreken zo wij in Gods weg zijn. Begeert noch zoekt de tenten niet der Ismaëlieten, maar blijft gemeenschap houden met die welke besneden zijn in haar harte door de Geest, waardoor zij de Heere volgen in de Apostolische en onze voorvaderlijke waarheid. Het getal die daaraan vasthouden is klein, en die dragen als loon der vleselijke godsdienstige ijveraars verachting en bespottig, doch God vervult daardoor Zijn voorzegging: in de wereld zult gij verdrukt worden. U hebt stoffelijke zegeningen te wachten als gij uwe gekende waarheid niet verloochent, "want die zijn weg wel aansteld, dien zal Ik Mijn heil doen zien". Vreest voor de verleiding kindertjes, want de ene zonde baart de andere. Blijft huizen bij die twee huisvaders, en leeft eensgezind, dat uw huis zal bouwen, door uw stoffelijke verdiensten te zegenen. Wie weet wat God nog over u beschoren heeft, u ten goede.

Uw dwaze en verachte vriend en vriendin begroeten u minlijk. Neem dit ontijdig kladje aan als een tolk van ons harte.

Jan Vader en echtgenote.

31e brief.

Meliskerke 20 October 1890.

Bemide vriendinnen!

Uwe letters zijn ons geworden, daar wij u dank voor schuldig blijven, want hierdoor wisten wij wederom iets van u.

O, dat het door genade u gegund mocht worden om eens uit inwendige vernieuwde zielekrachten tot ons te schrijven, uit de afwisselende levendige gestalten. Ik denk dat gij dan u vader beter zou verstaan, als ter tijd dat hij nog leefde, ook denk ik dat destijds zijn vermaningen, dan dieper in uw hart zouden zinken, en ook meer uw wille en genegenheden zou aandoen. Kindertjes, dan zou Joh. 13:7 ("Jesus antwoordde en zeide tot hen: Wat Ik doe, weet gij nu niet, maar gij zult het na dezen verstaan.") vervuld worden aan ulieden, zou u dat begeven? Het verblijdt ons dat gij geen armoede lijdt, en dat u samen eensgezind met elkander lief en leed delen. En hoewel dat het de vrede voor God niet kan te weeg brengen, zo belooft Hij echter in 2 Cor. 13:11 ("Voorts, broeders, zijt blijde, wordt volmaakt, zijt getroost:, zijt eensgezind, leeft in vrede; en de God der liefde en des vredes zal met u zijn.") dat Hij met dezulke zal zijn in haar stoffelijke inkomsten en uitgaven, want dat is dan een gevolg van de uitwendige betrachtig van Zijn gebod. Doch vriendinnen, rust toch niet bij en in zulke zegeningen, want zij niet vast zijn, omdat het geen vruchten zijn van het onveranderlijk genade verbond in de gunste Gods, maar wel van Gods algemene goedheid over alle Zijne schepselen, die eindigen als de genietters afwijken van het gebod, en ook bij de dood, daarom zoekt u verassureerd te krijgen op het hemels kantoor, dat zeer rijk is. Jesus is er de Hoofddirecteur van en de Heiligen Geest is de Secretaris en zorgt voor de stukken die vervat zijn in de beloften van de Directeur van het waarborgkantoor, en verzegeld die aan die, welke vrijwillige deelnemers er van zijn geworden door aannemen, en overgeven aan de Directeur en vertrouwend steunen op Dezelve. En dat voornamelijk als zij in engten en banden verkeren. Kunt gij dat ontcijferen door een historisch geloof? De Geest loopt u achterna met Zijn scherpsnijdend Woord en door het spreken tot uwe conciëntien en door het bijblijvend getuigenis dat gij gehoord hebt uit uws vaders mond. Alle jonge mensen genieten die voorrechten niet. O, dat het u tot engten mocht brengen en u met geen rust laten tot dat gij uw voet gezet hebt op Immanuëls grond. Zoudt gij soms niet te veel hebben om Evangelisch te kunnen sterven, en te weinig om buiten u

zelf in een ander te kunnen leven? Dat die verborgenheid voor u opgelost mocht worden door des Geestes licht.

Kunt gij ons niet bezoeken? Wij vergaderen op Zondag in een nieuw kerkje kort bij ons huis. Blijft naar ons schrijven. Wij en Johanna begroeten u zeer minzaam. Groet Rozendaal en vrouwe, als ook het huisgezin waar wij Klazina in gegroet hebben. Uw beproefd wordende vrienden,
Jan Vader.

32e brief.

Meliskerke 25 Augustus 1892.

Bij ons bekende vrienden!

Mochten wij het zijn in de Geest der gemeenschap!

Uwe groeten hebben wij ontvangen door uwe letteren. Ik gedenk nog wel eens aan de gemeenschap met uw vader, die als een getuige pal stond voor de zake Gods, zo in de voorvaderlijke belijdenis als in het Schriftuurlijk kerkrecht in Christus het Hoofd des Wijfs. O, dat zijn drie spruiten de zegeningen mochten beërven van Jozef's vruchtbare takken, Genesis 49:22, ("Jozef is een vruchtbare tak, een vruchtbare tak aan een fontein; elk der takken loopt over den muur.") daar is wel veel haat aan verbonden door godsdienstige boogschutters van allerlei kleur en vaandel, en die haat openbaart zich altijd in twee kanalen.

1e Door bedekt of openbaar haar goede naam bij God te verdenken en te smaden en voor geveinsde uitmaken, voornamelijk als zij niet medegaan in de uitgieting der overdadigheid. 2e Zo zullen zij haar beschieten met helse pijlen van toorn tegen het werk Gods in haar hart en Evangelische wandel, dat is dat spog van de satan die vergrimde tegen de vrouwe (de kerke) Openb. 12:17, ("En de draak vergrimde op de vrouw, en ging heen om krijg te voeren tegen de overigen van haar zaad, die de geboden Gods bewaren, en de getuigenis van Jezus Christus hebben.") en alle zijn boogschutters doen desgelijks, door altijd de zwakste zijden te beschieten der gelovige ranken, ziet Gen, 49 vers 23. ("De schutters hebben hem wel bitterheid aangedaan, en beschoten, en hem gehaat.") Doch door Gods ontferming is haar boge des geloofs en hare armen des geloofsoefeningen niet bezwaken. Gods almacht trekt partij voor die in zichzelf weerloze ranken en Hij neemt nauwkeurig acht op haar en Christi draagt voor haar hunne lasten, volgens de 3 eerste regels van Psalm 1:4 oude rijm, ("God kent den weg en der vromen gemoed, Hij draagt zorg voor hen en voor haar goed. Dies zullen zij welgelukzalig wezen.") en dat in de liefde van ondertrouw, want de ranken zijn van één stuk en natuur en gehalte als de wijngaard, waaruit haar sap en voedsel medegedeeld wordt in haar noden.

Ik mag het voorrecht nog genieten dat ik en mijn vrouwe nog kunnen uit- en ingaan. Hoewel ik verzwak, enige reizen heb ik van 't jaar uitgereisd met mijn vrouwe, 3 á 4 maal. Ik ben (als een wonder) nog geen één Sabbat in dit jaar verhinderd geweest om 's zondags voor te gaan, hoewel dat ik in de week soms nog ongesteld was, ja ook des zondagsmorgens nog! Hierdoor werd het een wonder in mijn oog, en ik wens van ook in mijn hart, hoewel ik op dat punt van 't geloof van Gods bemoeienissen met mij en de dienst arm en kreupel ben, dat mij doet verwonderen dat onze God mij nog in Zijn dienst langer kan en wil gebruiken tot Zijn lof. Ik laboreer aan vele geestelijke ziekten, die niet te genezen zijn als door het bloed en de dood Christi. Alle wettische zelfverbeteringen tot genezing geeft nooit geen genezing der ziekten, maar zij zullen dezelve nog meer ongeneeslijk maken, en de lijder of ongevoelig of moedeloos doen

zijn. Hoogmoed speelt in die wangestalte een grote rol, en het gevaarlijkste is, dat de dode natuur er niets van ziet, en dat doet de mens naar de dood gaan, zo onbewust als een os naar de slachtbank. Doch Gods arme gelovigen zuchten over hare ziekten, die zij zien door het licht des Geestes, en dat doet haar van zich walgen en bewaard haar voor eigen roem, en trachten met Paulus zich bij die broeders te voegen en te houden, die ook haar eigen krankheden kennen. Met die willen zij met Mozes veracht en versmaad worden, omdat zij de Heere willen volgen in Zijn loutere proefwegen. Dat de Heere mij en ulieden lere deze ontbloting bij aanvang of voortgang. 't Zal zeker zijn door kruis en drukwegen, maar ook door verborgen ondersteuning. De rechte strijd is Zelf door de Heere begonnen en Die zal het voor de amechtigen voortzetten en ook voor haar voleindigen Ps. 138:8. ("De HEERE zal het voor mij voleindigen; Uw goedertierenheid, HEERE! is van eeuwigheid: en laat niet varen de werken Uwer handen.") Die belofte is de hope van alle des Heeren ellendigen. En voornamelijk nu, zo als er een donkere wolke hangt over de zichtbare kerke, dat zich vertoond door 't roemen in de blote letter theologie en het niet treuren dat de dagelijkse praktijk er in gemist wordt. Die breuke is zo groot als de zee, en wie zal dezelve helen? Dat 't oude volk in ons en uwe harten, de hoogste plaats mocht innemen. O, dat zou een gunstig teken zij van nog niet ten ene male doorgevloed te zijn met de menigte.

Groet uwe zuster en 't huisgezin van de sleper, daar wij gelogeed hebben. Wilt en kunt gij schrijven, doet het dan vrij. De dood is in uwe vensters geklommen, en beide zijt gij gespaard; leert onderwerping.

Ik en mijn vrouwe begroeten ulieden uit vele afwisselingen des levens van bitter en zoet. Uw vriend
Jan Vader en vrouwe.

33e brief.

Meliskerke 14 Oct. 1892.

Bemide gezusters!

Dat die titel waarheid mocht zijn in zijn volste kracht!

Uwe letteren waren ons welkom. Overlang dacht ik zouden die zusters nog leven en begeerde wat van u te horen, en nu hebt gij er gevolg aan gegeven. Uwe oorsprong is uit één die tot Israël behoorde. O, dat u het bewijs mocht hebben van mede erfgenamen te zijn en onder het verachte overblijfsel te behoren die getrouw zijn in Gods huis en ordonnantiën, en die gehecht zijn aan de leer van onze vrome vaders, doch hebt gij dat bewijs nog niet, zo zal zeker de oorzaak liggen aan uwe zijde. De zonde is zo zeer de oorzaak niet, maar het ongeloof voor Christi borgstelling, en het gemis van zelfkennis, zodat wettische blindheid en 't heimelijk rusten op losse overtuigingen en schoon schijnende plichtplegingen 't hart subtiel van Jezus afhoudt en daarom 't huwelijks aanbod verwerpt. En blijft voortleven met haar oude man, de Wet, dat niets anders verwekt als slaafse dienstbaarheid en angstvallige vreze en 't einde de dood.

Lieve vriendinnen! ik schrik u door deze niet af. Want hoewel dat er in Gods weg vele en smartelijke beproevingen zijn naar Zijn Woord, Joh. 16:33, ("Deze dingen heb Ik tot u gesproken, opdat gij in Mij vrede hebt. In de wereld zult gij verdrukking hebben, maar hebt goede moed, Ik heb de wereld overwonnen.") zo zaait Hij echter paalen op die kruiswegen, die een verlegen zoeker ondersteunen door des Geestes zalvende kracht, en door des Geestes medegetuigende goedkeuring in 't harte, dat bewaard haar voor bezwijken in de strijd. O, een klein vruchtje van gehoorzaamheid des geloofs is veel beter dan duizend dode wettische schijnvruchten, daar geen leunen op Christi in is.

Het was ons genoeglijk uwe welstand te vernemen, en de zegeningen die gij nog ontvangt uit des Heeren hand. O, Hij is wonderdoende in ontferming over 't geslachte der oprechten. In gebod vijf ligt de grond in de belofte. En nu eist Hij in 1 Tim. 5:4 het laatste gedeelte iets van u, ("dat die leren eerst aan hun eigen huis godzaligheid oefenen, en de voorouderen wedervergelding doen; want dat is goed en aangenaam voor God.") dat voor u roeping is dat God wil zegenen. Tracht te blijven bij uws vaders vermaningen, en hoewel u dat niet rechtvaardigt voor God, zo kan het u thans uitwendig wel gaan onder de conditionele beloften, doch de absolute beloften zijn alleen in Jezus ja en amen. En onder die laatste brengt de Geest alle die treurige, hongerige en dorstige, en dat maakt het overblijfsel uit in Nederland, dat zijn die, welke zuchten over de gruwelen des lands en God past op haar toe Ps. 1:4 oude rijm. ("God kent den weg en der vromen gemoed, Hij draagt zorge voor hen en voor haar goed. Dies zullen zij welgelukzalig wezen, Maar nademaal dat onze God geprezen, op der godlozen wegen niet en acht, Zij en haar doen werden tot niet gebracht.") Gods beloften zijn enkel soeverein, zonder enige verdienste der uitverkorenen. 't Is de vrucht van Jezus gewillige verdiensten, waarop Hij pleit en aandringt bij de Vader door Zijn volmaakte voorbede voor Zijn zwakke lammetjes, Joh. 17.

O kindertjes lieve, dat gij beide uw hart en hand mocht geven aan Dien u nodigende Bruidegom, en dat kan alleen geschieden door een daad des geloofs, hoe zwak die ook wezen mag, zonder enige prijs of loon. En op die daad volgt de verzoening tussen een strenge Richter en een vijandige en van God vervreemde zondaar, dan eerst zijn stoffelijke gaven zegeningen uit het Verbond, maar voor de ongelovigen worden alle zegeningen strikken die doen achteruitslaan (door eigen liefde) tegen de Heere, gelijk Jeschurun, ziet Deut. 32:15. ("Als Jeschurun vet werd, zo sloeg hij achteruit (gij zijt vet, gij zijt dik, ja, met vet overdekt geworden!); en hij liet God varen, Die hem gemaakt heeft, en versmaadde de Rotssteen zijns heils.") Biddet dat u de Heere erkennen mag ten dage des voorspoeds, opdat Hij uwe paden recht make.

De ouderdom komt bij ons met gebreken, en inzonderheid bij mij, uwe vriend, nochthans kan ik elke zondag nog voorgaan onder ons versmade volkje. Soms lijkt het in de week onmogelijk. En nochthans zo maakt de Heere 't nog altijd dan mogenlijk, was ik maar meer dankbaar. En hoewel vele lasteringen onze metgezellen zijn, zo is de Heere niet hard over ons en 't volk, hoewel wij anderszins maar een klein hoopje zijn, die voor de roemende godsdienstige wereld geen bevalligheid nog sieraad vertonen, waarom dat alle partijen ons schaamteloos bespotten en uitlachen over onze armoedige samenkomsten. Doch 't sterkt mij dat waardig geacht worde met ons volk (daar onderscheiden vromen in zijn) om Jezus Waarheid smaadheid te dragen. Laatst zag ik veel tot bemoediging in Jes. 29:21, ("Die een mens schuldig maken om een woord, en leggen dien strikken, die hen bestraft in de poort; en die de rechtvaardige verdrijven in het woeste.") leest het met de kanttekening.

Voor enkele weken heb ik en mijn vrouwe te Oud Beierland geweest met opgewektheid. Ik denk dat ik te Benthuizen en Gouda niet meer komen zal, doch wij weten Gods weg niet. Gods gerichten zijn in de lande, als vrucht der God verlaten, maar och de Geest komt er niet in mede, dat nog groter oordeel is voor Nederland dan de cholera.

Vriendinnen, hoe brengt gij de zondag door? Kunt gij kerken in die grote stad, of is er een samenkomst van afgezonderd volk die de getrouwigheid bewaard? Twee of drie in Gods Naam vergaderd, daar wil Hij wonen. Israël is een volk dat van ouds alleen woont. Wij zijn bekommerd voor u vanwege de verleiding voor uwe jonkheid, want de Geest zegt, dat de jeugd en de jonkheid ijdelheid is, en ijdelheid gaat gepaard met verlokking,

en dat worden dan strikken voor uwe zielen en lichamen. En ik gunne dat de duivel niet, want als hij u in een verleiding kan trekken, dan zullen spoedig 't vallen volgen in vele strikken, en hoe er dan uit? Wacht u voor kwaad gezelschap, opdat gij er geen smaak in zou krijgen. Maar komt ten huize van de weinige oprechten die 't houden met Jezus' verdrukte zaak, daar is onder nog zalvende lering, zowel als bij ons, wij zouden u wel een zondagje bij ons willen hebben.

Aan Neeltje heb ik ook geschreven. Johanna groet u, en Jozina is nog in leven met haar man en kindertjes. Groet dat huisgezin daar Klazina werkte als wij haar begroeten. Er zullen zeker van uws vaders vrienden en vriendinnen wel overleden zijn. Stopt uw briefwisseling niet met ons zo u niet komt. Geeft het rode briefje aan Rozendaal. Uit vele beproevingen groeten wij u, doch God is ontfermend over ons en over het hoopje volk. Uw vriend en vriendin

Jan Vader en huisvrouw.

34e brief.

Meliskerke 18 Januari 1893.

Nog beminde zusters,

Dat onzen geest samen één mocht zijn in de Geest! Er is niets zoeter en begeerlijker tussen bloedvrienden als er vijandschap tussen elkander woekert, dat die twee partijen malkanderen verzoenen op goede grondslag en in oprechtheid. Doch dat is nog al maar tijdelijk, echter is het een levendige prent van die grote verzoening tussen een rechtvaardige God, Die als een beledigde tegen partij gewapend optrekt tegen een mismakke en vijandige zondaar, die een beledigende tegenpartij is van Hem die altijd zorg voor hem gedragen heeft. Uwe conciëntien zeggen u dat die verzoening onmisbaar is, ook voor uwe in- en uitwendige welstand. Onderzoekt gij wel wat u terug houdt, dat je die aangeboden verzoenende verlossing niet inwilligt? Dat is voor u hoogst noodzakelijk. U kunt de verzoening om niet bekomen, doch die betalen wil, die worden ledig weggezonden, ziet dat is de hoofdoorzaak, dat het wettisch ongelooft de eis Gods niet inwilligt, vervat in Matt. 17:5. ("Deze is Mijn geliefde Zoon, in Dewelken Ik Mijn welbehagen heb; hoort Hem!") En Christi uitnodiging totaal verwerpt, Openb.22:17. ("En de Geest en de Bruid zeggen: Kom! En die het hoort zegge: Kom! En die dorst heeft, koine; en die wil, neme het water des levens om niet.") En de Heiligen Geest der overtuiging krachtig tegenstaat, Hand 7:51. ("Gij hardnekkigen en onbesnedenen van hart en oren, gij wederstaat altijd den Heiligen Geest; gelijk uw vaders, alzo ook gij.") Die wettische onreine geest bindt de arme mens zodanig onder zijn gezag en macht, zodat zijn wil en genegenheden totaal onbekwaam en onwillig zijn om de Evangelische eisen gelovig te beantwoorden. O, welk een treurige doodstaat! Doch in dat gevangenhuis zijnde der bindende wet en der zonde, zo laat God nog niet na om de ongelovige te verplichten om Hem te geloven en te gehoorzamen, Ps. 95:7 laatste gedeelte en vers 8. ("Heden, zo gij Zijn stem hoort, verhardt uw hart niet, gelijk te Meribe, gelijk ten dage van Massa in de woestijn.") En ook u vriendinnen, daarom laat in dit jaar los, en gij zult losgelaten worden. Ik denk over u in uwe voor u nog zeer ongevoelige banden, dat die voor u ondragelijk mochten worden in uw uitgaan en uw ingaan, in uw bezigheden en in de huizen der gelovigen.

Twee huisgezinnen zijn er daar ik over denk uit betrekking. Dat van Rozendaal en dat daar Klazina werkt. Zegt tegen haar dat ik gaarne een letterberichtje van haar hart zou willen ontvangen. En groet haar minzaam.

Gods Hand is tot nu toe uitgestrekt met strenge vorst, dat in ons eiland zich sterk doet gevoelen in stad en 't platteland. De duurte ledigt der armen voorraad, en vele producten der landbouwers zijn bevroren die ten nutte konden zijn van mensen en beesten. Maar och! God zegt: "Ik heb geslagen maar Mijn volk heeft geen pijn gevoeld, en zij weigeren schaamrood te worden". Onze kusten drijven vol zware stukken drijfijis, die onze zeedijken zeer bedreigen. Laten we God erkennen, Die nog bewaart voor opstand en plundering, want als getergde armoede losbreekt dan is haar woede niet te stuiten door politie.

Houdt u bij Gods Woord en de oude waarheid, die van uw vader gezocht, bemind en bewaard is tot zijn dood toe. Doch leert gelovig erkennen dat de blote belijdenis u niet kan en zal verlossen van onder de vloek en toorn. Leert geloven dat alleen Boas dat doen kan. O kinderen! dat die Boas u bracht onder Zijn voetdeksel in dit jaar. Blijft bij de oude gelovigen verkeren, want die laten zegeningen achter.

Jozina's kind is nog ongedoopt, zij groet u. Och, tot hoe lang nog? Onze verdrukking duurt nog voort. Uwe aanklevende vriend en vriendin,
Jan Vader en huisvrouw.

35e brief.

Meliskerke 20 Juli 1893.

Bemide gezusters!

Met onze genegenheid ontvingen wij uw bericht, daar ik uit merkte dat ulieden langzaam of spoedig voor strikken zult komen. Ik gun de duivel en de vergiftige tijdgeest niet dat hij u in zijn strikken verwart. Daarom dat ik vroeger gezegd heb, dat zeg ik nu weder: waakt en staat op de wacht, want listige verleidingen zult gij nog ontmoeten die gij nu nog niet ziet.

Ik wens dat u beiden een van God gezegend huwelijk mag hebben. Rijkdommen geven dat niet, doch God belooft zelfs aan natuurlijke mensen, dat waar liefde huisvest, Hij dat zegenen zal, doch merkt op! dat de bondelingen God er in genieten en Christi voorbede, doch de natuurlijke mens geniet die stoffelijke zegeningen uit Godes algemene barmhartigheid buiten het genadeverbond, en volgen maar tot aan de dood, maar voor de gelovigen zijn al de stoffelijke zegeningen vruchten van Christi borgstelling. Dat de Heere u geve op te merken deze twee onderscheidingen.

U hebt nu beiden in uwe mannen elk een medelastdrager in uwe nog komende ontmoetingen en alzo ook uwe mannen in u in hare nog komende bezwaren. Draag dan alzo in de liefde malkanders lasten en zwakheden. Die weg is ons niet onbekend door Gods ontferming. En gelijk God in het paradijs voor een wederhelft heeft gezorgd alzo doet Hij nog en dat de satan, wereld en de zonde niet scheiden, want dat is Gods ordonnantie te verbreken.

Neen gezusters, ik zal niet meer in Gouda komen, en als gij ons niet bezoekt, zo zullen wij elkanders aangezichte niet meer zien in dit leven. O mocht de toekomstige tijd dat voor ons en ulieden oplossen door de kracht van Christi opstanding, om in gemeenschap der heiligen, waaronder uwe vader ook behoort, elkander te aanschouwen in de glans van Jezus' heerlijkheid. Voelt u over dat geen roering in uw hart onder dit lezen, smooit het dan niet door 's werelds bezigheden, want dan zult gij de Geest bedroeven, en daarop volgt dan dat Hij in zijn overtuigingen uitgeblust wordt, dat veeltijds bittere gevolgen heeft. Houdt, uwe wandel eerlijk onder de wereld en tussen de kerkvromen die partijziek zijn. Weest schuw van de sieradiën der wereld, want het zijn al vleiende dieven, die u uwe eenvoudige opvoeding zal doen verliezen, dat is een gladde plaatse

daar gij zekerlijk zult vallen, zo God uwe benen niet krachtig maakt. Dat laatste wensen wij u en uwe mannen toe, want de jeugd en de jonkheid is ijdelheid. Laat uw schrijven voortduren.

De 11e Juni heb ik te Oud Beierland voorgegaan. Ik heb Gods ontfermingen aldaar gezien en erkend.

Groet uwe mannen en Janna en Kees en vrouwe, en Rozendaal en dochter, en van Vlied en huisgenoten. Ik verzwak, doch onze God sterkt mij nog elke zondag dat ik nog kan spreken. Jozina leeft nog. Wij groeten u uit vele beproevingen.

Jan Vader en huisvrouwe.

De tussen haakjes () geschreven teksten zijn niet in de originele brieven opgenomen, maar door mij er tussen geschreven.

G. Valk. Woudenberg 31 October

13 brieven aan C. Verdel te Gouda

1e brief.

Meliskerke September 1884.

Geachte vriend!

Daar ik door 's Heeren goedheid in gezonde staat de 30e op zaterdag ben thuis gekomen, zo heb ik na het vertrek van u, niets meer ontmoet als verkeer met de familie. Maar wij zouden wel altijd bij 's Heeren volk willen zijn, maar o, wij zijn zulke dwaze blinde mensen. De Waarheid leert ons: "Werpt uw brood uit op het water", enz. Daar waren ook wel vrome mensen, maar de meesten leven op hunne bekering, en hebben geen oefeningen en verblijden zich meest met de historiële waarheden, hetwelk wel goed is op zijn plaats, want dat is zeker waar, dat er tegenwoordig onder Zijn kindertjes weinig kennis is aangaande de gronden der Waarheid, hetwelk men al spoedig in gesprekken ontdekt. Maar dit is ook waar, bij de eersten, die zich oefenen in de historiële waarheden, ontdekt men al spoedig dat zij weinig behoefte hebben om Christus te gebruiken als Profeet; zodat ze ongemerkt vallen onder die Waarheid: "Uwe wijsheid en uwe wetenschap heeft u afkerig gemaakt", zodat ze nu geen arme voetknechten zijn, maar ruiters te paarde, mannen van grote lengte, die de armen, zwakken en kreupelen verdringen met de schouders. O, daar moeten die kleinen onder zuchten, want hun geloof is zo zwak, zodat ze wel eens leren roepen: "Heere vermeerder ons geloof". En die sterke ruiters overvleugelen ze en roepen dan: "Gij moet uit de Waarheid opgebouwd worden", maar het is een opbouwen zonder oefening, zodat die kleine weerlozen geen wapens hebben tegen die grote mannen.

Gij zult wellicht zeggen, en met recht, wat is in deze uw mening? Wel vriend! alleen dit, dat ik in Holland het zelfde verschijnsel vind als in Zeeland. Men vindt bij u in Holland ook nogal vrome mensen, maar weinig oefening des geloofs, zodat ze haar zelve behelpen met de beschouwing der Waarheid, alhoewel de Heere het leven der ziel wel onderhoudt om Zijn verbonds wil, zodat Hij Zich, meer als een reiziger bij Zijn volk vertoont, dan wel met Zijn bijblijvende leringen. Maar ik heb ook enkelen gevonden die nog oefeningen hebben, maar die worden meest door lijden geheiligd.

Nu geloof ik dat bij ons meer de vijandschap ontdekt wordt dan in Holland, tegen de oefeningen des geloofs (mijns bedunkens), omdat wij onder de bediening de breuken in onze oefeningen aangetoond worden en zo wij er nu niet onder willen en met onze schuldbrief niet voor God willen komen, kunnen wij niet genezen worden. Gaat het hele Woord maar door: "*Hoe zou Ik de vertroosting en weder kunnen geven?*" Alleen aan de treurigen, of begerigen, na ontdekking van schuld.

Daarvandaan openbaart bij ons te Aagtekerke de vijandschap, omdat er zijn van Zijn volk die geen oefeningen hebben, maar staan naar wijsheid en wetenschap. En nu kunnen die grote ruiters hun vijandschap niet inhouden, om met verachting van personen en de dienst smadelijk en verachtelijk te spreken van dat arm hoopje volk te Aagtekerke, hetwelk de Heere nog goed maakt door voorganger en volkje te oefenen door die kruiswegen, zodat de Heere de bediening nog zegent om zo eens tussen de rijen te gaan en de voorganger ruimte en opening geeft, de banden verbreekt en staande als een jonge leeuw.

Nu vriend, ik heb gemakkelijk bij u verkeerd, ik was net als in mijn eigen huis en heb veel genoeg gehad, ook vrijdags bij vrouw Van Os. Ik gedenk er nog al eens aan. Ik weet de weg niet, of het nog zal wezen dat ze J. Vader nog zullen vragen op Oudewater of Moerkapelle. Dan zou ik mogelijk nog eens mede komen om samen nog eens een

nacht bij u en een nacht bij vrouw Van os te zijn. Nu indien de begeerte van de Heere is, daar staat: *"de wens der rechtvaardigen wordt vervuld"*.

Doet de groeten aan alle de vrienden die ik ontmoet heb, en ontvangt van mij de hartelijke groeten, die zich noemt, Z. de Koster Verhage.

Ik gedenk nog al eens aan uwe dochters en ik zeg ze nog hartelijk dank voor hare vriendelijke behandeling, en och mocht het de Heere nog eens behagen om haar samen van staat en weg nog eens te veranderen. Elk mens wordt geboren onder de rechtvaardige vloek en toorn en staat met zijn aangezicht naar een geopende afgrond. Nu, de Heere Die machtig is, schenke ulieden een zieke nacht, om nog te leren roepen. Want bedenkt toch, de engel heeft gezworen met zijn ene voet op de zee en zijn andere voet op de aarde: *"na deze tijd zal er geen tijd meer zijn"*. Och, de Heere geve u samen te bedenken wat tot uwe vrede dient, eer het verborgen is voor uwe ogen. Dat is mijn hartelijke wens.

De groeten van Jan Vader en groet toch vooral vrouw Van Os.

2e brief.

Meliskerke Januari 1885.

Veel geachte vriend!

Gedurig opgewektheid gevoelende om aan u te schrijven, zo omstreeks Kerstdag op een avond in mijn plicht zijnde, kreeg ik zo iets om u en de uwen den Heere voor te stellen. Een paar dagen naderhand was ik zo wat klagende aan den Heere, hoe de waarheid struikelt op de straten, en wat recht is kan er niet in. Dadelijk komt u mij voor de aandacht, en hoewel het een zinsnede was uit een brief van u aan mij gericht, voelde ik gemeenschap met u in de zelfde klacht.

Heden de 3e Januari uw brief nog eens lezende van 5 December 1883, waaruit de eerste begeerte ontsproot om u persoonlijk te ontmoeten. Onder de vele brieven gericht aan J. Vader, vind ik er geen één, die zo openlijk en vrijmoedig zijn bezwaren aangaande de Bruidskerk in ons arm vaderland meegedeeld heeft, als u.

En och mijn vriend, de vreze, die gij gevreesd hebt aangaande **Schaafsma**, hoe dat het scheuring op scheuring zou veroorzaken in alle de gemeentes, is vervuld.

Er is drijving aangaande **Janse**. Och mijn vriend, de hoofden hebben hem op een nieuwe wagen gezet, daar vandaan de strijd op Walcheren, altijd maar van een klein hoopje volk, die geen getuigenis in hun hart kunnen vinden dat de Heere hem als een geschenk Zijn Kerk geschonken heeft, en ja och, ze tonen zelfs dat ze geen geloof voor hun eigen zaak hebben, en waar horen wij schuldbelijdenis van de hoofden die hem op die nieuwe wagen gezet hebben? *"En het volk danste om het kalf"*. En och mijn vriend, daar is een strijd tegen de bevindelijke leer en willen alles netjes en beschaafd hebben. O, het gaat zo net als bij de Christelijk Afgescheidenen, bijna alles in vorm, al moet de ziel er bij sterven.

Wij hebben te Aagtekerke nog een bevindelijke leer bij J. Vader, maar deze wordt veracht en bespot. Dus onder veel zuchten en tranen met een klein hoopje volk en niet alleen onder de leden, maar ook onder kerkeraadsliden, en ik ben er niet buiten, of D. Janse heeft er grotelijks zijn hand in, en waarom? Omdat wij geen duidelijkheid hebben dat hij van God tot dat werk geroepen is. Dus geen geloof er voor. Want de vruchten maken het openbaar en in alle de gemeentes zijn er die schrupel [gemoedsbezwaard] staan, en wel van diegenen die nog enige geloofs werkzaamheden hebben.

Och, dat Israëls verlossing uit Sion kwame. Nu begrijpt u wel de strijd. Maar onder alle deze dingen komt de Heere nog zo eens tussen de rijen door, te Aagtekerke. Zodat wij bij beurten nog eens verkwikt worden, en in deze strijd worden voorganger en

volgelingen in de strijd geoeffend, maar u begrijpt vriend, dat de boog gespannen is op het hoofd, want het geldt de zaak van Christus. Want begrijp vriend, als hij daar staat, dan ziet hij de leeuwen en de beren voor hem, maar Jacobs God ondersteunt hem en de Heere geve nog krachtige bidders, en zo lang als de Heere die nog geeft dan is er hoop dat hij niet bezwijken zal, want de schutters hebben hem heftiglijk beschoten en beschieten nog, maar tot hiertoe is zijn boog in stijvigheid gebleven en de armen zijner handen zijn gesterkt geworden door de handen des Machtigen Jacobs.

Gij zult wellicht zeggen, het is te breed uitgemeten. Neen vriend, geen twintigste gedeelte deel ik u mede, maar er is strijd in dat gedeelte van Gods Kerk, waarvan wij beiden ledematen zijn. En reken er op, de strijd is om het levende kind. Want de echte moeder wil het kind niet gedeeld hebben.

Och mijn vriend, wat zijn opzieners en leden (ik er mee ingesloten), weinig wakende geweest voor de paden des inbrekers, zodat de wolven en beren er insluipen. Indien de godzalige Ds. Ledeboer nog eens mocht opstaan en hij zag al dat ongedierte eens aan de fundamenten wroeten, hij zou de Heere wel achterna roepen: *"wat Ik gebouwd heb, breek Ik af, wat Ik geplant heb ruk Ik uit"*. Maar o, hij is verlost en voor ons nadert de tijd dat de zaligheid nader is dan toen wij eerst geloofden. Maar als wij zien op onze kinders en bloedverwanten en op onze stad en dorpsgenoten, hoe dat alle banden en zeden verbroken zijn, wat zullen wij dan nog wachten? Gods Woord is verworpen en dat bezoekt de Heere, maar dit geeft nog enige hoop hierin, daar houdt de Heere nog eens een jongeling of een jonge dochter staande, en hoewel er weinig doorgewerkt wordt, nochtans onderhoudt de Heere het leven Zijner hand.

Och, mocht de Heere het ons geven om nog verwaardigd te mogen worden om voor een zinkend land en volk te zuchten in 't gezicht van eigen schuld. Och, wij kunnen niet anders komen dan als schuldenaars. Nu de Heere verwaardige ons en Zijn arm volk om onder de zuchters gerekend te worden over de gruwelen des lands en Zijn afhoererende bruid.

Wel vriend, ik ben nog zo al eens in mijn geest ten uwen huize, ja zelfs eens in mijn droom. Ik ben benieuwd hoe of het met u gaat wegens gezondheid en of u ook nog werk hebt en met uwe kinders Neeltje Margje, de jongste haar naam is mij ontgaan. Ik heb toch zo met een genoegen bij u en uwe kinders geweest. Ik heb begeerte zo de Heere wil en ik leve, van de zomer een paar weken Holland te bezoeken. Ik heb nog eens een uitnodiging gehad om in een vriendenkring naar Stolwijk te komen, dat was de 24e October, maar ik ben niet geweest. Ik hoop ook eens een lettertje van u te ontvangen, hoe of het met u en met uw kinders gaat. En schrijf mij ook eens een lettertje aangaande uw zienswijze in Sion, en of gij nog vrienden hebt. De Heere houde u en mij bij de oude beproefde Waarheid, maar dat zal alleen maar door genade zijn, want daar is verachting en smaad aan onderworpen. Het is enige jaren geleden dat ik deze Waarheid eens kreeg: *"Wie zal er van Jacob blijven staan?"* Dus reken er maar vrij op dat de beproeving niet klein zal zijn. Dus vriend, moet gij als een eenzame mus verkeren, indien gij God aan uwe zijde hebt, geen nood, want het zal toch maar een klein overblijfseltje zijn. Maar in verberging van 's Heeren aangezicht en als een eenzame mus te zitten, komt de vijand aan stormen. Zou hij het alleen goed voor hebben, dan moet hij iets ondervinden gelijk David: *"Hij sterkte zich in de HEERE zijn God"*. En Hij is toch altijd een Toevlucht voor de Zijnen. Dit wens ik u toe, dat de Heere u mag verwaardigen om geloof te mogen oefenen op Zijn belofte. Maar daar gaat eerst donkerheid en strijd over, zodat wel eens alles uit het gezicht gaat. Maar de Heere woont in de donkerheid om de zielen te oefenen in die wegen en ze alzo te maken arm, naar de Geest. Nu vriend, de hartelijke groeten van mij, en uwe kinders, en ook van J. Vader en vrouw, en groet de vrienden. Uw vriend! Z. de Koster Verhage

Provincie Zeeland.

Eiland Walcheren,
Meliskerke.

P.S. Nademaal er personen in voorkomen, is het niet nuttig om elk te laten lezen.
Niet dat ik zo een dunk van mijn brief heb, maar gewoonlijk gaat dat zo, als wij iets van een vriend krijgen.

3e brief.

Meliskerke 3 April 1885.

Geachte vriend!

Door 's Heeren goedheid, geniet ik een goede gezondheid en wens het van u en de uwen ook hartelijk.

Uwe letteren van Januari heb ik ontvangen. Ik was er recht mede verblijd dat de Heere ons nog gunde om een weinigje gemeenschap der heiligen te oefenen. Hetwelk zo schandelijk verbroken ligt in Gods Kerke. Twisting en scheuringen zijn aan de orde van de dag. Drie gemeentens zijn over gegaan naar Ds. Bakker, en twee gemeentens hebben Wijting. Of u al bekend is dat J. Vader op de Provinciale vergadering in de maand Maart met 24 van de 29 stemmen benoemd is tot leraar is mij onbekend. Maar daar komt een maar, bij: dat hij D. Janse moet erkennen als een wettig gezonden leraar. En sedert dat D. Janse leraar is, zijn er geen verschijnsels dat de staf van Levi bloeit. Gelijk ik u boven meldde, veel bezwaar is er onder een klein overblijfseltje aangaande die buiging onder Janse en aan de andere zijde is er een uitzien met een geroep, nu zal hij toch moeten erkennen dat Ds. Schaafsma een wettig gezant is.

Och mijn vriend, dit geeft zuchtingen onder Zijn volk. Zodra als hem de brief toegezonden werd van D. Janse, heeft hij eenvoudig per brief gevraagd, wat of er in die voorwaarden bedongen was. Maar tot heden geen antwoord. Zodat u zelf begrijpt, alsdat er een list in ligt. In zo verre heb ik u een weinigje op de hoogte gehouden van Zeeland.

Als de koude dagen over zijn, komt hij naar Oudewater. Hij heeft onlangs een brief geschreven naar Van der Toorn, daar heeft hij rond zijn bezwaren nedergelegd, met name van D. Janse. Die brief is gekomen te Benthuizen, daar is gekomen D. Janse, en die is daar zo over gebelgd, zodat het op Walcheren stormt aangaande die zaak. Och, de man heeft geen zelfkennis, want J. Vader gaat eerst uit de zelfkennis van zijn eigen hart spreken, en de leringen die bij daar uit trekt en het volk voorhoudt en hoe daaruit de zwakke schaapjes bestuurd worden. Maar het grootste gedeelte staat naar wijsheid en wetenschap en daar voedt D. Janse die mensen in. Is het niet opmerkelijk vriend, dat die 4 personen die met Schaafsma hebben moeten onderhandelen (want hij is toch maar een vreemde), bijna buiten de bediening zijn van D. Janse? Porro handelt met D. Janse niet meer, Soeters is al buiten de bediening, Rietschoten heeft al verzocht om rustend te zijn en Corre is zijn leven kwijt. Geeft dat geen reden dat de Heere twist?

Och mijn vriend, wie zal er van Jacob blijven staan? "*Och dat Israëls verlossingen uit Sion kwame*". Onlangs werd ik nog eens ingeleid in Jesaja 60. Toen leidde de Heere mij 28 jaren achteruit: "Want ziet, de duisternis zal de aarde bedekken en de donkerheid de volkeren", zodat alle die verschijnselen, boven genoemd, daar vruchten van zijn. Och, de Heere verwaardige ons maar om in onze binnenkamers te vluchten, terwijl de Heere met Zijn rechtvaardige roede de volkeren slaat met donkerheid. Ik denk nog wel eens aan u, hoe u daar alleen zit. De inwendige vijand zit ook niet stil, nademaal er zoveel op godsdienstig gebied te doen is. Och de Heere houdt u maar nauw bij Hem, al moet gij dan onder smaad en verachting zijn, en dan kan dat zo zijn dat je geen verklaring van je zelf geven kan. Maar zoekt dat volk op die nog oefeningen hebben in de gemeenschap.

Want de Heere is nog niet gans geweken, jonge mensen worden nog bewerkt. Och mocht de Heere het nog behagen dat Sion met schaamte mag wederkeren en in belijdenis van onze menigvuldige overtredingen, die vele zijn.

Nu vriend, de Heere zij met u en de uwen. Groet uwe drie dochters, ik wenste wel dat zij ook nog eens mochten bedenken wat tot hun vrede dient, eer het verborgen is voor hare ogen.

De hartelijke groeten aan vrouw Van Os en die Visser, ik meen dat zijn naam is Jan. Indien de Heere wil en ik leve, is het voornemen om een week of drie Holland te bezoeken en dan ook uw persoon. Maar niet voor in de nazomer. Nu vriend, de groeten van J. Vader en vrouw, zijn vrouw is herstellende, en ook van mij, die zich noemt Z. de Koster Verhage

Ik wacht ook weer eens een lettertje van u. Ellendiger als mijn brief kan het niet zijn, want er is noch reuk of smaak bij.

4e brief

Meliskerke den 11 September 1885.

Beminde vriend!

Ik moet u melden als dat ik de 8e September 's namiddags ben te huis gekomen en in een goede welstand. Mijn nauwe bloedverwanten en mijn geestelijke vrienden waren zeer verblijd. Och mocht ik het meer erkennen als een goedheid van den Heere, wat openbaart er niet, een vereten en verbijten en verdenken onder de kinderen Sions, zodat wij nog als een snoer samen gebonden zijn. Na uw vertrek ben ik daar nog twee nachten gebleven en hebben wij nog vromen bezocht in Maasland en te Charlois, maar niet bijzonders, Greweland is zijn leven kwijt en in zijn gebeden is reuk noch smaak in. O, mocht het de Heere nog eens behagen om Zijn verbondswil, hem nog eens terug te halen, om het weggedrevene te bezoeken. O, de Heere geve ons om te waken aan de posten Zijner deuren, want welgelukzalig zullen ze zijn die geduriglijk vrezten met een kinderlijke en ootmoedige vreze in een gelovige schuld erkenning. Zo dat zijn schuld hem niet in de weg staat. Neen, neen, daar is geen slaafs vrees in, maar hun boete is in geloofsonderhandelingen met hun Zielsbruidgom.

Nu donderdag namiddag ben ik naar Hellevoetsluis gegaan en zaterdagmorgen 6 uur terug, kwart over acht kwamen wij te Rotterdam, 9 uur op de Middelburgse boot, zo dat ik 's avonds 6 uur bij mijn kinders kwam, vermoeid van 't varen.

Zondag 's morgens heb ik zitten lezen in Watson, 's namiddags ging ik om mijn kinders wil naar de Afgescheiden Gemeente, het was leeskerk. Ik dacht zij lezen toch de oudvaders, ik verstond er niets van, noch van het lezen, noch van het bidden, het was net of het Frans was. Zij lazen in een van die nieuwe boeken van deze tijd. De weinige vromen die hier zijn, zijn in slaap. Eén vrome is er die mij past, maar hij was op reis. Dat is net zo'n licht als **Paauwe**.¹

U zij bekend, dat het woensdag vergadering geweest heeft. Mijn vriend heeft voor een heet vuur gestaan, maar de Heere heeft hem bij gestaan. Hij heeft zijn hart voor de volle vergadering ontlast, en de voorwaarden die zij in de vorige vergadering opgeworpen hadden bij het leraars ambt, om de vleselijke werkingen te erkennen hebben ze hem van ontbonden. Want hij verklaarde voor de vergadering, liever te sterven dan zichzelf onder de macht te laten brengen van mensen, daar noch Gods Woord, noch Zijn Geest die niet bindt. Dan liever uitgeworpen te worden, als zulke vleselijke werkingen toe te vallen.

Van Benthuizen hebben ze hem vriendelijk uitgenodigd, ik wenste wel dat hij het mocht doen.

¹ M. Paauwe, afkomstig van Domburg, was ouderling in de Ledeboeriaanse gemeente te Middelburg.

Nu mijn vriend, de Heere heeft het alles welgemaakt. Hij alleen weet met hoeveel banden in mijn ziel ik naar Holland gekomen ben, want ik sta altijd zo schrupel aangaande het gebed,² omdat de Heere naar zijn vrije en soevereine bedeling, aan mij niet geschonken heeft. En daar ik in vroeger tijden met de Heere in twist geweest ben, en toen heeft de Heere mij eenswillend gemaakt met Hem in Zijn bedelingen, zodat ik die vrucht mag genieten dat ik gaarne aan de voeten mag zitten van de minste heiligen, die zulke bedelingen zijn toevertrouwd. Zodat ik zelfs niet durf bidden om *de gave des gebeds, maar wel om de genade des gebeds*. En nu, de Heere alleen komt de eer toe voor Zijn hulp aan zo een alles verbeurder.

Zodra ik te huis was en een weinigje gerust had, mocht ik een vromen gaan bezoeken die slecht lag. O, hij lag zo zalig voor zijn gemoed, hij lag zo bevredigd. O, ik gun het hem zo, want hij heeft zo een kruisweg, o het is zo een Nathanaël. Hij leeft nog, maar hij gaat sterven. Dan nog een jonge dochter moest ik ook gaan bezoeken van 23 jaren. Zij ligt aan de longtering, een bloem van een meid, geen besef van dood en eeuwigheid, daar ligt die bloem nog een ogenblik, en zij is afgesneden uit het land der levenden, om onder de eeuwige vloek en toorn van dien Rechtvaardige God te branden. O, mijn ingewanden rommelden als ik bij dat jeugdige mens stond en hoe allen haar daar zien verwelken.

Och meisjes neemt het toch ter harte, zoekt eens een eenzaam plaatsje om te zweren en tot de Heere eens te zeggen: "ik heb gezworen en zal het bevestigen, dat ik onderhouden zal de rechten Uwer gerechtigheid". Dat gunne de Heere aan uwe jonge dochters, Hij Die machtig is.

Nu vriend, en Neeltje, Margje, Klazina, ontvangt samen de hartelijke groeten van mij uw vriend

Z. de Koster Verhage.

Groet de vrienden, ik ben nog al eens bij Leentje. Indien gij eens schrijft moet gij er nog eens iets van melden, hoe of zij het maakt.

Gisteren heb ik Paauwe nog gesproken, de groeten van J. Vader en vrouw.

Zo juist spreek ik J. Vader, die van die vrome zieke man af komt, hij denkt dat hij deze dag sterft. O, hij ligt zo bevredigd, "*nog een weinigje*" zegt de zieke, "*en ik ben in 't nieuwe Jeruzalem, en dat alleen om de gerechtigheid van de Heere Jezus*". Gisteren was hij nog in strijd geweest.

5e brief.

Meliskerke.

Geachte vriend!

Door 's Heeren ongehoudene goedheid, ben ik nog goed gezond en wens het van u en uw huisgezin ook.

U was bekend hoe dat J. Vader in 't voorjaar door de Provinciale vergadering met 24 van de 29 stemmen verkoren is tot leraar met een vleselijke voorwaarde. De laatste vergadering hebben zij die voorwaarde er uitgeschraapt. Maar D. Janse heeft die mensen laten gaan naar huis in de blinden en hij heeft nooit een beroep brief gezonden. Gisteren is het kerkeraad geweest, waar twee ouderlingen heftig in het veld gestaan hebben tegen D. Janse zijn handelingen. De namen zijn M. Paauwe en Kamermans, vrome zielen. En J. Vader is van alles in zijn aangezicht gezegd en ze hebben smadelijk gesproken van dat arme hoopje volk en zijn volgelingen. En één had zelfs een profetie er voor: "dat God dat arm hoopje volk (die nog zuchten en wenen over al die gruwelen en D. Janse zijn gewiekste handelingen) zou openbaar maken". Versta mij wel, het was een vriend van D. Janse, dus dat volk van J. Vader zou dat overkomen.

² Blijkbaar mistte Verhage de gebedsgave om in gezelschap voor te gaan.

Vriend, ik gedenk nog aan uw gezegde: "hoe dat gij soms moet vechten als of u tegen de beesten gevochten had. Zo had ik het deze week ook met een ouderling, daar ik mede in de strijd moest vanwege zijn vleselijke handelingen en ook van D. Janse. Mijn vriend het raakt een tijd van zwijgen. De bozen vermenigvuldigen en weinigen zijn er die zich voor de waarheid in het gerichte begeven, zodat het de ziel moet kwellen vanwege al die gruwelijke handelingen op kerkelijk gebied. Och, mochten we maar meer aan onze breuken ontdekt worden, om in schuld en belijdenis voor den Heere te komen, want zonder dat zal er nooit genezing komen. Och, mocht deze waarheid nog eens vervuld worden: "*Over het huis van Juda zal Ik Mij zekerlijk ontfermen, en zal ze verlossen door de Heere hun God.*"

Hedenmiddag heb ik nog een uurtje gesproken met M. Paauwe, hij was ook treurende over de goddeloze handelingen van D. Janse.

J. Vader heeft een voornemen om in de maand October, de dag is nog niet bepaald, bij lichte maan te Benthuizen te leren. Hij heeft mij gevraagd om aan u te vragen of gij die ouderling Bregman kent, maar vooral of gij ene De Bruin kent, een klompenmaker van beroep. Kunt gij enige inlichtingen geven, dan wachten wij die van u.

Nu geachte vriend, daar gij zo zit als een eenzame mus op het dak, somwijl ook in strijd, de Heere geve u ook te ondervinden hetwelk een zekere dichter uitdrukt:

*"Neen Hij heeft nimmermeer,
Dat volk, dat tot Zijn eer,
In waarheid wilde leven,
Veracht, verstoten, neen.
Hij heeft er nog niet één,
Verlaten of begeven."*

Uw vriend Z. de Koster Verhage.

Neeltje, ik gedacht heden namiddag aan u, over de vele tranen bij ons afscheid, en hoe dat de Heere dag op dag zegt: "*Ik heb Mijn handen de ganse dag uitgebreid,*" en zo is het, want van nature hebben wij een gesloten hart om Christus buiten te houden. De zonde en de wereld, die wandelen in en uit, en ook een slot van onwetendheid en ook onkunde en ook van blindheid. Zodat wij Christus niet kunnen begeren. Door de blindheid zien wij geen gedaante noch heerlijkheid in Hem, dat men Hem begeren zoude. Maar, het is toch waar, gelijk ik verleden week nog aan een vrouw schreef: Maar daar is een slot van ongeloof, en dat is het grootste en zwaarste slot dat de deur toe houdt voor de Heere Jezus. Maar komt Hij om dat slot te verbreken, dan springen alle andere sloten open. Nu de Heere geve aan u dat Zijn vriendelijke nodiging ingelaten wordt in uw hart. Want Hij roept de zondaar toe, gelijk een zekere dichter zingt:

*"Bij Mij! bij Mij is hulp en kracht,
Mijn arm alleen kan heil beschikken
En trekken u uit satans strikken.
Ik strek Mijn hand nu tot u uit,
Wel ziel grijp toe, wil naar Mij horen,
Eer Ik des Hemels poort toesluit,
Geloof in Mij, ga niet verloren"*

Nu, Neeltje, Margje, Klazina en uw neefje, zoek den Heere terwijl Hij te vinden is. Gelijk ik in de vorige schreef van die jonge dochter, gisteren heb ik haar nog bezocht, en nog een weinige en zij zal er niet meer zijn.

6e brief.

Meliskerke 7 November 1885.

Geachte vriend!

Uwe letteren van 28 September heb ik in welstand mogen ontvangen en daaruit vernomen uw aller welstand naar het lichaam, hetwelk toch ook een verbeurde zegen is. In mijn stille uren zijn mijn gedachten nog al eens bij u en uwe kinders. Vooral des zondags, hoe dat gij daar zo eenzaam als een eenzame mus op het dak moet verkeren. Soms in strijd op kerkelijk gebied tegen over de andere vromen. Ik wens dat de Heere u ondersteunen mag in deze weg, om te staan als een banier en te strijden voor het geloof, eenmaal de heiligen overgeleverd. Ik was verblijd dat de Heere nog zo goed over u is dat Hij de vromen nog zendt in uw tent, en mijn vriend! Daar is in deze dagen toch onderscheid tussen vrome en vrome. De meeste leven in hun kerkelijke bewegingen, en dat kan om dat de vreze Gods weg is, de Schechina is geweken, de heerlijkheid is op de dorpel. Zou er dan bij ons geen rechtmatige vreze zijn, indien het ons uit genade gegeven mocht worden om te treuren over de afwijkingen van ons land en volk? Och, mocht de tijd aanbreken, dat de afwijkingen eens erkend mochten worden uit een waar gezicht, dan zou het een treuren zijn vanwege onze verlatingen. Want het goede fijne goud is verdonkerd (ik mede ingesloten), daar vandaan geen erkentenis, gelijk Ds. Ledeboer schreef: *"God is weg"*, namelijk met Zijn Heerlijkheid, van ons land en volk. En nu ontbreken ons de profeten. En is er dan nog iemand die de breuken aantoon, dan is het: *"weg met deze"*. En was het dan maar van de bokken, maar ook van de schapen. O, wat is het een waarheid, gelijk gij in uw laatste briefje schreef: *"Daar heerst twist en wrevel in de stad."*

Verleden week heeft te Middelburg geleerd Van der Velde. O, het volk juichte van blijdschap. O, wat is het er verre vandaan: *"Gaat in uw binnenkamer en sluit de deuren achter u toe, tot dat de gramschap des Heeren over ga"*.

Nu, de Heere verwaardige ons om maar dicht bij Hem te komen, want duisternis bedekt de aarde en donkerheid de volkeren, en de Heere geve ons; genade als Hij vertoeft om te komen.

Nu moet ik u melden dat Jan Vader zondag de 14e November wenst te Benthuizen te leren en zaterdag de 13e November komt hij met de trein te Gouda aan om 2 uur 42 minuten en zou dan gaarne bij u vertoeven om met de trein van 5 uur 11 minuten te vertrekken, zodat hij dan een paar uren bij u kan zijn.

Ontvangt met uw kinders en neefje de hartelijke groeten van mij, uw vriend Z. de Koster Verhage.

U zal wel bekend zijn dat **Ds. Bakker** aangetast is met een ontsteking aan de long, zodat er veel vreze is. Zo gij soms eens spreekt vrouw Van Os, en Jan, de hartelijke groeten, en andere vromen ook.

7e brief.

Meliskerke de 1e Januari 1886.

Beminde vriend!

De Heere verwaardige u om last te dragen, en o mocht het zijn, om het goede van Sion te kunnen aanschouwen en Hij breide Zijn vleugelen van genade, niet alleen over u persoon, maar over uw zaad en nauwe betrekkingen, ook die ten uwen huize zijn.

Ik ben menigmaal met mijne gedachten ten uwen huize, ook wel eens in mijn afzondering. Ik las vanmorgen uw laatste briefje van de 28e September l.l. en bleef bij de uitdrukking in uw brief vervat een weinig stil staan: *"Daar heerst twist en wrevel in de stad.* De twist die er hier is sedert D. Janse leraar is, is groot en vooral op de kerkelijke vergaderingen. Ik had deze week nog bij mij M. Paauwe, die zijn hart nog eens ontlastte, vanwege de mishandelingen die hem worden aangedaan van D. Janse die hem dreigde, als president, de vergadering uit te zetten, omdat hij de breuken in D. Janse aantoon. Zodat hij zich voor de waarheid in 't gericht begeeft.

O mijn vriend, de vreze Gods is verre weg, nog enkelen die het zien, en die het zien worden voor gevaarlijke mensen gehouden. Och mocht de Heere nog eens opstaan met

een nieuwe bedeling van genade, want is het bedroevend als zulken, gelijk M. Paauwe gedreigd worden om hunne mond te sluiten, die God nog verwaardigd om tussen den Heere en het volk te staan. Zou er dan bij ons geen rechtmatige vreze moeten zijn, dat de Heere bedreigt Hoséa 5 vers 2;: "En die afwijken verdiepen zich om te slachten, maar Ik zal hen allen tot een Tuchtmeester zijn". En o mijn vriend, mijn harte breekt nog onder het schrijven, want het wordt niet gezien, dus nog minder betreurd.

Ik heb enige dagen een man uit Goese land bij mij gehad, een arme man, maar rijk in zijn God. O, die zou nu met mevrouw Bette kunnen spreken, want ik beschouw hem weinig minder.

Tijdens **Ds. Bakker** overleden is, was ik op het eiland **Goes** bij mijn kinders.³ De slag is gevallen. Och mochten we te roepen krijgen: "*Behoudt o HEERE; want de goedertierene ontbreekt, want de getrouwen zijn weinig geworden onder de mensenkinderen*". Mochten wij maar kort bij elkander schuilen in den Geest, want de afval is groot. Zo de Heere eens doortrekt en de band komt eens nauwer om de lenden, dat wij dan verwaardigd mogen worden om in de binnenkameren te vluchten, tot dat 's Heeren gramschap over ga. En nu echter is er, Gode zij dank nog een klein overblijfsel, daar ik de bewijzen nog van wil erkennen, daar ik onlangs nog een jonge vrouw ontmoet heb, die vragende aan den Heere was, welk volk dat het was, dat nog niet doorgevloed was. En zij kreeg ten antwoord: "die hun schuld nog zien en mogen belijden". Zij zeide: "*Wat kreeg ik een medelijden met die mensen, die na ontvangen genade met haar verstand en groot geloof op de bergen roken. Veel in de mond, maar niet uit 's harten grond.*"

Die vrouw kreeg veel te vragen, en de Heere antwoordde op iedere vraag. Och zeide zij, telkens als ik vroeg, antwoordde de Heere, zo kinderlijk, zo teer dat ik het niet uit kan drukken hoe ik gesteld was. Ja mijn vriend, onze gedachten zijn niet 's Heeren gedachten.

Tijdens ik lidmaat was van de Afgescheidenen, hoe zwak mijn getuigenis ook was tegen die letter predikaties, wierpen zij mij eindelijk uit. En alhoewel niemand op zijn zelve mag blijven staan volgens onze belijdenis, verenigde ik mij met dat gedeelte van Gods Kerk, welke ik dacht dat nog strijdende was tegen de afval. En nu meende ik zo zoetjes mijn dagen te slijten, maar nu is de strijd nog zwaarder. Zo was er op de laatste kerkelijke vergadering sprake om mij eens op te roepen ter verantwoording, en och, de vreze Gods is niet op de vergadering, de waarheid wordt niet gehandhaafd. (...)

Onlangs kwam mij zo voor: "Let op de vruchten". En let ik dan op mij zelve, wel mijn vriend, door al die kerkelijke twisten, wat verdooft mijn zieleleven.

Nu ik heb weer eens geschreven, wij hebben uw brief van mevrouw Bette met genoeg gelezen. Het spijt mij dat u die leraar niet persoonlijk gesproken hebt. Het schijnt dat zij veel gemeenschap met die leraar heeft.

Jan Vader en vrouw groetenis; zijn vrouw is maar sukkelend. Ik heb tweemaal geschreven naar Stolwijk, naar Graveland, en eens aan Markje Hogendoorn, huisvrouw van Jan Betuit te Bergambacht, maar van geen van beiden een antwoord terug.

Groet hartelijk de vrienden en vriendinnen indien gij ze ontmoet en ontvangt met uwe kinderen en neefje de groeten van mij, die zich noemt uw vriend, Z. de Koster Verhage.

Ik verlang weer eens een lettertje van u.

³ Zijn oudstet zoon Adriaan woonde te Wolfaartsdijk

8^e brief

Meliskerke den 11e Maart 1886.

Geachte vriend!

De Heere geve u gelijk Hij tot Abraham zeide: "Vrees niet, Ik ben u een Schild, uw Loon zeer groot".

Uw letteren van de 18e Januari, met die van vr. Bette, zijn mij geworden, en waren mij aangenaam. Wij hebben de beide brieven met hartelijke overeenstemming bevonden. Het scheen wel dat gij beter tehuis was als ik, tijdens ik mijn laatste brief verzond aan u. Ik was die tijd veel lusteloos voor mi j zelve gesteld, en geen uitgangen ontwarende, is de liefde verkoud, en het is wel waar wat u schreef, mochten wij dan met de pen nog verwaardigd worden om onze gedaante te vertonen in de oefening der gemeenschap. Ik denk dikwijls over een gezegde van u, dat gij moet vechten alsof gij tegen de beesten vocht.

Ja vriend, hoe meer dat wij verwaardigd worden om te spreken voor Zijn Naam en eer, hoe meer de duivel door middel van zijn trawanten te velde trekt. En was het nog maar met de wereld, maar ook Gods kindertjes die doorgevloeid zijn; als gij dan de breuken aantoot, dan briest men er tegenaan. De strijd begint hier zwaar te raken.

Wat wordt de vrucht ondervonden, gelijk u schreef in uwe 2e brief aan J. Vader in 't jaar 1883, welke de gevolgen zullen zijn indien de ark op een nieuwe wagen gezet wordt. Twist en wrevel is in de stad. Onlangs kwam op een morgen deze waarheid: *"Mijn Naam ziet het wezen, hoort de roede en Wie ze besteld heeft!"* Micha 6:9 Toen die waarheid viel, was ik veel beroerd vanwege Gods hoogheid en Zijn alwetendheid, indien zijn roede op mijn persoon van toepassing mocht zijn, zodat ik zeide: *"Heere geef mij dan genade om te horen naar de roede en om ze te kussen, en omdat Gij ze, o Heere besteld hebt"*. Maar de omstandigheden in aanmerking nemende, waar ik in gebracht was door een broeder die mij valselijk had aangeklaagd aan D. Janse, omdat ik in vertrouwen zijn handelingen en leer ontzenuwt had, zie ik nu meer dat het Zijn Kerk en volk raakt (ik mee ingesloten). Maar o, die nu verwaardigd worden van Zijn volk om Zijn rechtvaardigheid in deze te erkennen, omdat de Heere vol van Majesteit en Heerlijkheid alles weet, of wat er is, of wat er omgaat.

Och zegt de ziel: "Geef mij wijsheid om Uw wijsheid te zien en te merken dat het Uw woorden en werken zijn, want Gij alleen zijt het, Die deze roede of plaag verordineerd hebt, en plaats en tijd bestemd hebt. O Heere, geef Uw volk en Kerk die genade van wijsheid om Uw roede te zien en te kussen en te erkennen vanwege onze trouweloosheden en menigvuldige afwijkingen in leer en leven; zodat er geen opmerking is onder Uw volk en Kerk, hoe dat de roede al op ons ligt in al de twist en wrevel die in de stad is, zodat Uw volk en Kerk malkander verteren. En och Heere, zijn er nog enkelen die Uw Hoogheid op het hart wegen en U vrezen, die zullen Uw rechtvaardige handelingen erkennen, en die alleen zullen verwaardigd worden om te zien en te erkennen dat Gij het zijt, o Heere, Die dat alles besteld heeft." Zodat mijn ziel vast gelooft, omdat er geen erkentenis van Zijn Naam of van Zijn Wezen is, dat er geen opmerking van Zijn roede kan zijn. Want wie dat mag erkennen, die zal erkennen Wie ze besteld heeft. *"Och Heere, laat mijn ziel en de zielen van het volk Uw roede kussen, Amen"*.

Enige dagen daarna, wederom in bezwaar zijnde over die brief, gij moet begrijpen, ik had geen copie gehouden, want ik had in het volste vertrouwen geschreven, zodat ik niet alles herinneren kon wat ik geschreven had. Wel kon ik nog herinneren dat ik schreef dat hij een Jezuïet was in zijn handelingen en dat zijn leer schadelijk was in het besturen van de zielen en dat zijn leer niet vrij was van Pelagius, niet in de belijdenis,

maar in de oefeningen. Gij moet begrijpen, hij is zo'n vroom man en weinig of geen zelfkennis.

Och mijn vriend, toen J. Vader zondag de 9e Zondag verhandelde en hij verklaarde dat punt, dat Hij zulks doen kan als een Almachtig God, en toen hij onze Pelagiaanse oefeningen eens aantoonde tegenover de zuivere oefeningen, wil ik gaarne bekennen vriend, dat ik wat Pelagiaanse oefeningen had, en had ik ze maar nooit meer. En och mijn vriend, op dit ogenblik treurt mijn hart, gelijk onze voorganger aantoonde, hoe dat de kerken daar vol van zijn, van die besturingen op Pelagiaanse gronden. Hetwelk zijn tienduizenden vermoordt. En wie hoort en ziet het om ons volk daar voor te waarschuwen: *"Hoort de roede en wie ze besteld heeft, want Mijn Naam. ziet het wezen"*. Och, mocht de Heere nog eens met Zijn Geest komen werken. Het is al maar vrede. Hoe kan dat zijn, zo lang als de hoerereien en toverijen zo vele zijn (ik meen niet natuurlijk). Geen vrede zonder krenking van de waarheid.

Ik merk dat ik van mijn punt afgegaan ben, ik zou dan zo gaarne die brief nog eens lezen. Maar ziet, in de nacht werkzaam zijnde, kwam mij deze waarheid voor: *"Laat ze varen, zij zijn blinde leidlieden der blinden"*, en och mijn vriend, Janse en de meeste kerkeradsleden, zo gij ze naar bevindelijke werkzaamheden vraagt, dan zijn ze zo blind, ik zou u daar veel van kunnen melden. Van de grote ellende die er onder ons volk heerst, hetwelk wij beter mondeling zouden bespreken.

De Heere is ons te Aagtekerke nog goed, wij mogen nog met een klein hoopje volk, alhoewel veracht, verguisd, versmaad, miskend in de liefde samen zijn en nog blijken van zijn genade en goedertierenheid ontvangen aan de harten van diegenen die zichzelf nog schuldig kennen voor de Heere. Nu de Heere geve ons te samen genade om gewillig gemaakt te mogen worden om de roede te kussen. Want zeker heeft de Heere nog overal een overblijfsel, die nog verwaardigd worden, terwijl duisternis de aarde bedekt en donkerheid de volkeren om met licht des Geestes den Heere te zien werken in de donkerheid. Want de mond der waarheid heeft zelf gesproken *dat Hij in de donkerheid zoude wonen, want ten tijde des avonds zal het licht wezen.* (Maar vriend, een klein jongske zou ze opschrijven); en och mijn vriend, daar is geen weemoed over hetgene de Heere in de loop van drie jaren zo zichtbaar afgebroken heeft. Hoe dat Hij het fijne goud weggenomen heeft en het wordt niet ter harte genomen, maar wederkeren naar Egypte. *Wie is er blind gelijk mijn knecht, en doof gelijk mijn bode?*

Nu de Heere geve ons en al Zijn vluchtende schaapjes om te schuilen onder Zijn vleugelen om also geborgen te zijn tegen de vloed en stroom van alle wind van leer die Neerlands kerk overstroomt.

*Zij hebben schier Jacobs huis gans vereten,
En zijn nakomelingen al verbeteret.
Zijn woningen ook verworpen te gronde,
Ja gans verwoest, als blijkt tot dezer stonde.
Wil Heer' gedenken niet,
Der zonde die geschiedt.
Voor U zijn in voortijden,
Haast U Heer' komt doch voort,
En helpt ons naar Uw Woord,
Want wij zijn in groot lijden.*

Nu, de Heere zij met u, in- en uitwendig, en uw dochters en uw neefje, uw vriend Z. de Koster Verhage.

Ik heb gehoord dat Porro een brief gezonden heeft aan Janse om te komen leren. En nu weet u wat of hij tegen u zeide toen wij in het spoor zaten.

Ik heb onlangs nog eens geschreven aan mevrouw Viveen, en wel over die brieven van die Engelse leraar, maar tot heden geen antwoord.

Ik ben nog al eens in mijn geest en in dromen te Bergambacht; indien gij ze spreekt, groet ze dan eens. Ik heb gehoord dat zij onlangs een bijzondere dag gehad heeft. Groet het volkje indien gij er komt, vrouw Van Os en Jan de Visser.

De groeten van J. Vader en zijn vrouw, zij is nog sukkelende.

Dat woord dat ik boven schreef "laat ze varen" moet gij niet opnemen alsof ik hen zou verlaten. Neen, maar komt er zo weinig mee in aanraking als 't u mogelijk is, vanwege hun boosheid en hardnekkigheid. Want het is iets daar gij mee besmet kunt worden, daar wij hetzelfde in ons hebben.

9^e brief

Meliskerke den 7e Juli 1886.

Beminde vriend!

Ontvangt deze letteren in gezondheid. Ik voor mij ben weder een tijd in dokters handenn, ik zit met een slijmhoest. De begeerte is nog wel om Holland te bezoeken, maar dan zal ik spoedig moeten beteren. Jan Vader wekte mij op om eens aan u te schrijven, en wel over de vergadering die de 23e Juni te Middelburg gehouden is, maar ik was er maar afkerig van, niet omdat de liefde verkoud is tussen mij en u. Neen, maar om uw hoofd niet te breken met zulke vergaderingen gelijk l.l. te Middelburg. Leest met aandacht Jesaja 59:13, 14, en 15 [Het overtreden en het liegen tegen, den HEERE, en het achterwaarts wijken van onze God; het spreken van onderdrukking en afval, het ontvangen en het dichten van valse woorden uit het hart. Daarom is het recht achterwaarts geweken, en de gerechtigheid staat van verre; want de waarheid struikelt op de straat, en wat recht is, kan er niet ingaan. Ja, de waarheid ontbreekt er, en wie van het boze wijkt, stelt zich tot een roof; en de HEERE zag het, en het was kwaad in zijn ogen, dat er geen recht was], en dan roemen zij nog van een vredige vergadering, maar de vreze Gods ontbrak er.

Ik zal u er een weinigje van mededelen. U weet dat er ene ds. **Van der Velde** is, die nu een jaar lang in enkele gemeenten in Zeeland voorgegaan heeft. Hij heeft ook te kennen gegeven dat hij niet verenigd lag met de bevestiging van Schaafsma. Maar de 20e Juni heeft hij te Middelburg geleerd, het merendeel der hoorders was voldaan, zodat de hartstochten waren opgetogen. Hij wist dat het de 23e grote vergadering was. De 22e ging hij Janse bezoeken en legde zijn hoofd in Janse zijn schoot en erkende alles voor echt en recht in zijn dienstwerk. Had hij dat niet gedaan, dan had alles zo gemakkelijk niet gegaan. De andere dag is Van der Velde op de vergadering verschenen. Toen bleek het spoedig dat Janse anders gesteld was, want anders bestreed hij Van der Velde. Zodat hij haastig en zonder hinderpaal en zonder stemming aangenomen is voor het ganse lichaam, (u zou wel zeggen: wederom een hoofd opgeworpen om naar Egypte weder te keren). De grond van toelating is alleen omdat hij nu in alles verenigd is met Janse. Janse hierdoor sterk en vrijmoedig geworden zijnde, ging nu al diegenen die hem bestreden in zijn ambt en dienstwerk stoutweg smadelijk behandelen in de allerlelijkste kleuren. Ja zelfs een jonge echt bekeerde vrouw die haar kind niet kan laten dopen van hem. Die zelfde vrouw heeft een heerlijk getuigenis voor de kerkeraad afgelegd, op wat grond zij haar kind niet kan laten dopen (wat wij indien de Heere wil en wij leven, beter mondeling kunnen bespreken).

Nadat hij dan die vele leden, waaronder vele kinderen Gods, (die ik nog acht als de beste onder de vromen) in al haar zwakheden voor de vergadering ten toongesteld had, zei hij en vroeg aan de vergadering, (nademaal J. Vader nu aan het hoofd staat van die partij, die hem in zijn ambt niet erkennen, hetwelk voor hem ondragelijk is, zodat hij dat

alles op J. Vaders hoofd bracht en vraagde de vergadering) of J. Vader in zulk een weg van niet te verenigen met hem, en in het begunstigen van dat gehate volk, of nu zo iemand van hun kon begeerd worden als herder en leraar. Hetwelk zij tot genoegen van Janse allen met 'neen' beantwoord hebben, uitgezonderd drie, maar die werden geacht als ijdel geklap en zelfs geen nota werd er van genomen. Zodat zelfs de ware of schijnzwakheden des volks, voor J. Vader een veroordelend vonnis was, hoewel hij nog tijdelijk vergunning kreeg om te blijven voorgaan.

Eindelijk trad een godzalige ouderling op tegen Janse zijn handelingen en zeide hem dat hij ontrouw was. Maar in plaats van naar hem te horen, die de kroon der grijzigheid draagt op zijn hoofd, zo kreeg die ouderling een geduchte geseling, omdat hij dat volk dat Janse niet erkende ontving in zijn huis, en dat hij in gemeenschap hen ook bezocht in hun huizen. Na de afloop van die smartelijke geschiedenis, wordt er nog onder het volk verspreid dat de vergadering met vrede geleid was, en J. Vader hebben zij met onderscheiden leugens beticht, opdat hij totaal veracht en onwaardig zou gemaakt worden. Ik zal u niet melden hoe dat hij mijn persoon gesmaad heeft voor de vergadering. Al deze handel heeft smart en tranen gekost bij de oprechten, alsmede smartelijke banden en bestrijdingen en moedeloosheden. Want u moet begrijpen vriend, daar moest hij zondags naar Aagtekerke, en van zo een ganse kerkeraad veroordeeld. Nu begrijpt u er wel iets van, of de vijand er ook niet bij was. Maar zondagmorgen werd hij wakker met deze waarheid: *"En Mozes nam de staf Gods in zijn hand"*, Exodus 4:20 het laatste gedeelte. En de Heere gaf die dag ontsluiting des Woords, tot verkwikking van Zijn volk en tot verbittering van de vijanden.

Nu zullen wij dat sluiten, en de Heere geve ons samen: *"Hoor de roede en Wie ze besteld heeft"*.

De 20e Juni heeft J. Vader te Benthuisen geleerd met veel genoegen. Hij is ook een paar uren bij De Bruin, en in Hazerswoude bij het volk geweest. In zijn terugreis had hij er twee van Benthuisen bij zich, want zij moesten naar de vergadering, zodat hij in Den Haag 22 uur tijd had. Hij gaf die vrienden te kennen dat hij nu wel eens bij het volk van ds. Bakker zou willen zijn. Maar die vrienden waren bevreesd om 't spoor te verlopen, maar zijn door een Goddelijk bestuur gekomen ten huize van een vrouw, de weduwe Hoog, Zuidwal 93. Die vrienden zeiden tegen die vrouw dat zij hier een man bij hun hadden uit Zeeland. De vrouw zeide: "het is toch J. Vader niet?" Zij zeiden tegen die vrouw: "jawel". Zij zeide: "komt dan gauw binnen". Koffie zetten enz. en toen ging die vrouw eens vertellen, hoe zij hem kende uit een brief, in 1884 geschreven naar Oudewater, en hoe of zij in vereniging lag met die brief. Zielsverenigd heeft hij met haar gesproken. Nu moet u begrijpen, dat hebben die mensen uit Benthuisen al moeten horen. En de anderen dag al die smaadredenen en helpen veroordelen. De Bruin zei: "ze zijn doof en blind."

Vriend, ik zou graag nog eens komen indien ik een weinig herstellen mag, al was het dan maar alleen naar Gouda. De groeten van Vader en vrouw en van mij. Ook uw kinderen en uw neefje. Groet de vrienden, ook vrouw Van Os en Jan.

Uw beminde vriend Z. de Koster Verhage.

J. Vader gaat in Augustus naar IJsselstein en in Sept. naar Oudewater.

10^e brief

Meliskerke October 1886.

Geachte vriend!

Ontvang deze letteren met de uwen in gezondheid, gelijk wij en ook de vrienden in de omtrek nog welvarend zijn.

Wij zijn in Den Haag geweest, en de vrienden waren teleurgesteld, want zij hadden gehoopt dat hij 's avonds een woord zou gesproken hebben, maar hij was afgemat, zodat wij er een uur of drie of vier geweest zijn. Ik heb vrouw Hoog weinig horen spreken, want Jan en een diaken hebben samen gesproken, en daar ging de tijd mee door. Maar ik denk, hij zou in de week eens een paar dagen naar Den Haag moeten gaan, en ik denk, dan zou er wel een andere vriend meekomen. Hij is verzocht naar Amerongen, ik geloof, hij neemt het in bedenking.

Daar mijn reis korter was in Holland als dat ik gemeend had, heb ik nog enkele vrienden niet bezocht te Nieuwerkerk, uit hoofde ik hem niet alleen wou laten reizen huiswaarts. Want ik werd 's zondagavonds nog uitgenodigd naar Lopik en Hazerswoude. Ik had gaarne eens naar Lopik gegaan, want die vriendinnen begonnen te merken dat ik al enige dagen in Holland was en aan geen tijd bepaald was.

Verleden week was het kerkelijke vergadering en moest die zaak van die vrouw wederom verhandeld worden. Een dag voor de vergadering werd ik werkzaam gemaakt met haar zaak, ik kreeg deze waarheid: *"De sterke stieren van Basan hebben niet overmocht"*. Eindelijk is haar zaak niet verhandeld wegens de onvoltalligheid der vergadering. *De Heere regeert*.

Wij zijn 's maandags naar Zegveld geweest, daar was een reisgenoot bij ons, ene Kleiman, die man heeft veel gesproken, die hebben wij met genoeg gehoord.

Ontvangt verder met uw gezin de hartelijke groeten van mij,
uw vriend Z. de Koster Verhage.

Ook de groeten van Jan Vader en vrouw.

11^e brief

Meliskerke November 1886.

Geachte vriend,

Dat de Heere u meer en meer mocht binden aan de oude beproefde waarheid, om in die waarheid geworteld en opgebouwd te mogen worden, waarvan de Mond der waarheid Zelf getuigt: *"Ik ben de Weg, de Waarheid, en het Leven"*. En och vriend, dit hebben wij en al Gods kindertjes in deze donkere en veruitziende dagen zo nodig; daar duisternis de aarde bedekt en donkerheid de volkeren, en het grootste oordeel is, dat er geen gezicht van is. Zo kan er ook geen belijden en geen betreuen van zijn. Och het raakt zo donker en in die donkerheid doet de vijand zijn werk om met zijn Pelagiaanse en Arminiaanse vergifpijlen zijn tienduizenden te vermoorden, om ze met een historisch geloof naar de afgrond te voeren. En was het maar een zuiver historisch geloof (hetwelk niet genoeg is ter zaligheid), maar dat ontbreekt ook. De sleutel der kennis is verloren. *"Mijn volk gaat verloren omdat het geen kennis heeft"*. [Hoséa 4:6]

Wij hebben hier nog wat boven andere gemeenten, dat wij nog een getuige mogen horen tegen de afval, maar het zijn maar enkelen die het aannemen.

Op de dankdag was J. Vader naar een andere plaats. Ik heb die dag in stilheid in huis gezeten en met stichting voor mijzelf in Van der Groe gelezen. In de morgen had ik nog enige werkzaamheden aangaande de dankdag, uit deze waarheid: "Wij deden het land geen behoudenis aan", en "want zij hebben niets als wind gebaard". [Jesaja 26:18] Vriend, ik mee ingesloten. Ik denk dat de Heere in de hemel zó over ons land en volk denkt. Och dat wij samen verwaardigd mogen worden om te treuen over Neerlands Sion, om te pleiten op Zijn rommelende ingewanden. Want zo de Heere doortrekt mijn vriend, wie zal er van Jacob blijven staan? Hij zal met Zijn afhoererende bruid afrekenen.

De Heere geve ons samen met de ganse kerk, dat wij gevoerd mogen worden met
geween en smekingen tot de Allergoedertierenste God in Christus, is mijn wens,
uw vriend Z. de Koster Verhage.

Ontvangt ook de groeten voor uw huisgezin, uw buurmeisjes en vrouw Van Leeuwen.
Indien het geen najaar was kwam ik een paar dagen naar vrouw Van Os en Jan ten Holt.
Bij ontmoeting groet ze van mij, ook Kleiman. Ik denk nog al eens aan Leentje, zij is
zekerlijk al bevallen?

Ik zend u hiermede het request van Ledeboer, ik heb het dubbel. Bij Jan Vader alles
wel; en die vrouw houdt de Heere nog staande. Aanstaaende donderdag moet haar zaak
weer kerkelijk behandeld worden van die trouweloze hoop.

(...)

12^e brief

Meliskerke den 25e Februari 1887.

Geachte vriend!

De overwinningen die Gods kindertjes alleen in Christus hebben, ligt in lijden en
verdragen; want Christus overwon meer toen Hij daar als een Lam stond om geslacht te
worden. Als een Lam dat stemmeloos is, alhoewel het beide verdiensten zijn in het
optreden als Borg, nochtans zijn het twee onderscheiden weldaden als Borg, zowel voor
de Kerk als voor de ziel.

Om nu nog eens weder te keren tot ons gesprek bij vrouw Van Leeuwen, indien Zijn
kindertjes van den Heere afwijken en de Heere ze met de roede bezoekt, of er dan iets
richterlijks in is. De sergeant meende neen, u meende ja en ik nam geen beslissing. Ik
las in Mr. Johannes Brown, een Engels godgeleerde: "Indien wij spelen met een
dwaling, en het maakt een bres in onze consciëntie, dat God zulk een ziel overgeeft aan
een richterlijke blindheid, en als een vrucht zult gij het zien, dat zij de dwalingen zullen
omhelzen, die zij vroeger als de dood haten". De Heere geve ons genade voor genade
om te waken aan de posten onzer deuren, voor al die inbrekers in deze duistere en
veruitziende dagen, daar duisternis de aarde bedekt en donkerheid de volkeren. Wat
wordt het alom niet bespeurd, (ik moet maar tot mijzelf inkeren) hoe vruchteloos het
inwendig is. Dan moet schaamte mijn aangezicht bedekken, omdat mijn geloofs-
oefeningen meer stemmeloos zijn. En alhoewel het zeker een roede is die Gods Kerk
treft, zo zien wij nochtans Gods tedere bemoeienissen uit het binnenste Zijns
ingewands, Zijn Kerk en volk toeroepende: "*Hoort de roede en Wie ze besteld heeft*".
Zalig zullen zij zijn die de roede mogen kussen, omdat ze dan iets leren verstaan van de
onderwijzende woorden die vooraf gaan: "*Want Uw Naam ziet het Wezen*".

Och ik wenste wel dat Gods hoogheid in Zijn Naam en Wezen meer het voor- en het
onderwerp mocht zijn van mijn overdenkingen en geestelijke meditatiën. Maar vriend!
och dan is alles schuld. En mocht het dan zijn in een gelovige kinderlijke betrekking,
dat zou de Heere nog verheerlijken. En waarin zou Gods Kerk Hem verheerlijken? Door
een worstelen in een wacht houdende oefening des geloofs. Nu vriend, de Heere geve
ons genade om te mogen geloven om in deze dagen van duisternis en donkere wolken
en vele twijfelingen veel tot Hem te vluchten en van Hem te vragen hoe of er in de
hemel over ons gedacht wordt, als valsheid en leugenen heersende worden in Gods
Kerk om zich met een bedekking te bedekken, om zonde tot zonde te doen.

Nu nog een woordje aangaande die vrouw uit Biggekerke.⁴ Tot op heden blijft ze nog
staande en op de laatste vergadering was wel het voornemen van D. Janse om ze uit te

⁴ Jozina Bosschaart-Corbijn

werpen, maar de ouderling Kamermans⁵ is krachtig te velde getrokken, zodat hun hels plan niet ten uitvoer kon gebracht worden. Maar de Heere verwekt er nog één in het land, dus nog een brandpunt. Voorts lust mij het niet van die goddeloze vergadering haar helse plannen te schrijven. Voorts zit die vrouw te Biggekerke in moeilijke omstandigheden, daar haar man door de rechtbank is veroordeeld voor een maand gevangenisstraf wegens een vergrijp tegen de zeden, hetwelk ik u liefst mondeling wil verhalen. Alhoewel de Heere haar in deze zaak ook ondersteunt.

Voorts moet ik u nog melden, dat er in de stad Middelburg een leraar staat, genaamd **Klaarhamer**,⁶ oud 36 jaren, die de breuken aantoonst en als een getuige staat om Jacob zijn overtredingen bekend te maken en Israël zijn ongerechtigheid. Hij staat alleen onder al die zogenaamde klassikalen hier in Zeeland. Die nog de breuken willen aangetoond hebben, zijn met hem. De groten der aarde vindt gij niet onder zijn gehoor, meest jonge mensen. Van de Christelijk Afscheidenen vindt gij ze niet onder zijn gehoor. Van ons partijtje, die van D. Janse zijn ook niet, maar die het om geestelijke spijs te doen is komen er, en hebben veel genoeg. Elke dag verwachten wij zijn uitwerping. In onderscheidene plaatsen op Walcheren leert hij in de hervormde kerken. Die kerkjes kunnen zijn hoorders niet bevatten. Mocht het nog eens zijn als een wolkje als een 's mans hand om met een regen des Geestes begiftigd te mogen worden, zodat de Heere nog eens Ezra's en Nehemia's mocht verwekken.

Maar mijn vriend, onlangs kwam mij op een morgen voor: "*En de draak stond voor de vrouw*", in verband met Ds. Klarhamer. Ik wens nu met die zaak achteraan te komen.

Voorts wens ik u 's Heeren bijstand in uw eenzaamheid, om daar te zitten als een eenzame mus. Ontvang de hartelijke groeten met uw kinderen en uw neefje en uw buurmeisjes. Ook vrouw Van Leeuwen en de dove vrouw. Ontvang ook de groeten van J. Vader en vrouw, uw vriend Z. de Koster Verhage.

13^e brief

Meliskerke den 19e Mei 1887.

Vriend Verdel!

Om aan uw verzoek te voldoen, haast ik mij; en dat hij bij de dolerende is aangesloten bestaat er niets van. [Zeeuws voor: daar is niets van aan] Maar dit wil ik u schrijven lieve vriend! Dat de Heere deze leraar, 36 jaren oud, uitgeworpen door de klassikale heren, tot een zegen op Walcheren stelt. Onvermoeid, dag en nacht werkend, stelt de Heere zijn dienst tot een zegen in een naburige gemeente, zodat de wildsten en de goddeloosten tot staan gebracht worden. Zodat er enkele huisgezinnen zijn daar de vrucht al zichtbaar is, zodat alles in verslagenheid is, en meest alle jonge mensen.

David Janse met zijn vleselijke vrienden zijn er niet voor, de afscheidenen ook niet, want met die twee partijen is het: *Naakt niet tot mij want: ik ben heiliger dan gij*. Maar J. Vader en zijn vrienden zeggen amen op zijn predikatiën.

J. Vader heeft hem eens gehoord en toen verklaarde hij mij, dat hij nog nooit zo een les ontvangen had. Het was over de visvangst van Petrus en het werpen in de diepte. Ik heb hem enkele malen gehoord, onder andere in de paasweek, in een boerenshuur. Dat gebed van die leraar, dat staan met de schuld tussen de Heere en het volk, heb ik nooit zo gehoord. De Geest gaf getuigenis in de harten van Zijn kindertjes en nu spreek ik van

⁵ Theun Kamermans, ouderling in de Ledeboeriaanse Gemeente te Middelburg

⁶ ds. Klarhamer, eerst hervormd predikant te Middelburg, stichtte de Nederduits Gereformeerde kerken op Walcheren. Later: Gereformeerde Kerken.

geen doleren, dat is een stroom daar ik mee achteraan wil komen. De grootste kerk op ons eiland is nog te klein om de hoorders op te nemen en de Ds. en zijn vrouw zijn godzalige mensen. Ik zou u veel kunnen schrijven, maar de zwakte van mijn lichaam belet het. Gisteren was ik redelijk, anders verzwak ik. Of ik ooit Holland zal komen bezoeken, dan zullen mijn krachten moeten vermeerderen. Mijn kwaal is een zware kou op de slijmvliezen. Nu, de Heere is machtig, maar mijn hoop is flauw.

Ontvangt de hartelijke groeten met uw ganse huisgezin en ook uw buurmeisjes, vrouw Van Leeuwen en ook de dove vrouw.

Jozina Corbijn is nog wel, J. Vader ook.

Het is vandaag weer kerkelijke vergadering, waar de vreze Gods gemist wordt. Na groeten, uw vriend,

Z. de Koster Verhage.

N.B. Is Neeltje al getrouwd?

Zacharias de Koster Verhage is ongeveer 1 maand na het schrijven van deze brief, op 18 Juni 1887 overleden. Van dit overlijden kan men iets lezen in enkele brieven van Jan Vader aan C. Verdel.